

KONTRAKTSREGULERING AV KRAFTLEVERANSER TIL SLUTTBRUKERE PÅ DISTRIBUTJONSNETTNIVÅ

Når har forbruker fått levert kraft av kontraktmessig kvalitet og hvilke misligholdsbeføyelser kan eventuelt gjøres gjeldende?

Kandidatnr: 564

Veileder: Ulf Hammer

Leveringsfrist: 15. januar 2004

Til sammen 35.048 ord

15. januar 2004

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	INTRODUKSJON OG AVGRENSNINGER	1
1.2	SÆRTREKK VED ELEKTRISK KRAFT SOM OMSETNINGSGJENSTAND	5
1.3	KORT OM SYSTEMET FOR LEVERING AV ELEKTRISK ENERGI TIL FORBRUKER	6
1.3.1	NETTSYSTEMET	6
1.3.2	KOORDINERING AV DRIFTEN	7
1.3.3	SLUTTBRUKERMARKEDET	9
1.4	BEGREPET LEVERINGSKVALITET	10
1.4.1	NÆRMERE OM DE ENKELTE UNDERBEGREPER	13
1.4.1.1	Leveringspålitelighet	13
1.4.1.2	Spenningskvalitet	14
1.4.2	FORHOLD OG AKTØRER SOM KAN PÅVIRKE LEVERINGSKVALITETEN	17
<u>2</u>	<u>RETTSKILDER OG METODE</u>	<u>21</u>
2.1	INNLEDNING	21
2.2	KILDER	21
2.2.1	KONTRAKTSMATERIALET	21
2.2.2	BAKGRUNNSRETTE	23
2.2.2.1	Er det plass for utfylling av kontraktene med bakgrunnsrett?	23
2.2.2.2	Hva utgjør bakgrunnsretten?	25
2.2.3	ANDRE KILDER	30
2.2.3.1	Rettspraksis	30
2.2.3.2	Elklagenemndas praksis	30
2.2.3.3	Andre myndigheters praksis	31
2.2.3.4	Litteratur	32
2.3	TOLKNING	33
2.3.1	SÆRTREKK VED TOLKNINGEN AV KONTRAKTENE	33
2.3.2	TOLKING AV BAKGRUNNSRETTE	35

3 HVILKE KRAV KAN EN SLUTTBRUKER STILLE TIL LEVERINGSKVALITET PÅ ELEKTRISK KRAFT?

36

3.1	INNLEDNING	36
3.2	HAR KRAFTLEVERANDØREN ANSVAR OVERFOR SLUTTBRUKER FOR LEVERINGSKVALITET I DISTRIBUTJONSNETTET?	38
3.3	NÅR ER LEVERINGSKVALITETEN KONTRAKTSMESSIG?	42
3.3.1	INNLEDNING	42
3.3.2	KORT OM RISIKOEN FOR OPPFYLLELSESHINDRINGER	43
3.3.3	UTGANGSPUNKTER FOR NÅR DET FORELIGGER RETT OPPFYLLELSE	45
3.3.3.1	Generelt om mangelsvurderingen i nettkontrakten	45
3.3.3.2	Europanormens stilling etter nettkontrakten	46
3.3.4	NÆRMERE OM DE ENKELTE UNDERBEGREPER	47
3.3.4.1	Leveringspålitelighet	47
3.3.4.2	Spenningskvalitet	53
3.3.5	OPPSUMMERING	60

4 MISLIGHOLDSBEFØYELSER ETTER NETTKONTRAKTEN

61

4.1	INNLEDNING	61
4.2	REKLAMASJON	61
4.2.1	REKLAMASJONSADGANGEN	61
4.2.2	VARSELET	63
4.2.3	FRISTEN	63
4.3	RETT TIL AVHJELP	66
4.3.1	INNLEDNING	66
4.3.2	ER RETTEN TIL AVHJELP UBEGRENSET?	67
4.3.3	KRAVET TIL RIMELIG TID	71
4.4	PRISAVSLAG	74
4.4.1	VILKÅR	74
4.4.2	FASTSETTELSEN AV PRISAVSLAGET	76
4.5	ERSTATNING	79
4.5.1	INNLEDNING	79
4.5.2	SKILLET MELLOM DIREKTE OG INDIREKTE TAP OG SKADER	80
4.5.3	NETTSELSKAPETS ANSVAR FOR DIREKTE TAP. KONTROLLANSVARET.	84
4.5.3.1	Innledning	84
4.5.3.2	Kort om beviskravet i nettkontrakten § 12-1	85

4.5.3.3	Hindring som ikke kan overvinnes	86
4.5.3.4	Hindringen burde ikke vært tatt i betraktning på avtaletiden	88
4.5.3.5	Hindringen må ligge utenfor nettselskapets kontroll	88
4.5.3.6	Hvilke aktører omfattes av nettselskapets kontrollsfære?	93
4.5.4	UAKTSOMHETSANSVARET FOR INDIREKTE TAP	99
4.5.5	ANSVAR FOR SIKKERHETSMANGEL	101
4.5.6	KORT OM ERSTATNINGENS OMFANG	105
4.5.6.1	Objektiv egenrisiko. Særlig om ømfintlig utstyr.	107
4.5.6.2	Sluttbrukers medvirkning	109
5	OPPSUMMERING OG MULIG UTVIKLING	111
5.1	EN KORT OPPSUMMERING AV DAGENS REGULERING AV LEVERINGSKVALITET I DISTRIBUSJONSNETTET	111
5.2	ER DET BEHOV FOR YTTERLIGERE REGULERING?	112
5.2.1	REGULERINGEN AV KVALITETSKRAVENE	112
5.2.2	REGULERINGEN AV MISLIGHOLDSBEFØYELSER	113
5.3	HVORDAN BØR EN NÆRMERE REGULERING SKJE?	115
5.3.1	PLASSERING AV LOVREGULERINGEN	115
5.3.2	NÆRMERE OM REGULERING AV NETTSELSKAPETS ERSTATNINGSANSVAR	117
6	LITTERATURLISTE	120

1 Innledning

1.1 Introduksjon og avgrensninger

Tema for denne avhandlingen er hvilke krav en forbruker på distribusjonsnettnivå kan stille til kvaliteten på den elektriske kraft han mottar, og eventuelt hvilke misligholdsholdsbeføyelser som kan gjøres gjeldende dersom disse kravene ikke oppfylles.

Systemet for produksjon og distribusjon av kraft er omfattende og komplekst. Elektrisitetens egenskaper, og nettets oppbygning, stiller store krav til drift og organisasjon. Selv om kraftforsyningen i Norge er god, og de fleste forbrukere opplever en tilfredsstillende leveranse, oppstår det av og til komplikasjoner ved forsyningen. Dette kan være i form av avbrudd, eller ved at det oppstår spenningsforstyrrelser. Fordi vi i dag omgir oss med en rekke apparater og lignende som er avhengig av en stabil kraftlevering av en viss kvalitet, kan dette medføre skader eller ulemper. Ansvar for disse tapene eller ulempene må plasseres. For å plassere ansvar, må det også kunne fastslås når det foreligger en mangel ved leveringen. Hvilke krav forbruker kan stille til kvaliteten på den leverte kraft, er ikke alltid like klart.

For begrepet ”forbruker” tar jeg utgangspunkt i definisjonen i forbrukerkjøpsloven¹ (fkjl.) § 1, som henviser til ”en fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet”, jf. fkjl. § 6.² I forhold til avhandlingen her, innebærer begrepet en

¹ Jf. Lov om forbrukerkjøp av 21. juni 2002 nr. 34.

² Loven gjelder ikke direkte for levering av kraft, men det er naturlig å avgrense begrepet på samme måte som lovgiver har gjort i nyere kontraktsrettslig lovgivning.

person som er tilknyttet distribusjonsnettet som sluttbruker i sitt private hjem.³ Leveringskvaliteten på kraft i de høyere nettnivåer vil derfor ikke bli behandlet.⁴

Jeg vil heller ikke behandle særlige problemstillinger næringsdrivende kan oppleve som ledd i sin virksomhet, selv om også disse kan være sluttbrukere i distribusjonsnettet.⁵ Når jeg i det følgende refererer til ”sluttbruker” vil derfor dette være synonymt med ”forbruker”, så sant ikke annet fremkommer av sammenhengen.

For å få tilgang på elektrisk kraft gjennom distribusjonsnettet i sitt hjem, inngår forbrukere kontrakt både med nettselskapet som er eier og/eller operatør av nettet forbrukerens anlegg er tilknyttet, og med en kraftleverandør.⁶ Med kraftleverandør menes en produsent/omsetter av elektrisk kraft.

I motsetning til en del andre kontraktsforhold forbruker kan være part i, som kjøp av løsøre eller håndverkertjenester eller lignende, foreligger det ingen lov som regulerer kjøp av kraft eller nettjenester. Lovgivningen generelt stiller få krav til hva slags leveringskvalitet det skal være i distribusjonsnettet, og det reguleres heller ikke særskilt hvilke beføyelser forbruker kan gjøre gjeldende dersom leveringen er mangelfull. For å

³ Med sluttbruker menes eier av anlegg for bruk av elektrisitet, som ikke fordeler denne videre.

⁴ For drøftelse av reguleringen av leveringskvalitet i sentralnettet, viser jeg til Trondal, ”Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere” – Når har sluttbruker fått levert kraft av kontraktsmessig kvalitet, og hvilke misligholdsbeføyelser kan eventuelt gjøres gjeldene? Fordi de ulike nettdelene henger så nært sammen fysisk, vil noen av vurderingene nødvendigvis bli sammenfallende. For å unngå unødvendig dobbeltbehandling, har jeg i den grad det synes hensiktsmessig, vist til hennes avhandling.

⁵ Hvor næringsdrivende er tilsluttet samme del av nettet som en gruppe forbrukere, vil kvaliteten på den kraft som leveres nødvendigvis være den samme hos alle aktørene. I en del tilfeller blir denne sluttbrukergruppen også tilsluttet nettet på samme vilkår som forbrukere. Oppgaven kan derfor også være relevant for næringsdrivende sluttbrukere. Særegne problemstillinger for denne gruppen vil først og fremst være aktuelle ved drøftelsen av nettselskapenes erstatningsansvar, jf. punkt 4.5.2 og punkt 4.5.4.

⁶ Når jeg i avhandlingen referer til ”nettselskapets forpliktelser” eller lignende, vil dette derfor relatere seg til forbrukerens lokale nettselskap, dvs. den lokale leverandøren av nettjenester. Se for øvrig nærmere om dette skillet i punkt 1.3.3.

fastslå hvilke krav forbruker kan gjøre gjeldende i forhold til kvaliteten på den leverte kraft, er det derfor nødvendig å ta utgangspunkt i de kontrakter som er inngått om dette.

På bakgrunn av dette, vil jeg konsentrere meg om forbrukers *kontraktsrettslige stilling*, og da kun i tilknytning til spørsmålet om hvilken leveringskvalitet en forbruker kan kreve, og misligholdsbeføyelser i tilknytning til dette. Forbrukers betalingsplikt, eller hvilke beføyelser som eventuelt kan gjøres gjeldende overfor en forbruker ved dennes kontraktsbrudd, behandles ikke. Andre deler av kontraktsforholdet drøftes heller ikke i særlig grad.

Lovreguleringen av kraftmarkedet vil etter dette for en stor del falle utenfor avhandlingens tema, men vil likevel utgjøre bakgrunnsrett for kontraktforholdet. Jeg vil derfor i punkt 2.2.2.2 gi en kort oversikt over relevant lovgivning. I forhold til spørsmålet om eventuelle misligholdsbeføyelser, vil jeg ikke behandle ansvarsgrunnlag utenfor partenes kontrakt, som alminnelig culpaansvar, eller et eventuelt ulovfestet objektivt ansvar. Heller ikke produktansvarsloven⁷ behandles inngående, unntatt hvor det er nødvendig i forhold til kontraktens ordlyd.

Utgangspunktet for drøftelsene vil være de kontrakter som er fremforhandlet mellom Energibedriftenes Landsforening (EBL) og Forbrukerombudet.⁸ Hovedfokuset vil ligge på forbrukerens avtale med sitt lokale nettselskap. Bakgrunnen for dette er at kvaliteten på den leverte kraft i hovedsak avgjøres av forhold i overføringsnettet⁹, samtidig som det er i denne kontrakten man finner bestemmelser som angår temaet. Avtaleforholdet mellom forbruker og hans kraftleverandør vil dermed i hovedsak ligge utenfor oppgaven. Det må imidlertid drøftes om kraftprodusenten også har påtatt seg ansvar for noen deler av kvalitetskravene på den kraft som leveres sluttbruker, og dette behandles derfor i punkt 3.2.

⁷ Jf. Lov av 23. desember 1988 nr. 104 (prodansvl.)

⁸ Se punkt 2.2.1 for en nærmere beskrivelse av disse kontraktene.

⁹ Se punkt 1.4.2 for forhold som kan påvirke leveringskvaliteten i nettet.

For å klargjøre både begrepsapparatet og de særskilte problemstillinger som reiser seg på dette området, er det nødvendig å kjenne visse grunntrekk ved organiseringen av kraftforsyningen, samt noen av kraftens fysiske egenskaper som kan få betydning i avtaleforholdet. Jeg vil derfor innledningsvis gi en kort oversikt over dette, jf. punktene 1.2 og 1.3, før jeg nærmere definerer innholdet av begrepet "leveringskvalitet" i punkt 1.4, og forhold som kan påvirke denne, jf. punkt 1.4.2. En slik gjennomgang av årsaksforhold bak mangler ved leveringskvaliteten, kan blant annet bidra til å belyse nærmere hvilke forhold som kan påvirke de ulike parameterne av begrepet, og gjennom dette, hvilke mangler nettselskapet bør hefte for. Dette vil særlig være aktuelt i relasjon til nettselskapets erstatningsansvar.

Kvalitetskravene må som nevnt i hovedsak utledes fra partenes kontrakter. Jeg vil derfor i *kapittel 2* beskrive disse kontraktene nærmere, samt gjennomgå rettskilder og eventuelle metodiske spørsmål som er relevante ved fastleggelsen av innholdet i disse kontraktene. I *kapittel 3* vil jeg deretter gå gjennom når kvaliteten på den kraft som leveres er kontraktsmessig, før jeg i *kapittel 4* behandler hvilke misligholdsbeføyelser forbrukeren kan gjøre gjeldende dersom ikke nettselskapet har oppfylt sin forpliktelse i henhold til disse kravene. Avslutningsvis vil jeg i *kapittel 5* kort oppsummere dagens regulering, før jeg drøfter visse alternative reguleringsmåter. Reguleringen av kraftmarkedet er stadig i endring, og det er allerede i gang en utvikling i forhold til et sterkere vern av forbruker.¹⁰ Et viktig forbehold ved oppgaven er at den relaterer seg til forbrukers stilling slik den var per 15. januar 2004.

¹⁰ Ved vedtagelsen av fkjl. ble det bestemt å nedsette en arbeidsgruppe for å utrede disse spørsmålene nærmere, jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) Om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven), s. 62 flg. Etter hva jeg har fått opplyst fra Justisdepartementet ligger det per 13.01.04 an til at gruppen ferdigstiller sitt arbeid rundt månedsskiftet januar/februar 2004. I tillegg til dette, er Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) i ferd med å utarbeide nye forskrifter til leveringskvalitet, som vil stille visse minimumskrav til leveringskvalitet også i distribusjonsnettet. Per 13.01.04 ligger det etter hva jeg har fått opplyst fra NVE an til at disse forskriftene sendes ut på høring rundt 01.03.04, med mulig ikrafttredelsesdato fra 01.05.04.

1.2 Særtrekk ved elektrisk kraft som omsetningsgjenstand

Det er visse særtrekk ved elektrisk kraft som omsetningsgjenstand, som har betydning for reguleringen av leveringskvalitet og misligholdsbeføyelser i tilknytning til dette.

Elektrisk kraft mangler hva man kaller tinglige egenskaper. Elektrisitet er ikke en vare eller en tjeneste, men derimot et fysisk fenomen knyttet til negativt eller positivt ladde partikler i ro eller i bevegelse. Elektrisk strøm er ladninger i bevegelse, og karakteriseres gjerne som en bevegelsesprosess.¹¹

Dette har flere konsekvenser. Elektrisiteten kan bare nyttiggjøres i en sluttet krets, ved at man kobler et egnet bruksapparat inn i denne kretsen.¹² Dette gjør elektrisk kraft til en nettbunden ytelse. Det vil dermed være sluttbrukeren som styrer prosessen, ved at man skrur på en bryter eller lignende. Produksjonen av kraft må derfor tilpasses forbruket.

Bevegelsesprosessen foregår i overføringsnettet for kraft. Sluttbrukere kan derfor bare motta kraft fra dette overføringsnettet, og produsenter er avhengig av dette for å selge sin kraft til sluttbrukere. Nettselskapet er også avhengig av andre aktører i nettet for å kunne oppfylle sine forpliktelser. Forhold i overføringsnettet vil være avgjørende for kraften som leveres sluttbruker, i motsetning til produsentens påvirkning. Disse fysiske forutsetningene har konsekvenser for reguleringen, særlig med henblikk på hva man kan kreve for at de ulike aktørene skal ha oppfylt sine forpliktelser.

Som følge av at elektrisk kraft er en bevegelsesprosess, kan den ikke lagres eller oppbevares på noen måte. Dette medfører at det til enhver tid må være hva man kaller momentan balanse i nettet. Det vil si at det til enhver tid må produseres like mye kraft som det forbrukes (inkludert tap i overføringsnettet), noe som nødvendigvis krever koordinering, jf. punkt 1.3.2.

¹¹ Jf. Guttormsen, "Elforsyningskontrakten", s. 14, se også Stridbeck, "Från kontrakt til social rättighet", s. 28.

¹² Jf. Guttormsen, "Elforsyningskontrakten", s. 15.

Videre vil det heller ikke være naturlig å snakke om at kraftleveringen er forsinket. Dersom leveringen uteblir, vil kraften ikke befinne seg noe sted for senere å kunne leveres. Jeg vil derfor i det følgende regne avbrudd i forsyningen som en del av mangelsbegrepet.

1.3 Kort om systemet for levering av elektrisk energi til forbruker

1.3.1 Nettsystemet

I dette punktet vil jeg kort behandle hvordan den elektriske kraft bringes frem til sluttbrukerne. Kraftforsyningssystemet omfatter produksjon, fordeling og leveranse til forbrukerne av elektrisk energi. Elektrisk kraft produseres i kraftstasjoner og leveres inn på overføringsnettet for deretter å bli transportert ut til den enkelte sluttbruker. Kraftoverføringssystemet omfatter mange ulike komponenter; luftledninger, jord- og sjøkabler, transformatorer, brytere m.m. på forskjellige spenningsnivåer.

Selve kraftnettet er organisert i tre administrative nettnivåer; sentralnettet, regionalnettet og distribusjonsnettet med forskjellig spenning. Forhold på alle punkt i nettsystemet kan påvirke leveringskvaliteten på den kraft som leveres forbruker, se nærmere i punkt 1.4.2.

Sentralnettet er hoveddelen av kraftledningsnettet med de høyeste spenningene, det vil si spenninger mellom 300 kV og 420 kV. I enkelte deler av landet inngår også linjer på 132kV. Denne delen av nettet utgjør kraftens hovedvei gjennom landet. Den høye spenningen gjør at kraften kan transporteres over lange strekninger, og Norge er også koblet til utenlandske nett via sentralnettet. Vi har overføringsforbindelser til Sverige, Danmark, Finland og Russland. De fleste store produsenter av kraft er tilknyttet sentralnettet. I tillegg er enkelte særlig kraftkrevende sluttbrukere knyttet direkte til sentralnettet.

Det mellomste nettnivået er *regionalnettet*. Det har en spenning et sted mellom 45¹³ og 132 kV. Deler av den kraftintensive industrien og de fleste av de øvrige produksjonsselskapene er tilknyttet regionalnettet. Dette nettnivået fordeler kraften videre ut i distribusjonsnettet, og er således bindeleddet mellom sentral- og distribusjonsnettet.

Distribusjonsnettet eller fordelingsnettet, er nettet for fordeling av kraft helt fram til brukerne. Distribusjonsnettet har normalt spenning opp til 22kV, men kraften transformeres ned til 220V for levering til vanlige strømbrukere. I distribusjonsnettet finner vi noen små produksjonsselskap, i tillegg til at både mindre næringskunder og forbrukere er tilsluttet nettet som sluttbrukere.

Overføringsnettet på sentralnettsnivå, og delvis på regionalnettsnivå, er i stor utstrekning organisert som et såkalt masket nett. Dersom enkelte deler av nettet skulle falle ut, vil det i stor utstrekning være alternative forsyningsveier for kraften.¹⁴ I distribusjonsnettet er det i langt mindre grad utbygget alternative måter å transportere kraften frem på. Dersom en linje faller ut, vil dette ofte føre til avbrudd hos den gruppe av sluttbrukere som er knyttet til denne delen av nettet.

1.3.2 Koordinering av driften

Det er som nevnt i punkt 1.2 et viktig trekk ved elektrisk energi at det må være momentan balanse i nettet, altså at det til enhver tid må produseres like mye kraft som det til sammen forbrukes (inkludert tap i overføringsnettet). Samtidig er det avgjørende at overføringskapasiteten i nettet ikke overskrides. For å sikre at denne typen av forutsetninger for leveringskvalitet ivaretas, er det behov for å koordinere driften mellom uavhengige aktører. Dette skjer gjennom den såkalte driftskoordineringen.¹⁵

¹³ Vanligvis mellom 66 og 132 kV, men i enkelte deler av landet har regionalnettet spenning ned til 45 kV.

¹⁴ Dette kalles også "n-1 kriteriet".

¹⁵ Jf. Hammer, "Tilrettelegging av kraftmarkedet", s. 46.

Driftskoordineringen er et uttrykk for alle de aktiviteter som samordner, koordinerer og følger opp de ulike aktørers disposisjoner i kraftsystemet og er nødvendig for at den enkelte aktørs disposisjoner ikke skal svekke det totale systemets yteevne.¹⁶ Energiloven¹⁷ (enl.) § 5A-1 gir departementet rett til å utnevne en systemansvarlig som skal lede og organisere dette samarbeidet. Gjennom konsesjon av 17. desember 2001 er Statnett tildelt kompetanse som systemansvarlig.¹⁸ Enhver som helt eller delvis eier eller driver nett, produksjon eller organisert markedsplass, samt omsettere og sluttbrukere plikter å rette seg etter den systemansvarliges instruks under systemansvaret, jf. enl. § 5A-1 (3).

Det er særlig spenningens frekvens¹⁹ som krever sentral koordinering.²⁰ Dette kan få betydning for fastleggelsen av nettselskapets forpliktelse for de ulike deler av leveringskvaliteten overfor sluttbruker. De sider av leveringskvaliteten som ikke krever sentral koordinering, tilligger det lokale nettselskapet.

Andre sider av driftskoordineringen er av mindre direkte betydning for avhandlingens tema, og jeg viser derfor til andre fremstillinger for dette.²¹

¹⁶ Jf. Trondal, "Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere", s. 13, jf. Forslag til forskrift om systemansvaret i kraftsystemet, 1. høringsutkast s. 8.

¹⁷ Lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) av 29. juni 1990 nr. 50.

¹⁸ Ansaret skal utøves med utgangspunkt i FOR-2002-05-07-448, Forskrift om systemansvaret i kraftsystemet (systemansvarsforkriften), jf. el § 5A-1 (2).

¹⁹ Jf. punkt 1.4.1.

²⁰ Dette har bl.a. kommet til uttrykk i el. § 5A-1 (2) og FOR-1990-12-07-959, Forskrift om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 5A-1 (1), jf. Trondal, "Kontraktsregulering av kraftlevering til større industrielle sluttbrukere", s. 14.

²¹ Se for eksempel Hammer, "Tilrettelegging av kraftmarkedet", og Trondal, "Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere", s. 12-17.

1.3.3 Sluttbrukermarkedet

Før vedtagelsen av energiloven av 1990 hadde de lokale forsyningsverkene, som oftest var kommunalt eide, et rettslig monopol både på overføring og omsetning av kraft. Som et motstykke til denne monopolstillingen hadde forsyningsverket en forsyningsplikt.²² Gjennom vedtagelsen av energiloven av 1990, ble det åpnet for fri konkurranse ved omsetning av kraft, mens selve overføringen av kraften fortsatt er et monopol.²³ Det oppsto dermed et skille mellom omsetningsdelen og overføringsdelen av kraft.

Nettselskapet som er gitt konsesjon for bygging og drift av anlegg for fordeling av elektrisk energi i et bestemt område i henhold til enl. § 3-2, såkalt områdekonsesjon, vil ha monopol på sine tjenester i det aktuelle område. Selskapet kan likevel ikke i utgangspunktet nekte sluttbrukere adgang til nettet, fordi det er pålagt en leveringsplikt²⁴ til sluttbrukerne i sitt område, jf. enl. § 3-3.

For å sikre reell konkurranse om kraftlevering, er nettselskapet pålagt å stille sitt nett til disposisjon for alle som etterspør netjtjenester.²⁵ Punkttariffsystemet gir grunnlaget for denne markedsadgangen. Alle nettselskapene skal benytte punkttariffer som betaling for overføring av kraft. Punkttariffer innebærer at alle forbrukerne betaler samme overføringstariff for uttak av kraft til sitt nettselskap uansett hvem han kjøper kraft av. Kraftprodusentene betaler en innmatingstariff for å mate kraft inn i nettet.²⁶

Inntektsrammereguleringen skal sikre at nettselskapene ikke får en urimelig monopolfortjeneste, samt at kostnadsreduksjoner også kommer kundene til gode. NVE

²² For nærmere behandling av sluttbrukermarkedet før 1990, se Hammer, "Tilrettelegging av kraftmarkedet", s. 62 flg.

²³ Nettet regnes i seg selv som et naturlig monopol, og det ble derfor ikke åpnet for konkurranse på netjtjenester. Det foreligger et naturlig monopol hvis det er samfunnsøkonomisk kostnadseffektivt at en produsent forsyner hele markedet.

²⁴ Jf. punkt 2.2.2.2.

²⁵ Jf. el. § 4-1 nr. 2.

²⁶ For ytterligere behandling av punkttariffsystemet viser jeg til Hammer, "Tilrettelegging av kraftsystemet", s. 319 følgende.

fastsetter en inntektsramme for hvert enkelt nettselskap. Inntektene, som i hovedsak kommer fra overføringstariffene, må ikke være høyere enn det NVE har fastsatt som maksimalt tillatt inntekt for selskapet.²⁷

Opphevelsen av monopolet på kraftlevering har ført til at sluttbruker blir part i to avtaleforhold. Forbrukeren inngår en avtale med sitt nettselskap om tilknytning og bruk av nettet. I henhold til denne avtalen betaler man en overføringstariff for bruk av nettet. Dette kalles gjerne nettleie. Nettleien består dels av et fastlagt beløp, og delvis av en tariff i henhold til forbruk. Videre inngår sluttbruker avtale med en kraftleverandør om avregning av sitt kraftforbruk.

I forhold til avhandlingen her, vil det mest interessante være hvem som er ansvarlig for kvaliteten på kraften som leveres forbruker, og dermed hvem sluttbruker kan gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende mot. Som påpekt innledningsvis er det i praksis forhold i nettet som avgjør kvaliteten på den endelige kraften som leveres sluttbruker. Dette drøftes særskilt i punkt 3.2.

1.4 Begrepet leveringskvalitet

Energiloven og dennes forskrifter har flere bestemmelser som omhandler leveringskvalitet, men gir ingen definisjon av begrepet. Hva begrepet omfatter, eller hvordan det nærmere skal defineres, har vært gjenstand for en viss diskusjon.

Energiloven § 5a-3 gir hjemmel for å sette krav til leveringskvalitet overfor aktørene i kraftsystemet. Dette var tidligere regulert i el. § 3-4 (2).²⁸ I forarbeidene til den tidligere § 3-4 uttales det at leveringskvalitet må ses på som et samlebegrep som omfatter både

²⁷ Jf. Faktaheftet 2001, s. 74, jf. FOR-1999-03-11-302, Forskrift om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomheten og tariffer, (tarifforskriften).

²⁸ Denne rettet seg kun rettet mot områdekonsesjonerer. Hjemmelen er således utvidet, og gir nå anledning til å sette krav til den systemansvarlige, nettselskapene, produsenter og sluttbrukere. Dette innebærer ikke at alle er like sentrale pliktsubjekter.

leveringssikkerhet, leveringspålitelighet, spenningskvalitet og frekvenskvalitet, uten at dette drøftes nærmere.²⁹

I den juridiske teorien har man lagt til grunn de tidligere retningslinjene for systemansvaret.³⁰ Leveringskvalitet er her angitt som et tredelt begrep, bestående av frekvenskvalitet, spenningskvalitet og leveringspålitelighet. Leveringssikkerhet er her utelatt.

I en del publikasjoner utgitt av aktører i kraftmarkedet, finner vi imidlertid en noe annen inndeling enn i den juridiske teorien. Det kan særlig nevnes ”Definisjoner knyttet til feil og avbrudd i det elektriske kraftsystemet”, utarbeidet av ”Referansegruppe for feil og avbrudd”.³¹ I henhold til deres definisjon, består begrepet av kun to komponenter; leveringspålitelighet og spenningskvalitet. Spenningskvalitet deles igjen opp i en rekke underbegreper, som faller inn under tre hovedbetegnelser; spennings frekvens, spennings effektivverdi, samt spennings kurveform.³²

I denne type fremstillinger faller altså frekvenskvaliteten inn under begrepet ”spenningskvalitet”, og er ikke et selvstendig parameter i motsetning hva man finner i den juridiske teorien. Innholdsmessig er det viktig å presisere at den gir uttrykk for det samme. Hva slags inndeling man velger får ingen konsekvenser for den leveringskvalitet sluttbruker kan kreve, da begge definisjonene omhandler de samme fysiske fenomener.

Trondal legger Referansegruppens definisjon til grunn.³³ Dette har gode grunner for seg. Som hun påpeker, er gruppen bredt sammensatt av representanter fra organisasjoner

²⁹ Jf. Ot. prp. nr. 43 (1989-1990), Om lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi m.m. (Energiloven), s. 88.

³⁰ Jf. for eksempel Hammer i TfF. s. 363, jf. Hammer, ”Tilrettelegging av kraftmarkedet” s. 196.

³¹ Gruppen består av representanter fra NVE, EBL, Statnett og SINTEF energiforskning, og representerer således et bredt spekter av aktører på kraftmarkedet.

³² Jf. ”Referansegruppe for feil og avbrudd”, s. 13.

³³ Jf. Trondal, ”Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere”, s. 5-6.

som kjenner kraftbransjen godt. Gruppens sammensetning indikerer at de definisjonene man her har kommet fram til er en slags felles forståelse i bransjen. Videre er det et poeng at gruppen bygger sine definisjoner på den såkalte Europeanormen, jf. punktene 2.2.2.2 og 3.3.3.2. Denne standarden er benyttet som veiledende i hele EØS- området, og er den viktigste internasjonale standarden på kraftforsyningens område. I følge opplysninger fra NVE vil også Europeanormens definisjon legges til grunn i de nye forskriftene om leveringskvalitet.³⁴

På bakgrunn av dette vil jeg også i min avhandling legge referansegruppens definisjon til grunn. Jeg vil i det følgende gjøre rede for hva det nærmere ligger i de ulike parameterne av begrepet, og gi eksempler på skader og ulemper som kan oppstå som følge av mangler ved disse.

Det har vært diskutert om også leveringssikkerhet skal regnes som en del av leveringskvalitetsbegrepet. Dette er lagt til grunn i enkelte juridiske framstillinger.³⁵ Leveringssikkerhet defineres som sannsynligheten for svikt i leveransene av energi som følge av vannknapphet eller utfall av overførings- og produksjonskapasitet.³⁶ Verken Referansegruppen eller nyere framstillinger i teorien har fulgt dette opp, jf. for eksempel Hammer, "Kraftlevering i et kontraktsrettslig perspektiv" i TtF. nr 3 2002 s. 363. Heller ikke Trondal legger dette til grunn, jf. Trondal, Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere, s. 8. Leveringssikkerhet kommer heller ikke til å omfattes av definisjonen i de nye forskriftene om leveringskvalitet, jf. ovenfor. Det synes etter dette å være en alminnelig oppfatning at leveringssikkerhet ikke skal regnes som en del av leveringskvalitetsbegrepet, og jeg legger derfor dette til grunn.

³⁴ Jf. Trondal, "Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere", s. 6.

³⁵ Jf. for eksempel Conradi Andersen/Høisveen, "Energiloven med forskrifter og kommentarer", s. 45.

³⁶ Jf. Conradi Andersen/Høisveen, "Energiloven med forskrifter og kommentarer", s. 45.

1.4.1 Nærmere om de enkelte underbegreper

1.4.1.1 Leveringspålitelighet

Leveringspålitelighet defineres som kraftsystemets evne til å levere elektrisk energi til sluttbruker. Det beskriver tilgjengeligheten av elektrisk energi, og er knyttet til hyppighet og varighet av avbrudd.³⁷

Avbrudd defineres i tarifforskriften (tf)³⁸ §1-2 som

”tilstand karakterisert med uteblitt levering av elektrisk energi til en eller flere sluttbrukere, hvor forsyningsspenningen er under 1% av kontraktsmessig avtalt spenning, jf. EN 50160. Avbruddene klassifiseres i: langvarige avbrudd (> 3 min) og kortvarige avbrudd (<= 3 min). ”

Leveringspåliteligheten er således et parameter som sier noe om risikoen for å oppleve bortfall av kraftforsyningen. For store sluttbrukere, da særlig industribedrifter, kan ethvert avbrudd i forsyningen medføre store økonomiske tap. Jo mer langvarig avbruddet er, desto mer produksjonstid går tapt, og følgelig øker tapene. For vanlige forbrukere innebærer ikke et brudd i strømforsyningen nødvendigvis de store økonomiske tapene. Likevel er det viktig også for denne gruppen at antallet avbrudd minimaliseres.

Når det gjelder kortvarige avbrudd oppstår sjelden rene økonomiske tap hos forbruker, dersom de ikke samtidig skyldes en spenningsforandring av noe slag, eller spenningsforandringer oppstår ved innkobling. Imidlertid kan også et utfall i seg selv, by på problemer. De fleste har i dag en del elektronisk utstyr i hjemmet som påvirkes ved strømutfall. PC'er og alarmklokker vil for eksempel nullstilles. Videre stanser alt annet elektrisk utstyr. Dersom kortvarige avbrudd oppstår ofte, kan de iallfall skape en del irritasjon og ulemper, samtidig som lyspærer og andre elektriske artikler kan få kortere levetid.

³⁷ Jf. Referansegruppe for feil og avbrudd, ”Definisjoner knyttet til feil og avbrudd i det elektriske kraftsystemet”, s. 13.

³⁸ Jf. Forskrift om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomheten og tariff, FOR-1999-03-11-302.

Når det gjelder lengre avbrudd, kan det oppstå økonomiske tap. Dette avhenger naturligvis av avbruddets varighet og årstid. For eksempel vil oppvarming, matlaging, belysning, matoppbevaring osv. vanskeliggjøres ved utfall av strøm. Vinterstid kan dette skape situasjoner som setter liv og helse i fare, dersom det ikke finnes alternative oppvarmingskilder. Dessuten er det fare for at rør fryser, som kan gi store økonomiske tap. De fleste moderne telefoner er også avhengige av strøm, og ved avbrudd kan det være problematisk å kontakte alarmtelefoner for skader, brann og lignende. For funksjonshemmede og pleietrengende kan situasjonen også tenkes å bli kritisk som følge av at trygghetsalarmer blir ustabile, og at medisinsk utstyr som er avhengig av strøm som regel kun kan drives på batteri i en begrenset periode.

I tillegg skaper avbrudd samfunnsmessige problemer som også vil ramme vanlige forbrukere, iallfall praktisk. Et stort strømbrudd i Sør-Sverige og Danmark 23.9.2003 ga en rekke konsekvenser. Tog og t-bane stanset, det samme skjedde med heiser. Brannvesenet fikk mange feilmeldinger fra automatiske brannvarslere, som førte til unødvendige utrykninger. Trafikklysene gikk i svart, med enkelte trafikkulykker som resultat. Mobilnettet ble dødt i de berørte områdene, og IT-systemer og strømvhengige teleapplikasjoner (som ISDN-telefoner og sentralbord) fikk full stans. Operasjoner ble utsatt, men det ble ikke meldt om personskafer på sykehusene. På Skjælland holdt vannverkene på å gå tom for vann.³⁹ Denne typen mer samfunnsmessige konsekvenser er en viktig del av helheten, men vil i stor grad befinne seg utenfor de privatrettslige kontraktens virkeområde, som vil være tap og skader i sluttbrukers hjem.

1.4.1.2 Spenningskvalitet

Spenningskvaliteten beskriver leveringskvaliteten når det ikke er avbrudd, samt anvendeligheten av den elektriske energi som faktisk blir levert.⁴⁰ Begrepet omfatter spenningens frekvens, dens effektivverdi og kurveform.

³⁹ Opplysningene er hentet fra "DSB-Rapport fra strømbrudd i Sverige og Danmark 23.september 2003". (Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap, 24. september 2003). Rapporten er tilgjengelig på direktoratets nettsider.

⁴⁰ Jf. "Referansegruppe for feil og avbrudd", s. 13, og Seljeseth, "Spenningskvalitet – Begrep og definisjoner", s. 4.

Spenningsens frekvens kan defineres som den grunnharmoniske vekselspenningsens repetisjonshastighet, altså antall svingninger mellom positiv og negativ verdi, over et gitt tidsintervall.⁴¹ Frekvensen er videre et uttrykk for den samlede balanse mellom produksjon og forbruk i kraftsystemet (momentan balanse).⁴²

Spenningsens frekvens skal i Norge ligge på 50 Hz, dvs. at spenningen skal svinge om et nullpunkt 50 ganger i sekundet.⁴³ Elektrisk utstyr i Norge er laget for denne frekvensen. Dersom frekvensen øker, vil for eksempel antall omdreininger i elektriske motorer øke. Dette vil for eksempel medføre at antall omdreininger på vaskemaskinen vil øke, noe som kan medføre varmegang, og i verste fall brann. Ved for lav frekvens, skjer det motsatte. Taklys og lignende påvirkes også av frekvensen. Ved for lav frekvens, vil lyset blinke. Nøyaktigheten på frekvensen i Norge er i dag meget god, og holder seg godt innenfor de tillatte grenser. Problemer oppstår i all hovedsak i noen få isolerte nett som nettselskaper i sjeldne tilfeller opererer med, eller ved innkobling av aggregat.⁴⁴ Dersom den momentane balansen kollapser, vil strømleveringen avbrytes.

Spenningsens effektivverdi beskriver i hvilken grad man kan nyttiggjøre seg spenningen, og angis i volt. Nettkontrakten § 12-4 fastslår for eksempel at spenningsens effektivverdi skal være 230V +/- 10 %.⁴⁵

Problemer med spenningsens effektivverdi oppstår i form av langsomme eller hurtige variasjoner i spenningen. Langsomme variasjoner i spenningsens effektivverdi kan føre til havari og feil på elektrisk utstyr både ved for høy og for lav spenning. Det kan også medføre forkortet levetid, funksjon og utkobling av noe elektronisk utstyr. Videre kan det være et problem med dårlig lysutbytte/effekt. Hurtige spenningsvariasjoner, det vil

⁴¹ Se Kaggstad, "Kommersiell produktspesifikasjon for elkraft", vedlegg 3.

⁴² Jf. Trondal, "Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere", s. 7.

⁴³ Jf. punkt 3.3.4.2. Frekvensen i Norge, Sverige og Finland er for øvrig koordinert, og styres overordnet fra Sverige.

⁴⁴ Jf. Seljeseth, "Spenningskvalitet – Begrep og definisjoner", s. 5.

⁴⁵ Jf. punkt 3.3.4.2.

si sprangvise endringer eller sykliske variasjoner i spennings effektivverdi,⁴⁶ medfører blant annet flimmer som, i tillegg til endringer i lysutbyttet, kan gi ubehag når det er synlig for sluttbruker. Det skal lite til før variasjonene kan oppfattes av mennesker. Hovedsakelig er flimmer et visuelt problem. I tillegg kan det oppstå en ”spenningsdip” – altså en rask reduksjon i effektverdien.⁴⁷ Varigheten vil typisk ligge mellom 10 ms og 1 minutt.⁴⁸ Spanningsdip er sammen med avbrudd de problemene som forårsaker størst tap for kundene i Norge. Konsekvensene er skader på, eller utkobling av, elektrisk utstyr.

Spennings kurveform er det målte utseende på spenningen i et gitt målepunkt. Det gitte antall svingninger som utgjør spennings frekvens, skal utgjøre en perfekt sinus-kurveform. Spennings kurveform er et uttrykk for om svingningene holder denne ideelle formen.⁴⁹

Dersom spennings kurveform ikke er en perfekt sinuskurve, kan dette medføre feil på, eller havari av, elektronisk utstyr. Mangler kan i henhold til mer tekniske fremstillinger bestå i hva som defineres som overharmoniske og interharmoniske spenninger, kortvarige svingninger ved koblinger, transiente overspenninger og lav-amplitude oscillasjoner. I forhold til avhandlingen her er det ikke nødvendig å gå videre inn i disse begrepene. Jeg nøyer meg med å henvise til Seljeseth, Spanningskvalitet – Begrep og definisjoner, s. 5 følgende for nærmere forklaringer. Praktisk sett forårsaker problemer med spennings kurveform som oftest raske spenningsdip eller -topper av under ett sekunds varighet.

Som gjennomgangen ovenfor viser, kan problemer med de ulike deler av spenningskvaliteten gi seg utslag i de samme problemer.

⁴⁶ Jf. Seljeseth, ”Spanningskvalitet – Begrep og definisjoner”, s. 7.

⁴⁷ Jf. Seljeseth, ”Spanningskvalitet – Begrep og definisjoner”, s. 5.

⁴⁸ Jf. Seljeseth, ”Spanningskvalitet – Begrep og definisjoner”, s. 8.

⁴⁹ Jf. Trondal, ”Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere”, s. 7.

1.4.2 Forhold og aktører som kan påvirke leveringskvaliteten

Ovenfor har jeg pekt på visse skader som kan oppstå som følge av mangler ved de ulike parameterne av leveringskvaliteten. Tema for dette avsnittet er hva årsaken til slike mangler kan være. Jeg vil ikke foreta noen uttømmende drøftelse av dette, men gi eksempler på forhold og aktører som kan påvirke det endelige resultat. Også andre årsaksforhold kan tenkes.

En rekke hendelser og aktører kan påvirke kvaliteten på den kraft som til sist leveres sluttbruker. Årsaksforholdene kan til dels være komplekse og vanskelige å identifisere. Kaggestad har sammenfattet resultater fra undersøkelser som er gjort om leveringskvalitet i hele kraftnettet.⁵⁰ Fra disse har han utledet visse hovedkonklusjoner. Undersøkelsene uttrykker tallmateriale på bakgrunn av alle nettnivåene, men siden det er i distribusjonsnettet vi finner flest sluttbrukere, antar jeg at tallene gir en god pekepinn på hvorledes situasjonen er på dette nettnivået. Videre kan hendelser i overliggende nettnivåer forårsake mangler som forplanter seg ned til distribusjonsnettet, og således være årsak til kontraktsbrudd også der.

Når det gjelder leveringspålitelighet, klassifiserer Kaggestad årsakene til langvarige avbrudd slik; ytre miljøpåvirkning (40%), menneskelig feil (5%), teknisk feil (22%), ”andre” (1%), samt at 32% av avbruddene hadde ukjent årsak.

Den viktigste årsaken til mangler ved leveringspåliteligheten er, i følge undersøkelsene Kaggestad refererer til, ytre miljøpåvirkninger. Han har ikke nærmere definert hva det ligger i begrepet, men dette vil være hendelser som forårsakes av omstendigheter *utenfor* selve nettet, typisk naturfenomener som tordenvær, storm, flom, snøfall og lignende. Også mindre dramatiske ting, som fugl og ekorn på linjene, eller rotter som kommer seg inn i trafostasjonene, har vist seg å kunne lede til kortslutninger i nettet. Det kan også oppstå problemer med trær som faller ned over linjene, og river dem ned.

⁵⁰ Kaggestad, ”Kommersiell produktspesifikasjon for elkraft”, s. 16.

Det såkalte "Sårbarhetsutvalget" har utredet samfunnets sårbarhet og beredskap.⁵¹ De skisserer blant annet en rekke forhold, som gjør kraftforsyningen sårbar, og som kan lede til avbrudd i nettet. Et eksempel som nevnes av Sårbarhetsutvalget, og som representerer en ytre miljøpåvirkning, er faren for at saltbelegg og ising kan føre til kortslutning eller linjefall.⁵² Dette kan igjen medføre avbrudd i forsyningen til forbruker. Sårbarhetsutvalget behandler også faren for sabotasje i nettet. Dette vil ikke være en "miljøpåvirkning", men likevel ha årsaksforhold utenfor selve nettet. For denne avhandlingens del viser jeg til sårbarhetsutvalgets utredning av årsaksforhold i tilknytning til dette.⁵³

Avbrudd skyldes ikke nødvendigvis ytre årsaker. For distribusjonsnettets del, kan feilen oppstå både i overliggende nett og forplante seg nedover i systemet, eller som følge av feil ved komponenter eller andre forhold i distribusjonsnettets selv. Undersøkelsene Kaggstad refererer til, viser at 5 % av avbruddene skyldes menneskelig feil og 22 % teknisk feil. Dersom et avbrudd oppstår i overføringslinjene pga. en feil av denne typen, og man ikke finner alternative leveringsveier, vil antagelig heller ikke distribusjonsnettets i de rammede områdene være i stand til å levere strøm.

Leveringsproblemer til forbruker kan derfor også skyldes feil som gjøres av Statnett som nettkoordinator, av andre nettselskap, av store kraftprodusenter, sluttbrukere i overliggende nett eller som følge av lokal koordinering, sluttbrukere eller produsenter i distribusjonsnettets. Tekniske problemer med selve distribusjonsnettets, kan også gjøre at leveringspåliteligheten svikter. Det kan tenkes at nettselskapets ansatte gjør feil, at de tekniske løsningene er for dårlige, at nettet er underdimensjonert mv.

⁵¹ Jf. NOU 2000: 24, Et sårbart samfunn – Utfordringer for sikkerhets- og beredskapsarbeidet i samfunnet.

⁵² Utvalget viser her til en sak i Canada hvor sterkt underkjølt regn i store deler av det sydlige Quebec i Canada i januar 1998 førte til at deler av overføringsnettets ble belagt med 75 millimeter is eller mer. Master og linjer knakk bokstavlig talt sammen. Det tok opp til en måned å etablere normal strømforsyning igjen, jf NOU 2000: 24 s. 57.

⁵³ Jf. NOU 2000:24 s. 57-58.

Typisk for avbrudd ved kraftleveringen som sådan, er at årsaksforholdene kan være svært kompliserte, og ha til dels årsaker som til sammen utgjør en slags ”domino-effekt”. Skremmende eksempler på dette har man sett i 2003, hvor tre ulike omfattende strømbrudd har mørklagt henholdsvis deler av Nord-Amerika og Canada, deler av Sverige og Danmark, og dessuten hele Italia med unntak av Sardinia ved ett tilfelle. Strømbruddet som mørkla Sør-Sverige og store deler av Danmark 23.9.2003 startet ved at man var nødt til å foreta en hurtigstopp ved kjernekraftverket i Oscarshamn i Sverige. Samtidig forårsaket dårlig vær på vestkysten at et stillverk (brytere og sikringer (vern) på høyspentnettet) falt ut. Dette førte igjen til nødstopp i to reaktorer i kjernekraftverket i Ringhals. Til sammen forsvant totalt 3000 megawatt fra nettet – totalt 20 prosent av landets strømforbruk. Dette medførte at forbruk automatisk ble koblet fra for å beskytte systemet mot ødeleggelser, som igjen resulterte i at sikringene i hele systemet gikk med en slags dominoeffekt. Områdene i Danmark fulgte med i dragsuget fordi man ikke rakk å koble fra forbindelsen i tide.⁵⁴

Noe lignende skal angivelig ikke kunne skje i Norge. I Danmark og Sverige produseres kraften i få og store enheter, hhv. atom- og kullkraft. Dersom det oppstår feil ett sted, får dette relativt store konsekvenser nasjonalt, og kan forårsake en slik dominoeffekt vi så eksempel på 23. september. Når store deler av produksjonen plutselig faller bort, uten at forbruket reduseres tilsvarende, forrykkes den momentane balansen, og systemet kolliderer. I Norge produseres kraften av et relativt stort antall kraftverk (om lag 90), slik at det er lettere å isolere og kompensere for enkeltfeil.⁵⁵

Eksemplet fra Danmark og Sverige viser hvordan ulike årsaksforhold kan virke sammen, samt at hendelser i andre land kan få konsekvenser på et lands forsyningsnett.

På grunn av kompleksiteten i nettet er det ikke bestandig man kan fastslå den endelige årsaken til et strømbrudd. Undersøkelsene Kaggstad har gjennomgått, viste da også at hele 32 % av de langvarige avbruddene hadde ukjent årsak.

⁵⁴ Jf. ”DSB-Rapport fra strømbrudd i Sverige og Danmark 23. september 2003”, s. 1-3.

⁵⁵ Jf. ”DSB-Rapport fra strømbrudd i Sverige og Danmark 23. september 2003”, s. 3.

Når det gjelder spenningskvalitet står problemer i sluttbrukers eget anlegg eller andre sluttbrukeres anlegg for 60,9 % av feilene. 21,8 % av feilene har opphav i nettet, 2,3 % av problemene har ukjent opprinnelse, mens det i 14,9 % av tilfellene ikke skyldes feil ved spenningskvaliteten i seg selv, men derimot feil ved utstyr hos sluttbrukerne eller lignende.

Et viktig poeng i forhold til spenningskvaliteten, er at hele 60,9 % av feilene skyldes feil ved sluttbrukerens eget anlegg, eller ved andre sluttbrukeres anlegg. Dette kan for eksempel være jordfeil i brukernes elektriske anlegg, eller forstyrrelser som genereres ut på nettet fra enkelte sluttbrukere. Dette vil fortrinnsvis være større bedrifter som kan produsere hva man kaller elektrisk og elektromagnetisk ”støy” i nettet, som forårsakes blant annet av motorer, generatorer, elkjeler mv. Problemer i tilknytning til spenningskurveform oppstår fortrinnsvis som en følge av dette.

I tillegg viser undersøkelsene Kaggestad refererer til, at problemer med spenningskvaliteten i 14,9 % av tilfellene skyldes feil ved utstyr eller lignende, og ikke med selve kraftleveringen. Dette innebærer til sammen at hele 75,8 % av de rapporterte tilfellene med feil ved spenningskvaliteten, ikke skyldes forhold ved selve nettet, eller ytre påvirkninger på dette. I utgangspunktet er dette forhold nettselskapet har liten innvirkning på. Kun 21,8 % av feilene med spenningskvaliteten i nettet som sådan, skyldes feil med opphav i nettet.

For feil ved spenningskvaliteten som oppstår i nettet, vil de samme mekanismer som for feil med leveringspåliteligheten gjøre seg gjeldende. De ulike nettnivåer og aktører kan alle påvirke den kvalitet som endelig leveres sluttbruker.

2 Rettskilder og metode

2.1 Innledning

Gjennom dette kapitlet vil jeg gi en oversikt over de rettskilder som er relevante for å fastslå hvilke krav forbruker kan stille til leveringskvalitet på kraften som leveres, og for å avgjøre hvilke misligholdsbeføyelser som etter kontrakten kan gjøres gjeldende ved kvalitetsmangler.

Videre vil jeg behandle enkelte særlige metodiske spørsmål som gjør seg gjeldende i forhold til tolkningen av de relevante rettskildene. For ytterligere drøftelser av metodiske spørsmål, viser jeg til mer generelle fremstillinger.⁵⁶

2.2 Kilder

2.2.1 Kontraktsmaterialet

Det er fremforhandlet tre standardkontrakter mellom Energibedriftenes Landsforening (EBL) og Forbrukerombudet når det gjelder kraftforsyning i distribusjonsnettet.⁵⁷ EBL er en interesseorganisasjon for norske energibedrifter. Medlemmene er virksomheter som produserer og/eller transporterer og/eller omsetter energi. I henhold til foreningens egne nettsider, representerer den ca 250 kraftselskap som står for det alt vesentlige av kraften som produseres og distribueres i Norge.⁵⁸

Det er å anta at de aller fleste av medlemsbedriftene som inngår avtaler med sluttbrukere i distribusjonsnettet, benytter seg av disse standardkontraktene, eventuelt med små variasjoner. I denne avhandlingen legges derfor disse kontraktene til grunn,

⁵⁶ Jf. for eksempel Eckhoff, "Rettskildelære".

⁵⁷ Kontraktene er tilgjengelige på internett, for eksempel på EBLs hjemmesider, www.ebl.no.

⁵⁸ www.ebl.no (per 14.01.04).

men behandlingen vil ha overføringsverdi til tilsvarende kontrakter med omtrent likelydende bestemmelser.

De aktuelle kontraktene er kontrakt for tilknytning til kraftnettet, kontrakt for nettleie samt kontrakt for kjøp av kraft. Kontraktene regulerer i fellesskap kraftforsyningen til sluttbruker i distribusjonsnettet. Kontraktene avløser de tidligere standardvilkårene for tilknytning, nettleie og levering av elektrisk kraft, og ble gjort gjeldende fra 1. oktober 2002.

Standardvilkår for nettleie, *nettkontrakten*, regulerer forholdet mellom nettselskap og sluttbruker hva gjelder uttak av kraft fra nettet.⁵⁹ Nettselskapet stiller sitt elektriske nett til disposisjon for sluttbruker, som kan benytte kraft fra dette på gitte vilkår. Avtalen inneholder blant annet bestemmelser om måling og måleravlesning samt pris- og betalingsvilkår. Avtalen fokuserer i mindre grad på kvaliteten av den ”varen” som leveres, nemlig elektrisk kraft. Tross dette gis visse utgangspunkter, som danner grunnlaget for når leveringen skal regnes som mangelfull. Nettkontrakten gir også anvisning på visse misligholdsbeføyelser som kan gjøres gjeldende dersom det foreligger en kontraktsrettslig mangel. Fokuset i denne avhandlingen vil, som påpekt innledningsvis, være på denne kontrakten.

Standard tilknytningsvilkår, *tilknytningskontrakten*, regulerer selve tilknytningen til overføringsnettet, og inngås mellom nettselskapet og eieren av den elektriske installasjonen som tilknyttes distribusjonsnettet.⁶⁰ Vilkårene fokuserer på fremføring av distribusjonsnettet, og det fysiske tilknytningspunktet der partenes anlegg møtes.⁶¹ Kontrakten er av liten betydning for hvilken leveringskvalitet sluttbruker kan kreve,

⁵⁹ Jf. nettkontrakten § 4-1.

⁶⁰ Jf. tilknytningskontrakten § 1. Vilkårene er normalt gjort gjeldende første gang mellom selskapet og kunden da bolig eller bygning ble bygget. Selv om anlegget senere skifter eier, vil vilkårene fortsatt gjelde, jf. tilknytningskontrakten § 4-2.

⁶¹ Jf. Hammer i ”Vassdrags- og energirett”, s. 79.

utover at den sikrer nettilgangen, og kan tenkes å bidra til å belyse enkelte tolkningsspørsmål i nettkontrakten.

Standard kraftleveringsavtale, *kraftkontrakten*, inngås mellom sluttbruker og kreftleverandør, og gjelder kjøp og salg av kraft. Kraftkontrakten gir kraftselskapet rett til å avregne sluttbrukers forbruk av kraft til en avtalt fast eller flytende pris. Kontrakten har preg av å være en finansiell avtale mellom kraftleverandør og kunde, der fokus ligger på måling og avregning, samt pris- og betalingsvilkår.

Kontraktene regnes som såkalte "agreed documents", fordi representanter for begge parter har utarbeidet kontraktene i fellesskap, i motsetning til bestemmelser som er ensidig fastsatt av en kontraktspart.⁶² Selv om den enkelte forbruker, her i kraft av sluttbruker, ikke har vært med på kontraktsforhandlingene, regnes Forbrukerombudet som representant for denne gruppen. Dette kan være av betydningen for tolkningen av kontraktene.⁶³

Gjennom markedsføringsloven⁶⁴ § 13 (2) er Forbrukerombudet pålagt å føre tilsyn med, og gjennom forhandlinger med næringsdrivende eller deres organisasjoner å bidra til at urimelige kontraktsvilkår ikke blir brukt til skade for forbrukerne. Balansen i kontraktsrelasjonen er derfor sikret. Dette får betydning for tolkningen av dem, jf. punkt 2.3.1.

2.2.2 Bakgrunnsretten

2.2.2.1 Er det plass for utfylling av kontraktene med bakgrunnsrett?

Rettsregler av deklatorisk og preseptorisk art som er ment å gjelde på området en kontrakt tar sikte på å regulere, kalles ved en fellesbetegnelse for bakgrunnsrett. Som påpekt ovenfor, utledes kravene til leveringskvalitet i hovedsak fra nettkontrakten.⁶⁵

⁶² Jf. Huser, *Avtaletolking*, s. 153-154 og Hov "Avtaleslutning og ugyldighet" s. 55.

⁶³ Jf. punkt 2.3.1.

⁶⁴ Jf. Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår av 16. juni 1972 nr. 42.

⁶⁵ Dette drøftes særskilt i punkt 3.2.

Fordi dette er det relevante spørsmålet i forhold til avhandlingens tema, vil jeg i denne drøftelsen kun fokusere på nettkontrakten.

Spørsmålet som må drøftes er om nettkontrakten gir rom for utfylling med denne type bakgrunnsrett.

Nettkontrakten § 4-1 om kontraktens virkeområde, fastslår at nettselskapet stiller overføringskapasitet i sitt elektriske nett til disposisjon for nettkunden på de vilkår som følger av avtalen og gjeldende tariffer, *samt lover og forskrifter som måtte ha betydning for forholdet mellom nettselskapet og nettkunden*. Gjennom denne bestemmelsen er disse lover og forskrifter gjort til en del av kontrakten, og eventuelle krav som måtte følge av disse, implementert i avtalen. Kontrakten ikke bare *kan* utfylles med bakgrunnsrett, på enkelte punkter *skal* den dermed også det.

Generelt kan det sies at bakgrunnsretten er av stor betydning for partene. Den utgjør rammene kontraktsbestemmelsene må virke innenfor, og legger premissene for kontraktsreguleringen. Nettkontrakten inneholder for øvrig, som jeg vil komme tilbake til,⁶⁶ få konkrete bestemmelser som direkte regulerer leveringskvaliteten på kraft. Det skulle derfor være store rom for utfylling med bakgrunnsrett i tilknytning til dette. Energiloven og dennes forskrifter inneholder i hovedsak preseptoriske bestemmelser partene uansett ikke kan avtale seg vekk fra.

Spørsmålet om kontrakten gir rom for utfylling vil være mest praktisk dersom det oppstår spørsmål som ikke er regulert i partenes kontrakt, eller i den preseptoriske bakgrunnsretten. Selv om kontrakten er taus, må spørsmålet likevel løses. Etter norsk rettstradisjon kommer rettsreglene i slike situasjoner supplerende til anvendelse på punkter som ikke er omhandlet i kontrakten, slik at man utfyller kontrakten med disse.⁶⁷

⁶⁶ Se særlig punkt 3.3.4 om dette.

⁶⁷ Se Selvig, i "Knophs oversikt over Norges rett", s. 294.

En kontrakt kan bare utfylles på punkter hvor den er ufullstendig. Hvorvidt den er ufullstendig, eller gir en uttømmende regulering må i seg selv avgjøres ved en tolking av hver enkelt bestemmelse.⁶⁸ I tolkingslæren regnes det for øvrig som *utfylling* der man supplerer med deklarasjonsrett, mens dette begrepet ikke benyttes der preseptorisk rett legges til grunn, fordi denne uansett er bindende for partene. I realiteten tolkes i alle tilfeller kontrakten i lys av – og suppleres med, bakgrunnsretten – enten denne er av preseptorisk eller deklarasjons karakter, og jeg vil i det følgende derfor benytte begreper som utfylling eller supplerings av kontrakten i begge henseende.

Det er særlig i tilknytning til spørsmålet om hvilke misligholdsbeføyelser forbruker kan gjøre gjeldende, at spørsmål om utfylling med deklarasjons bakgrunnsrett vil være aktuelt.

En del av bestemmelsene i nettkontrakten er utarbeidet etter mønster fra kjøpsloven (kjl.).⁶⁹ Dette påpekes blant annet i EBLs kommentarutgave til standardavtalene i tilknytning til bestemmelsene om kontrollansvar, reklamasjon, prisavslag og avhjelp.⁷⁰ Hvor kontrakten ikke gir anvisning på noen bestemt løsning, kan det være gode grunner til å utfylle med kjøpsrettslig lovgivning. Også mer alminnelige kontraktsrettslige prinsipper vil være relevante. Det er imidlertid et poeng at elektrisk kraft har visse særtrekk som omsetningsgjenstand, jf. punkt 1.2, som gjør at alminnelige prinsipper ikke alltid passer like godt.

Hvorvidt kontraktsbestemmelsene kan utfylles med relevant deklarasjons bakgrunnsrett, må avgjøres ved tolking av hver enkelt bestemmelse.

2.2.2.2 Hva utgjør bakgrunnsretten?

Kraftforsyningen befinner seg på et område i krysningspunktet mellom offentlig og privatrett. På den ene siden finner vi et offentligrettslig rammeverk som pålegger ulike

⁶⁸ For mer om dette, se Selvig, ”Knophs oversikt over Norges rett”, s. 296-297.

⁶⁹ Jf. Lov om kjøp av 13. mai 1988 nr. 27.

⁷⁰ Jf. bestemmelsene i nettkontrakten §§ 12-1, 12-5, 12-6, 12-7, jf. EBLs kommentarutgave – standardavtalene, s. 54-58.

aktører på kraftmarkedet visse forpliktelser, på den annen side de privatrettslige reglene som gjelder mellom kontraherende parter. Denne oppgaven behandler i særlig grad den privatrettslige delen av forsyningsforholdet, men den offentlige reguleringen både kan og skal tas i betraktning, jf. ovenfor. Det vil derfor redegjøres for begge sider av reguleringen.

a) Det offentligrettslige rammeverket

Den viktigste del av det offentligrettslige rammeverket er energiloven med tilhørende forskrifter. Loven regulerer ikke direkte kontraktsforholdet mellom nettselskap og kunde, men gir utgangspunktene for organiseringen av kraftforsyningen i Norge.⁷¹ Energiloven har preg av å være et rammeverk for gjennomføringen av norsk energipolitikk. Selv om loven ikke direkte regulerer avtaleforholdet, vil den legge premissene for dette, og således være en skranke for partenes avtalefrihet. Reguleringen i energilovgivingen vil først og fremst være aktuell i forhold til spørsmålet om hvilken leveringskvalitet forbruker kan kreve. Den vil i mindre grad være relevant ved spørsmålet om hvilke misligholdsbeføyelser som kan gjøres gjeldende.

En annen lov som for øvrig kan være relevant i forhold til nettkontrakten er Eltilsynsloven⁷² med tilhørende forskrifter. Loven med forskrifter retter seg særlig mot sikkerheten i de ulike aktørenes anlegg, og stiller krav til så vel nettselskap som sluttbrukere. Disse bestemmelsene kan være relevante i en eventuell vurdering av nettselskapets erstatningsansvar. Jeg behandler imidlertid ikke særlige problemstillinger i tilknytning til disse bestemmelsene, så jeg nøyer meg med en generell henvisning til disse.

Av Energilovens forskrifter kan særlig nevnes *tarifforskriften* (tf.), *systemansvarsforskriften* (sf.) og *energilovforskriften* (ef.).⁷³

⁷¹ Loven legger blant annet til rette for konkurranse innen kraftproduksjon og omsetning, og regulerer bygging og drift av anlegg, overføringstariffer og fordelingsnett, jf. NOU 1998:11, Energi- og kraftbalansen, s. 71.

⁷² Lov om tilsyn med elektriske anlegg og utstyr av 24. mai 1929 nr. 4.

⁷³ Jf. hhv FOR-1999-03-11-302, FOR-2002-05-07-448 og FOR-1990-12-07-959.

Gjennom el. § 5A-2, jf. ef. § 5A-3, jf. § 7-1 m) er NVE gitt kompetanse til å utferdige forskrifter som stiller minimumskrav til leveringskvalitet i nettet. Disse er under utarbeidelse, og vil etter hva jeg har fått opplyst komme på høring omkring 1. mars 2004. I forarbeidene til bestemmelsen i el. § 5A-2 uttaler departementet at det er et mål at minimumskravene til leveringskvalitet i overføringsnettet skal være i tråd med internasjonale normer.⁷⁴ Det er særlig den såkalte Europeanormen, EN 504160, som er aktuell for distribusjonsnettet. EN 504160 er den europeiske standarden for "Voltage characteristics of electricity supplied by public distribution systems", i Norge kalt Norsk elektroteknisk norm: spenningskarakteristikker for el-energi fra offentlige distribusjonsnett. Denne normen vil således være av betydning når kravene til leveringskvalitet skal utledes. Hvilken rettslig stilling denne normen har i forhold til nettkontrakten, drøftes særskilt i punkt 3.3.3.2.

Før den nye forskriften om leveringskvalitet foreligger, er det ingen samlet regulering av leveringskvaliteten i nettet. Systemansvarsforskriften regulerer deler av leveringskvaliteten på overliggende nettnivå, men dette vil kun ha indirekte betydning for sluttbrukere i distribusjonsnettet. Det rettslige grunnlaget for det lokale nettselskapets forpliktelse for leveringskvalitet og leveringssikkerhet er på dette nivået områdekonsesjonærens leveringsplikt.⁷⁵ Denne behandles særskilt nedenfor. Bestemmelser i tarifforskriften kan også få betydning for leveringskvaliteten i nettet. Å bidra til at kraft kan overføres til riktig leveringskvalitet er en del av dennes formål, jf. tf. § 1. De nærmere bestemmelser i energiloven med tilhørende forskrifter som vil være aktuelle når nettselskapets forpliktelse for leveringskvalitet skal fastlegges, vil behandles fortløpende i punkt 3.3.4.⁷⁶

74 Jf. Ot. prp. nr. 56 (2001-2002) – Lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi m.m. (Energiloven) (endringslov), dennes punkt 3.6.4.2.

75 Jf. Hammer i "Vassdrags- og energirett", s. 671.

76 For en nærmere behandling av krav til leveringskvalitet i henholdsvis systemansvarsforskriften og tarifforskriften, se Trondal, "Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere", s. 52 og 54.

Jeg vil imidlertid allerede her kort peke på to forhold som indirekte er av særlig betydning som ”bakteppe” for kravene til leveringskvaliteten i distribusjonsnettet. De vil derfor i mindre grad behandles i tilknytning til de ulike kvalitetskrav. Dette er nettselskapets leveringsplikt som områdekonsesjonær etter el. § 3-3, og den såkalte KILE-ordningen.

i) Kort om nettselskapets leveringsplikt

Den som gis områdekonsesjon etter el. § 3-2 er pålagt å levere elektrisk energi til abonnentene innenfor det geografiske området konsesjonen gjelder for. Departementet kan i særlige tilfeller dispensere fra denne leveringsplikten, jf. § 3-3 (2).

Leveringsplikten består av en tilknytningsplikt, en avregnings- og faktureringsplikt, og en plikt til å sørge for god leveringssikkerhet. I kravet til leveringssikkerhet er det antatt at det også ligger et krav til å sørge for tilfredsstillende leveringskvalitet.⁷⁷ Uten et slikt krav, gir leveringsplikten liten mening. Leveringsplikten vil dermed utgjøre en skranke for hvor dårlig leveringskvalitet det kan aksepteres i nettet. Så lenge det ikke er gitt dispensasjon fra denne, skal kraftleveringen iallfall oppfylle visse minimumskrav.⁷⁸

ii) KILE-ordningen

KILE står for Kvalitetsjusterte inntektsrammer ved Ikke Levert Energi. KILE-ordningen er et supplement til inntektsrammereguleringen⁷⁹ av nettselskapene, og er hjemlet i tarifforskriftens kapittel 9. Et sentralt mål med ordningen er at den skal være et insentiv for nettselskapet til å forholde seg til spørsmålet om kvalitetsnivå i overensstemmelse med det som, sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, vil være en hensiktsmessig løsning, samtidig som det er et styringsinstrument fra det offentliges side.⁸⁰

⁷⁷ Energilovens forarbeider uttaler at leveringsplikten innebærer både en tilknytningsplikt og en plikt til å levere energi i henhold til leveringsvilkårene, jf. Ot. prp. nr. 43 (1989-1990) s. 71.

⁷⁸ For nærmere behandling av nettselskapets leveringsplikt, se Hammer i ”Vassdrags- og energirett”, s. 672 flg.

⁷⁹ Jf. punkt 1.3.3.

⁸⁰ Jf. Trondal, ”Kontraktslevering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere”, s. 78.

I korthet går KILE-ordningen ut på at et nettselskap som opplever langvarige avbrudd, blir ”straffet” for dette, ved at inntektsrammen påfølgende reguleringsperiode reduseres. Dette innebærer at selskapet må kreve lavere overføringstariffer (nettleie) fra hver enkelt sluttbruker. Tarifforskriften oppstiller ingen betingelser utover avbruddets lengde, slik at kompensasjonssystemet trer i kraft uavhengig av hva årsaken til avbruddet er, eller om det er varslet eller ikke. Kompensasjon ytes etter standardiserte, på forhånd fastsatte satser for ulike sluttbrukergrupper, som ”husholdninger”. Disse satsene er basert på gjennomsnittsberegninger av sluttbrukergruppens avbruddskostnader ved langvarige avbrudd på landsbasis.⁸¹

KILE-ordningen kan for øvrig også få betydning også i det privatrettslige forholdet mellom nettselskap og sluttbruker. Man kan kanskje sammenlikne ordningen med et slags prisavslag for avbrudd, slik at det må tas hensyn til dette ved fastsettelsen av prisavslag etter nettkontrakten, eller eventuelt ved fastsettelse av erstatningssum. Særlig praktisk er dette antagelig ikke, da reduksjonen i nettleien neppe vil representere summer av særlig betydning for den enkelte sluttbruker. Kompensasjonen fordeles på alle sluttbrukerne i et område, uavhengig om de rent faktisk har opplevd problemer eller ikke.

b) Privatrettslig lovgivning

Visse av nettkontraktens bestemmelser er utarbeidet etter mønster fra *kjøpsloven*.⁸² Denne loven gjelder ikke direkte for avtaleforholdet, men vil av den grunn likevel være særlig relevant i forhold til det nærmere innhold av de ulike misligholdsbeføyelsene nettkontrakten gir anvisning på. At kjøpsloven i visse tilfeller kan komme analogisk til anvendelse, kommer også til uttrykk i dennes forarbeider.⁸³ I tilfeller hvor kontrakten

⁸¹ Denne ordningen er grundig behandlet av Trondal i ”Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere”, se s. 54-55 og s. 77-86.

⁸² Jf. punkt 2.2.2.1 ovenfor.

⁸³ Ot. prp. nr. 80 (1986-87), Om kjøpslov, s. 48.

ikke gir noen opplagt løsning, kan man derfor i utgangspunktet supplere kontrakten med momenter fra kjøpsloven.

Forbrukerkjøpsloven kommer heller ikke direkte til anvendelse ved levering av elektrisk strøm, jf. fkjl. § 2. Selv om partene ikke er bundet av forbrukerkjøpsloven, kan det likevel tenkes at enkelte av lovens vurderinger kan være et relevant tolkingsmoment der kontrakten er taus eller uklar. Loven gir uttrykk for det særlige vern lovgiver mener forbrukere bør ha ved andre typer av kjøpsavtaler, og disse hensynene vil også være relevante ved levering av et nødvendighetsgode som elektrisk kraft.

Alminnelige kontraktsrettslige prinsipper og annen avtalerettslig regulering vil videre være relevant for avtaleforholdet, på samme måte som i andre kontraktsforhold i norsk rett. Dette vil være relevant både ved tolkningen av avtalen, og ved fastleggelsen av nettselskapets nærmere forpliktelser.

2.2.3 Andre kilder

2.2.3.1 Rettspraksis

Rettspraksisen på området er svært sparsommelig, iallfall i tilknytning til kontraktsforholdet mellom nettselskap og forbrukere som sluttbruker. De foreliggende avgjørelser relaterer seg i første rekke til elektrisitetsverkens ansvarsfraskrivelser, som ble forsøkt gjort gjeldende i kontrakter som ikke lenger gjelder. Videre finnes det enkelte avgjørelser i tilknytning til nettselskapenes ulovfestede objektive ansvar, men disse faller utenfor oppgavens tema. Etter hva jeg er kjent med, finnes det ikke praksis som behandler tvister etter de nyere kontrakter. Årsaken til dette er antagelig at slike saker heller forelegges Elklagenemnda, jf. nedenfor. Videre vil ofte tap og skader den elektriske kraften kan forårsake hos forbruker være dekket av innboforsikringen, slik at sluttbrukers krav vil være for små sett i forhold til hva en domstolsbehandling vil koste.

2.2.3.2 Elklagenemndas praksis

Elklagenemnda behandler tvister mellom EBLs medlemmer og forbrukere. Klager fra næringskunder er ikke omfattet av ordningen. Nemnda er opprettet etter avtale mellom

EBL og Forbrukerrådet, og består av en formann i dømmende stilling og to medlemmer oppnevnt av hver av de to partene. Saksbehandlingen er gratis for forbrukerne. Elklagenemndas avgjørelser tar utgangspunkt i de standardkontraktene som er tema for oppgaven her, og behandler blant annet saker vedrørende spenningsvariasjoner og ansvar for skade på elektriske installasjoner.⁸⁴

Nemndas avgjørelser er ikke bindende for partene, men blir i hovedsak fulgt opp. Siden nemnda hovedsakelig består av representanter fra kontraktspartene, kan praksisen også si noe om hva partene legger i de ulike bestemmelsene. Det er som utgangspunkt opp til partene å vedta et tvisteløsningsorgan i sine kontrakter, og når dette er gjort, er det liten grunn til ikke å vektlegge disse avgjørelsene ved tolkning av bestemmelsene.

Et problem kan i noen tilfelle være at nemndas avgjørelser er noe summariske. Dermed kommer ikke alle premisser for konklusjonen like klart frem. Videre bærer avgjørelsene ofte preg av å være svært konkret begrunnet, slik at resultatene ikke kan gis generell rekkevidde. På tross av dette, bidrar Elklagenemndas avgjørelser i noen grad til å belyse det nærmere innhold av kontraktsbestemmelsene.

Nemndas årsmeldinger fra 1996-2002 er lagt ut på EBLs internett-sider. Her kan man finne en kort oversikt over de saker som er behandlet det aktuelle året. Nemdsavgjørelsene jeg refererer til i oppgaven, er fra dette tidsrommet. Dersom man ønsker avgjørelsene i fulltekst, kan disse skaffes ved henvendelse til Elklagenemnda.

2.2.3.3 Andre myndigheters praksis

Norges Vassdrags- og energidirektorat, NVE, er klageinstans ved uenighet om nettariffer, men ikke ved uenighet om kontraktsvilkårene som sådan. Som utgangspunkt er derfor NVEs praksis ikke relevant ved fastleggelsen av kontraktens innhold.

⁸⁴ I hovedsak vil dette være den eldre versjonen av kontraktene, men de relevante bestemmelsene for min oppgave er i hovedsak likelydende. Dette kommenteres fortløpende.

Det kan imidlertid tenkes at en sluttbruker mener et nettselskap ikke oppfyller sine konsesjonsvilkår, uten at klage til Elklagenemnda fører fram. Det kan da tenkes at sluttbrukeren klager ovenfor NVE for brudd på konsesjonsvilkårene, uten at dette vil gi sluttbrukeren konkrete rettigheter. En avgjørelse av hvorvidt konsesjonsvilkårene er oppfylt, vil likevel kunne være relevant ved tolkningen av kontraktsvilkårene.

2.2.3.4 Litteratur

Det finnes en del juridisk litteratur som kan bidra til å belyse ulike sider av kraftforsyningen, men få fremstillinger som særskilt behandler de kontraktrettslige spørsmålene.

Av interesse er Guttorm Guttormsens ”Elforsyningskontrakten” fra 1968. Boken er imidlertid gammel, og mye har endret seg på kraftmarkedet siden den ble skrevet. Visse vurderinger vil imidlertid fortsatt ha aktualitet.

Bortsett fra dette, har Ulf Hammer behandlet temaet noe. Både i sin doktoravhandling ”Tilrettelegging av kraftmarkedet” og i et kapittel publisert i boken ”Vassdrag og energirett” er enkelte spørsmål berørt, uten at kontraktsreguleringen er et sentralt tema. Han har imidlertid behandlet visse deler av denne reguleringen i en artikkel i Tidsskrift for forretningsjuss (TfF.), nr. 3, 2002; ”Kraftlevering i et kontraktsrettslig perspektiv: Hvem er ansvarlig for leveringskvaliteten overfor sluttbruker?”

Av interesse for oppgavens problemstilling er særlig en foreløpig upublisert studentavhandling⁸⁵ av Charlotte Heberg Trondal; ”Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere – Når har sluttbruker fått levert kraft av kontraktsmessig kvalitet, og hvilke misligholdsbeføyelser kan eventuelt gjøres gjeldende”. Trondal behandler altså tilsvarende problemstilling som denne avhandlingen, men relaterer seg til forhold i sentralnettet.

⁸⁵ Publiseres i MarIus i løpet av 2004.

Videre har Marianne Dragsten drøftet visse sider av nettselskapenes erstatningsansvar i en upublisert studentavhandling fra år 2000.⁸⁶

Hva gjelder alminnelige kontraktsrettslige spørsmål, finnes det en rekke fremstillinger som er av interesse. Disse er naturligvis relevante også i forhold til oppgaven her.

2.3 Tolkning

2.3.1 Særtrekk ved tolkningen av kontraktene

Utgangspunktet i norsk rett er at kontrakter er rettslig bindende og skal tillegges rettsvirkninger etter sitt innhold, innenfor rammen av den preseptoriske lovgivningen. For å fastsette kontraktens meningsinnhold er det nødvendig å tolke de ulike bestemmelsene. Ved tolking av kontraktsbestemmelser fastslås hvilke ord, uttrykk eller bestemmelser i kontrakten som er relevant når dens rettsvirkninger skal fastlegges.

Fordi de relevante kontraktene ikke er gjenstand for særskilt lovregulering, må de tolkes i lys av den alminnelige tolkingslære.⁸⁷ Det er imidlertid visse særtrekk ved kontraktene og ytelsen de regulerer, som kan påvirke tolkningen.⁸⁸

Forbrukerkontraktene på distribusjonsnettnivå er standardkontrakter.⁸⁹ Dette er en kontrakt på lik linje med andre, men det er en alminnelig oppfatning at det gjør seg gjeldende visse særlige forhold knyttet til tolking av denne typen avtaler.⁹⁰ Fordi den enkelte sluttbruker eller det enkelte selskap ikke selv har forhandlet frem kontraktene, blir det i utgangspunktet meningsløst å legge vekt på tolkingsmomenter som ”partenes mening”. Videre foreligger det heller ingen reell forhandlingssituasjon som kan belyse

⁸⁶ Dragsten, ”Netteiers erstatningsansvar for feil i strømmettet med spesiell vekt på spenningsfeil.”

⁸⁷ Se for eksempel Selvig i ”Knophs oversikt over Norges rett”, s. 271 flg. for en gjennomgang av dette.

⁸⁸ Jf. for eksempel 1.2.

⁸⁹ Definert i NOU 1976: 61. (Standardkontrakter) som avtaler som ”helt eller delvis inngås i henhold til på forhånd utarbeidede standardiserte vilkår som tilsiktes anvendt på et større antall fremtidige konkrete avtalesituasjoner av en viss art, jf. Huser, ”Avtaletolking” s.144.

⁹⁰ Se for eksempel Woxholt, ”Avtaleinngåelse, ugyldighet og tolking”, s. 442.

kontraktens innhold. Standardvilkår blir som regel brukt rutinemessig, slik at forholdet til den enkelte kunde får karakter av ”tilslutningskontrakter”.⁹¹

Ved tolkningen av standardkontrakter vil rimelighetsbetraktninger derfor oftere bli vektlagt i større grad enn ved individuelt fremforhandlede avtaler. Videre er det nærliggende å se hen til standardvilkårenes tilblivelseshistorie, for å finne ut hva de som i sin tid laget vilkårene kan ha ment. I rettspraksis finnes det eksempler på at forarbeider til standardvilkår har blitt tillagt vekt.⁹² For kontraktene på distribusjonsnettnivå foreligger imidlertid ingen slike forarbeider, og jeg går derfor ikke inn i en nærmere vurdering av dette. Elklagenemndas praksis kan imidlertid i noen grad bidra til å belyse iallfall ”forhandlingspartenes mening.”⁹³

Et viktig poeng i forhold til tolkningen av kontraktene som er relevante for denne avhandlingen, er at de er såkalte ”agreed documents”.⁹⁴ Domstolene er gjerne mer tilbakeholdne med inngrep i kontraktsvilkår som er utarbeidet i fellesskap av berørte partsinteresser. I motsatte tilfeller blir rekkevidden av ansvarsfraskrivelser ofte tolket innskrenkende.⁹⁵

At begge sider har vært med på fremforhandlingen av kontraktene, kan tenkes å avbøte eventuelle konsekvenser av at den ene parten står i en sterk monopolstilling, slik som forholdet er ved netjtjenester. Kraft er et nødvendighetsgode i dagens samfunn. Sluttbrukeren er derfor tvunget til å inngå kontrakt med sitt lokale nettselskap på de vilkår som tilbys.

Avslutningsvis kan det nevnes at disse hensynene uansett er tillagt vekt i lovgivningen ved at nettariiffen er en gjennomregulert størrelse, samt at også leveringskvaliteten etter

⁹¹ Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 1, s. 48.

⁹² Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 1, s. 86.

⁹³ Jf. punkt 2.2.3.2.

⁹⁴ Jf. punkt 2.2.1.

⁹⁵ Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 1 s. 86-87.

hvert vil bli nærmere regulert. Hensynet til forbrukers stilling i kontraktsforholdet kan imidlertid være et moment i tolkningen av uklare kontraktsbestemmelser gjennom en alminnelig rimelighetsvurdering, jf. ovenfor.

2.3.2 Tolking av bakgrunnsretten

Ved tolking av bakgrunnsretten, legges naturlig nok den alminnelige rettskildelære til grunn. Jeg finner ikke grunn til å gå nærmere inn i en beskrivelse av denne, men henviser til generelle fremstillinger om dette.⁹⁶ Energiloven og dennes forskrifter, og annen lovgivning som er relevant ved utfylling av kontrakten, må tolkes i tråd med disse prinsippene, med utgangspunkt i lovtekst, forarbeider, praksis osv.

Spørsmålet er imidlertid om det er særskilte hensyn på kraftsektoren som gjør at enkelte rettskildefaktorer må tillegges særskilt vekt. Trondal peker i sin avhandling på formålsbetrakningers betydning.⁹⁷ Ovenfor i punkt 2.2.2.2 karakteriserte jeg energiloven som et rammeverk for norsk energipolitikk. Fordi dette rammeverket er så lite konkret utformet, vil formålsbetraktninger få desto større plass. Dette vil imidlertid være av mindre betydning i forhold til denne oppgavens problemstilling, og jeg henviser derfor til Trondal for ytterligere behandling av dette.⁹⁸

⁹⁶ Se for eksempel Eckhoffs "Rettskildelære".

⁹⁷ Jf. Trondal, "Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere", s. 32.

⁹⁸ Jf. Trondal, "Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere", s. 32-33.

3 Hvilke krav kan en sluttbruker stille til leveringskvalitet på elektrisk kraft?

3.1 Innledning

Temaet for dette kapitlet er hvilke krav en sluttbruker på distribusjonsnettnivå kan stille til leveringskvalitet på den elektriske kraft vedkommende mottar.

Leveringskvaliteten avgjør i hvilken grad forbrukeren kan nyttiggjøre seg den elektriske kraften som leveres. Mangler ved leveringskvaliteten kan medføre skade eller ulempe for sluttbrukeren, som også kan gi et økonomisk tap.⁹⁹ For å kunne avgjøre når sluttbruker eventuelt kan gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende mot nettselskapet eller andre som følge av dette, er det først nødvendig å fastlegge hvilke krav en forbruker kan stille til ytelsen. På samme måte som ved ”vanlige kjøp” må kraftleveringen ha visse egenskaper for at kontrakten skal anses riktig oppfylt. Dersom leveringen avviker fra gitte egenskaper, kan dette innebære et kontraktsbrudd som kan gi sluttbruker rett til å gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende overfor kontraktsmotpart.

Før man diskuterer hvilke krav sluttbruker kan stille til leveringskvalitet på kraft, er det imidlertid nødvendig bringe på det rene hvem som har ansvaret for at kvalitetskravene er oppfylt.

Sluttbruker er part i to kontraktsforhold, henholdsvis med nettselskap og kraftleverandør.¹⁰⁰ Allerede gjennom leveringsplikten er nettselskapet pålagt et ansvar for å sikre sluttbrukerne i sitt nett en stabil kraftlevering av en viss kvalitet.¹⁰¹ Nettkontrakten utdyper denne forpliktelsen nærmere. Dette vil jeg komme tilbake til i

⁹⁹ Hvilke skader som kan oppstå på grunn av manglende leveringskvalitet, er behandlet i punkt 1.4.

¹⁰⁰ Jf. for eksempel punkt 1.3.3.

¹⁰¹ Se punkt 2.2.2.2 a) for en oversikt over hva som ligger i nettselskapets leveringsplikt.

punkt 3.3. I punkt 3.2 vil jeg først drøfte hva slags forpliktelse *kraftleverandøren* har påtatt seg for leveringskvaliteten på det ”produkt” sluttbruker mottar.

3.2 Har kraftleverandøren ansvar overfor sluttbruker for leveringskvalitet i distribusjonsnettet?

Problemstillingen i dette avsnittet er hvorvidt også kraftleverandøren har påtatt seg ansvar overfor sluttbruker for leveringskvaliteten i nettet. Spørsmålet vil være aktuelt i relasjon til hvem sluttbruker kan gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende mot, som følge av mangler ved leveringskvaliteten. Kraftkontrakten inneholder ingen eksplisitte bestemmelser om dette.

Teoretisk kan man tenke seg kraftnettet som et transportnett kraftprodusentene bruker for å levere sitt produkt til sine kunder, på samme måte som i et kjøpsforhold hvor varen fraktes til kunden (sendekjøp).¹⁰² Dette er for så vidt riktig, men i motsetning til en del andre transportsystemer, som veinettet, har selger selv liten innvirkning på hvordan varen som leveres kunden ser ut. Mens et transportfirma for eksempel, ikke bearbeider den gjenstand som skal fraktes fra A til B, påvirkes kraften av en rekke forhold i nettet. Sluttbruker mottar ikke engang et avgrenset produkt fra sin leverandør.

Nettet har i teorien blitt sammenliknet med en vanntank.¹⁰³ Vanntanken drives av nettselskapene. Produsentene fyller på vann, mens sluttbrukerne tar ut vann fra tanken. Det er derfor aldri noen fysisk kontakt mellom produsentenes og sluttbrukernes anlegg, og den kraft sluttbruker mottar er ikke nødvendigvis produsert av hans kraftleverandør.

Spørsmålet er om kraftprodusenten likevel har påtatt seg risikoen for noen del av leveringskvaliteten på kraften sluttbruker mottar, eller om kraftleverandøren har oppfylt sin fysiske forpliktelse allerede ved levering av kraft i nettet.

¹⁰² Jf. kjl. § 7.

¹⁰³ Jf. f.eks Hammer, TtF, s. 364.

Det alminnelige utgangspunktet i kontraktsretten er at risiko for forhold som ikke skyldes noen av partene plasseres hos den forpliktete frem til oppfyllelse har funnet sted.¹⁰⁴ Oppfyllelse vil som hovedregel anses å ha funnet sted når den berettigede har fått ytelsen levert, dersom ikke annet er avtalt. Fordi kraftleverandøren er den forpliktete etter avtalen, blir den nærmere drøftelsen hva som skal regnes som leveringsstedet etter kraftkontrakten.

Kraftkontrakten har ikke klare bestemmelser om leveringssted. Paragraf 4-1 fastslår at:

”kraftleverandøren er forpliktet til å levere elektrisk kraft i henhold til kundens løpende behov/uttak”.

Ordlyden i § 4-1 kan, slik også Hammer påpeker,¹⁰⁵ tyde på at leveringsstedet er i sluttbrukers målepunkt.

Kraftkontrakten må imidlertid leses i sammenheng med nettkontrakten og tilknytningskontrakten. Nettkontrakten gir uttrykk for at nettselskapet leverer en vare til sluttbruker, mot vederlag i form av nettleie. Nettkontrakten er forhandlet frem samtidig med kraftkontrakten, og det er nærliggende å anta at partene har ment at kontraktene samlet skal regulere kraftforsyningsforholdet. Hammer konkluderer med at kontraktens manglende regulering av leveringsstedet ikke gir grunnlag for å ilegge kraftleverandøren risikoen for varen i distribusjonsnettet og distribusjonsnettets uttakstariff.¹⁰⁶ ”Leveringsstedet” vil dermed være i nettet.

Det er ikke noe i veien for at kraftleverandøren likevel kunne påtatt seg en forpliktelse for det endelige ”produkt” som kommer frem til sluttbruker. Dette må i så fall følge av partenes avtale. En gjennomgang av kraftkontrakten i sin helhet forsterker imidlertid inntrykket av at kraftleverandøren ikke har påtatt seg et slikt ansvar. Kontrakten bærer preg av å være en finansiell avtale, hvor det som er omtalt som ”de mest vanlige

¹⁰⁴ Se for eksempel Hov, ”Avtalebrudd og partsskifte”, s. 52.

¹⁰⁵ Jf. Hammer, TtF s. 367.

¹⁰⁶ *ibid.*

kraftproduktene”, er ”avtaler med standard variabel kraftpris”, ”avtaler med fast pris” og lignende, jf. kraftkontrakten § 1-4.

Reelle hensyn tilsier også en slik løsning. I forarbeidene til forbrukerkjøpsloven uttaler for eksempel Politi- og justisdepartementet at

”Lovforslaget er basert på en forutsetning om at selgeren normalt vil hefte for forhold som inntreffer før leveringen. Ved strømleveranser er det typiske at eventuelle feil inntreffer i nettet. Strømleverandøren har normalt liten eller ingen kontroll med slike forhold. Det er videre slik at strømleverandøren ikke kan velge hvilken netteier som skal sørge for transporten - hver netteier har innenfor sitt område monopol. Det kan derfor hevdes å være lite naturlig å se netteieren som en kontraktshjelper for strømleverandøren, som han etter alminnelige prinsipper bør ha risikoen for. Å kanalisere ansvaret til en virksomhet som i de fleste tilfellene ikke bør bære det endelige ansvaret, kan være uheldig. På denne bakgrunn er det etter departementets oppfatning lite naturlig og dessuten mindre rimelig at strømleverandøren skal hefte for feil som skjer i nettet”¹⁰⁷

Kraftleverandøren er riktignok forpliktet *overfor nettselskapet og systemansvarlig* til å sørge for at den kraften som leveres i nettet holder en bestemt kvalitet, men dette reguleres i egne avtaler. Sluttbruker er ikke part i dette forholdet, og kan ikke påberope seg konkrete rettigheter med hjemmel i disse avtalene.

Hammer karakteriserer kraftleverandørens forpliktelse for leveringskvaliteten overfor sluttbrukerne som en volumforpliktelse.¹⁰⁸ Kraftselskapet har ikke påtatt seg noen forpliktelse for det endelige resultat overfor disse, men kun å fylle et visst volum inn i ”vanntanken” – altså produsere en viss mengde kraft. Det kan diskuteres om dette er helt dekkende. Igjen byr nettets fysiske oppbygning på utfordringer. Kraftleverandører produserer nødvendigvis ikke engang kraft selv, men kan også være mellommenn. Man kan likevel si at de forplikter seg til å sørge for oppdekning av sine kontrakter. Med andre ord må kraftleverandørene sørge for å ha det nødvendige volum til disposisjon, enten gjennom egen produksjon eller oppkjøp i markedet. I denne forstand kan begrepet ”volumforpliktelse” gi en dekkende beskrivelse av kraftleverandørenes kontraktsrettslige forpliktelser.

¹⁰⁷ Ot. prp. nr. 44 (2001-2002), s. 69.

¹⁰⁸ Jf. Hammer, TfF, s. 366-368.

Kraftleverandøren har i første rekke en volumforpliktelse overfor systemansvarlig. Dersom kraftleverandøren unnlater å oppfylle sine forpliktelser om levering av en viss mengde kraft inn i nettet, følger det av sakens natur at mislighold *først* vil oppstå overfor systemansvarlig. Misligholdet overfor sluttbruker blir først praktisk merkbart for sluttbruker når hans forbruk ikke lenger blir fakturert av kraftleverandøren. Sluttbrukeren vil fortsatt få levert kraft til sitt hjem, men dette kan medføre økte kostnader.¹⁰⁹

Kraftleverandøren vil likevel også ha en form for volumforpliktelse overfor sluttbruker. Bestemmelsen i § 4-1 fastslår at kraftleverandøren er forpliktet til å levere elektrisk kraft i henhold til kundens behov/uttak. Dette kan ses på som et uttrykk at selskapet plikter å levere et visst volum i nettet for å sørge for oppdekning av sine kontrakter, og gjennom dette oppfylle sine forpliktelser overfor systemansvarlig. Uten at dette skjer, vil for øvrig ikke kraftleverandøren være i stand til å oppfylle kontrakten med sluttbruker. I forhold til avhandlingen her, er det ikke nødvendig å drøfte denne delen av kraftselskapets forpliktelse nærmere. En slik volumforpliktelse vil ikke være av betydning for hva slags leveringskvalitet som kan kreves.

Konklusjonen blir etter dette at kraftleverandøren ikke har påtatt seg ansvar for kvaliteten på den kraften som leveres sluttbruker. Forbrukeren kan derfor heller ikke gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende mot sin kraftleverandør som følge av mangler ved leveringskvaliteten. Det er etter dette sluttbrukers avtale med nettselskapet som blir avgjørende for hvilke kvalitetskrav som kan stilles.

¹⁰⁹ Eksempler på dette så man vinteren 2002/2003 hvor flere kraftleverandører gikk konkurs. Eventuell forskuddsbetaling til kraftselskapet går i slike tilfeller tapt. Inntil ny kraftleveringsavtale har kommet i stand, får man kraft levert i henhold til nettselskapets leveringsplikt. Denne typen kraftlevering har en vesentlig høyere tariff enn alminnelige kraftkontrakter.

3.3 Når er leveringskvaliteten kontraktsmessig?

3.3.1 Innledning

Problemstillingen i dette avsnittet er når leveringskvaliteten på den leverte kraft kan betegnes som kontraktsmessig i henhold til nettkontrakten. De nærmere spørsmål er hvilke krav sluttbruker kan stille til de ulike deler av leveringskvaliteten, samt hva slags forpliktelse nettselskapet har påtatt seg for oppfyllelsen disse kravene.

Allerede av nettselskapets leveringsplikt følger et ansvar for kvaliteten på den leverte kraft.¹¹⁰ Nettkontrakten regulerer forholdet mellom nettselskapet og sluttbruker basert på denne leveringsplikten. Kontraktens § 4-1 beskriver nettselskapets forpliktelse som å stille overføringskapasitet i sitt elektriske nett til disposisjon for nettkunden på de vilkår som følger av standard nettleieavtale og gjeldende tariffer, samt lover og forskrifter som måtte ha betydning for forholdet mellom nettselskapet og nettkunden. Hammer oppsummerer nettselskapets forpliktelse etter nettkontraktene som å stille sitt nett til disposisjon for sluttbruker, og levere en vare som tilfredsstiller kravene til leveringskvalitet.¹¹¹

De nærmere krav til ytelsen må utledes gjennom en tolkning av nettkontrakten. Hvilke krav man kan stille til nettselskapet vil avhenge av hva slags type forpliktelse selskapet har påtatt seg for denne. Det kan sondres mellom resultatforpliktelser på den ene siden, og omsorgs- eller innsatsforpliktelser på den annen. Med resultatforpliktelser menes de forpliktelser som går ut på å frembringe et bestemt resultat. Dersom dette resultatet ikke oppnås, vil det foreligge en mangel ved debtors ytelse. Med omsorgsforpliktelser menes at debitor forplikter seg til å yte en bestemt innsats for å oppnå et resultat. Hvor debitor har ytet den påkrevde innsats, har han oppfylt sin forpliktelse, uavhengig av om det ønskede resultatet oppnås.¹¹²

¹¹⁰ Jf. punkt 2.2.2.2.

¹¹¹ Jf. Hammer, TfF, s. 12.

¹¹² Jf. Haaskjold, "Kontraktsforpliktelser", s. 209-210.

Hva slags forpliktelse som foreligger, må avgjøres gjennom en tolkning av kontrakten. Utgangspunktet vil være ordlyden, og det sentrale vil være hvordan man beskriver ytelsen her. Også andre kontraktsbestemmelser kan bidra til tolkningen. Et annet tolkingsmoment vil være ”ytelsens natur”. Hva ytelsen rent faktisk består i, vil være av sentral betydning.¹¹³

En nærmere karakterisering av nettselskapets forpliktelse for leveringskvalitet krever en gjennomgang av de ulike parameterne som til sammen utgjør denne. Fordi forskjellige årsaksforhold kan påvirke ulike deler av ytelsen, samt at kontrakten ikke regulerer disse samlet, kan det tenkes at nettselskapets forpliktelse må karakteriseres forskjellig i relasjon til de ulike parametre. En slik gjennomgang og karakterisering vil foretas i punkt 3.3.4.

Etter alminnelig kontraktsrett er det imidlertid ikke et tilstrekkelig vilkår for å konstatere kontraktsbrudd at det foreligger en mangel ved leveringen. Det kreves i tillegg at dette avviket fra rett levering kan føres tilbake til forhold debitor svarer for. Dette innebærer at årsaken til den manglende oppfyllelsen ikke må kunne føres tilbake til forhold kreditor selv har risikoen for.¹¹⁴ I så tilfelle vil debitor likevel anses å ha oppfylt sin forpliktelse. Spørsmålet vil være hvem som har risikoen for de ulike oppfylleleshindringer som kan oppstå.¹¹⁵ Jeg vil derfor knytte noen kommentarer til dette i det følgende.

3.3.2 Kort om risikoen for oppfylleleshindringer

Utgangspunktet i kontraktsretten er at hver av partene har risikoen for hindringer som skyldes eget forhold. Hvor mangler ved leveringskvaliteten for eksempel skyldes feil gjort av nettselskapets ansatte, svarer selskapet for dette. Hvor problemene motsatt skyldes feil på anlegget i sluttbrukerens hjem, kan han ikke gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende.

¹¹³ For mer om denne vurderingen, se Haaskjold, ”Kontraktsforpliktelser”, s. 210-211.

¹¹⁴ Jf. Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 2, s. 1.

¹¹⁵ Jf. Hov, ”Avtalebrudd og partsskifte”, s. 48.

Grunnet kraftsystemets komplekse oppbygning, er det imidlertid ikke uvanlig at problemer med leveringskvaliteten kan ha til dels uklare årsaker, eller skyldes forhold utenfor partenes kontrollsfære, jf. punkt 1.4.2. Spørsmålet er hvem som skal bære risikoen for denne typen oppfylleleshindringer.

Nettkontrakten inneholder ingen generell bestemmelse om hvem som er pålagt denne risikoen. Man må derfor falle tilbake på bakgrunnsretten. Utgangspunktet i kontraktsretten er at risiko for forhold som ikke kan føres tilbake til forhold hos partene selv, ligger på den forpliktete inntil kontrakten oppfylles.¹¹⁶ Nettselskapet vil dermed i utgangspunktet ha risikoen for alle oppfylleleshindringer inntil kontrakten anses oppfylt. Den nærmere problemstillingen blir dermed når nettkontrakten skal anses å være oppfylt.

Guttormsen uttaler at kontrakten oppfylles når energien stilles til rådighet på avtalt sted.¹¹⁷ Leveringsstedet blir dermed avgjørende som et skjæringstidspunkt. Hva som skal regnes som nettkontraktens leveringssted, behandles av Hammer i hans artikkel i Tidsskrift for Forretningsjuss.¹¹⁸ Nettkontrakten må i forhold til dette leses i sammenheng med tilknytningskontrakten. Det sentrale skjæringspunktet er ”tilknytningspunktet.” I henhold til tilknytningskontrakten § 4-1 markerer tilknytningspunktet ”overgangen mellom nettselskapets distribusjonsnett og den elektriske installasjonen og angir grensen for eiendomsforhold, samt ansvar for drift og vedlikehold.” Dette regnes da som leveringsstedet etter nettkontrakten, dvs. det stedet der uttak av kraft foregår. Som Hammer påpeker, refererer også nettkontrakten § 12-4 om spenningskvalitet seg til ”leveringspunktet”. Dette må leses som tilknytningspunktet. Risikoen går dermed over på sluttbruker ved dennes tilknytningspunkt. Nettselskapet vil ha risikoen for oppfylleleshindringer frem til dette punktet.

¹¹⁶ Jf. punkt 3.2.

¹¹⁷ Jf. Guttormsen, ”Elforsyningskontrakten”, s. 62.

¹¹⁸ Jf. Hammer, TfF s. 372.

I Elklagenemndas avgjørelse i sak 01-52 er denne overgangen enda nærmere presisert. Inntaksboks og faseleder gjennom trakten er her sagt å være nettkundens ansvar, mens nettselskapets ansvarsområde er utvendige kabler. Grensesnittet mellom nettleiers og nettselskapets ansvarsområde er ved klemme på yttervegg.

3.3.3 Utgangspunkter for når det foreligger rett oppfyllelse

3.3.3.1 Generelt om mangelsvurderingen i nettkontrakten

Nettkontraktens bestemmelser danner i henhold til alminnelig kontraktsrett utgangspunktet for mangelsvurderingen. Avgjørende for når leveringskvaliteten i distribusjonsnettet anses som kontraktsmessig, vil være hva slags forpliktelse nettselskapet har påtatt seg for denne, jf. punkt 3.3.1.

Som påpekt i punkt 2.2.1 inneholder nettkontrakten få eksplisitte bestemmelser som angår kvaliteten på den leverte kraft. Dette kan blant annet skyldes at leveringskvaliteten i nettet stort sett har vært tilfredsstillende gjennom mange år, og at dette derfor ikke har vært nødvendig å spesifisere særlig inngående. Før markedsreformen var nettet preget av overinvesteringer. Ettersom nettet nå blir eldre, og det har vist seg vanskelig å få til nyinvesteringer, samtidig som sluttbrukers krav til volum og kvalitet øker, kan behovet vise seg å bli større.

Videre spiller fysiske forhold en rolle. Fordi det er snakk om fysiske fenomener i et komplekst system, er det vanskelig å sette eksakte grenser. En rekke forhold spiller inn på den endelige levering, og for nettselskapene vil det være lite heldig å påta seg levering innen snevre rammer, så lenge man kun har mindre innvirkning på det endelige resultatet. Fordi nettsystemet er så komplekst, kan et erstatningsansvar også bli svært omfattende.

Noen utgangspunkter finnes likevel. Nettkontrakten § 12-4 har ”mangler ved leveringen” som overskrift, og inneholder bestemmelser om spenningens effektivverdi, ved å angi de tillatte spenningsvariasjoner. Variasjoner utover gitte grenser, anses for å være en mangel i henhold til kontrakten. I tillegg ”vises det for øvrig til gjeldende

standard EN 50160". Det kan også utledes krav til andre deler av leveringskvaliteten fra kontrakten, og avvik fra disse kan også medføre et kontraktsbrudd.

Før jeg behandler nettselskapets forpliktelse for de ulike parametere av leveringskvaliteten, er det imidlertid nødvendig å drøfte hva henvisningen til Europanormen i § 12-4 er ment å innebære. I utgangspunktet kan denne være relevant for både leveringspåliteligheten og spenningskvaliteten, og spørsmålet er blant annet om sluttbruker kan bygge rettskrav på denne.

3.3.3.2 Europanormens stilling etter nettkontrakten

Nettkontrakten § 12-4 fastsetter grensene for spenningens effektivverdi i nettet, og fastslår at vedvarende spenningsvariasjoner utover disse er å betrakte som en mangel. Siste punktum lyder: "*Det vises for øvrig til gjeldende standard EN 50160*".

Problemstillingen i dette er avsnittet, er hva som ligger i begrepet "*det vises for øvrig til ...*", og hvor omfattende denne henvisningen er ment å være. Gir nettavtalen sluttbrukerne en rett til å påberope seg et rettslig krav på grunnlag av spesifikasjoner i Europanormen?

Ordlyden indikerer at det ikke er meningen at spesifikasjonene i normen fullt ut skal legges til grunn som absolutte krav. En naturlig språklig forståelse er etter min mening at man heller skal ta normen i betraktning, eller som et moment i vurderingen av hva som skal betegnes som en mangel ved leveringen. "*Det vises for øvrig til*" er en forholdsvis vag formulering, som iallfall språklig sett ikke umiddelbart indikerer konkrete rettskrav.

Paragraf 12-4 sett i sin helhet, gir det samme inntrykket. Den gir konkrete grenser for spenningens effektivverdi. Utover dette finnes ikke konkrete, kontraktsfestede grenser for hva som egentlig skal leveres. En henvisning til Europanormen kan i hvert fall gi indikasjoner, eller danne et utgangspunkt for hva man kan forvente. Dette underbygges av normens karakter. Den er i utforming lite egnet til å pålegge konkrete forpliktelser. Standarden er ikke i seg selv bindende, men er ment å danne et minste felles utgangspunkt for hva man kan forvente. De ulike grenseverdier er utarbeidet på

bakgrunn av gjennomsnittsberegninger i det europeiske nettet. I normens pkt 1.1 heter det at:

”This standard gives the main characteristics of the voltage at the customer’s supply terminals in public low and medium voltage electricity distribution systems under the normal operating conditions. This standard gives the limits or values within which any costumer can expect the voltage characteristics to remain, and does not describe the typical situation for a customer connected to a public supply network”.

I praksis vil leveringskvaliteten sjelden ses på som tilfredsstillende så lenge spesifikasjonene i normen ikke er oppfylt. Det er imidlertid tvilsomt om nettselskapet har ment å påta seg en resultatforpliktelse for alle deler av leveringskvaliteten. Dersom normens spesifikasjoner skulle legges til grunn som absolutte krav, er det nærliggende å anta at de enten ville ha vært direkte inntatt i kontrakten, eller at det i hvert fall ville vært gitt en klarere henvisning.

Reelle hensyn tilsier etter mitt skjønn en restriktiv tolkning. Europeanormen innebærer ganske omfattende krav. Selv om normen inneholder vide grenser, regulerer den også de deler av leveringskvaliteten som nettselskapet har liten eller ingen innvirkning på, som spenningens frekvens. Det har formodningen mot seg at nettselskapet har ment å påta seg så omfattende forpliktelser uten at dette er nærmere presisert. For øvrig skal det nevnes at forholdene i det norske nettet befinner seg godt innenfor normens grenseverdier. Spørsmålet vil derfor kun komme på spissen i særlige tilfeller. For det tilfelle at den elektriske kraft medfører skade, vil sluttbrukeren uansett ha krav på erstatning, så fremt det ligger innenfor nettselskapets kontroll.

3.3.4 Nærmere om de enkelte underbegreper

3.3.4.1 Leveringspålitelighet

Problemstillingen i dette avsnittet er hvilke nærmere krav til leveringspålitelighet som kan utledes av kontraktene mellom nettselskap og sluttbruker.

Leveringspåliteligheten betegner avbruddshyppigheten i nettet. Nettkontrakten § 4-1 annet punkt fastslår at nettselskapet stiller overføringskapasitet i sitt elektriske nett til

disposisjon for nettkunden. I det kraftleveringen avbrytes foreligger i utgangspunktet et brudd på denne bestemmelsen. Gjennom bestemmelsen i § 4-1 har nettselskapet påtatt seg en slags resultatforpliktelse for leveringspåliteligheten i nettet.¹¹⁹ Dersom leveringspåliteligheten ikke er i henhold til denne forpliktelsen, vil det foreligge et kontraktsbrudd.

I det følgende vil jeg behandle det nærmere innhold av denne resultatforpliktelsen. Et forbehold må imidlertid tas allerede innledningsvis. Paragraf 4-3 (3) fastsetter at:

”Dersom nettselskapet som følge av uforutsette hendinger eller offentlige pålegg bare kan overføre kraft i begrenset utstrekning, bestemmer nettselskapet i samsvar med gjeldende lovverk hvordan tilgjengelig overføringskapasitet i slike tilfeller skal disponeres til beste for hele konsesjonsområdet.”

I tilfeller hvor nettselskapet ikke kan levere kraft til alle sluttbrukere i samsvar med disses behov, og dette skyldes enten uforutsette hendelser eller offentlige pålegg, vil det likevel *ikke* være en mangel om kravene til leveringspålitelighet objektivt sett ikke er oppfylt. Med uforutsette hendelser må antagelig forstås hendelser av force majeure-karakter, eller iallfall begivenheter utenfor nettselskapets kontroll. Dette innebærer en modifikasjon i utgangspunktet om at nettselskapet har risikoen for alle oppfyllelshindringer før sluttbrukers leveringspunkt.¹²⁰

Drøftelsen videre vil derfor være hvilke krav sluttbruker kan stille til leveringskvaliteten så lenge det ikke foreligger en situasjon i samsvar med § 4-3 (3).

Ordlyden i § 4-1 indikerer at *ethvert* avbrudd vil innebære et kontraktsbrudd, så lenge det skyldes forhold kreditor har risikoen for. Dersom man ser denne bestemmelsen i lys av resten av kontrakten, må dette utgangspunktet modifiseres.

Kontrakten gir nettselskapet rett til visse utkoblinger. Det ses her bort fra utkobling som følge av kundens mislighold. Når det gjelder frakobling av forbrukerens installasjon

¹¹⁹ Jf. Hammer, TfF. s. 371.

¹²⁰ Jf. punkt 3.3.2.

uten varsel, kan nettselskapet gjøre dette dersom installasjonen er farlig, trenger øyeblikkelig utbedring, eller bruk kan medføre skade eller ulemper for nettkunden, nettselskapet eller andre, jf. § 8-1. Nettselskapet er naturlig nok ikke forpliktet til å holde en installasjon tilkoblet dersom det er fare for skader eller ulemper i nettet. Denne retten sikrer at fare for tap og skade kan begrenses, og er derfor heller ikke betinget av varsel. Dette er for så vidt også en rett for nettselskapet i sluttbrukernes egen interesse.

Utkobling etter nærmere varsel kan skje i henhold til nettkontrakten § 8-2.

Utgangspunktet er at:

”Nettselskapet kan foreta frakobling etter nærmere varsel dersom frakoblingen er nødvendig av hensyn til ettersyn, vedlikehold eller utvidelse av nettselskapets eller andre nettkunders installasjoner.”

Bestemmelsen inneholder ikke strenge krav til varslet, men fastslår at nettselskapet, så langt det er mulig, skal varsle nettkunden direkte eller på annen egnet måte om frakoblingen. I praksis skjer varsel av denne typen avbrudd ofte gjennom lokalavis eller lignende.¹²¹ Slik utkobling skal i den utstrekning det er mulig, legges til tider som er minst til ulemper for nettkunden. En slik rett til å avbryte forsyningen er nødvendig for at nettselskapet skal kunne oppfylle sine forpliktelser på en akseptabel måte.

KILE- ordningen, jf. punkt 2.2.2.2, gjør ikke unntak for denne type avbrudd. Dette sikrer at det er i nettselskapets interesse at avbruddene blir så sjeldne og korte som mulig, og ivaretar på denne måten hensynet til sluttbruker.

Avbrudd av forsyningen som skjer i henhold til §§ 8-1 og 8-2 representerer ikke mangler ved leveringen, selv om denne bortfaller for en tid. Gjennom § 8 har nettselskapet fraskrevet seg ansvaret for skade og tap ved til- eller frakoblinger som er hjemlet i nettleieavtalen.¹²²

¹²¹ I Elklagenemndas avgjørelse 96-20 ble en kunde nektet erstatning for skade på en videospiller etter en utkobling varslet i lokalavis. At hun hadde for svak økonomi til å holde avis for å følge med i kunngjøringene, ble ikke tillagt vekt.

¹²² Hvor ut- eller innkoblinger ikke skjer forskriftsmessig, kan selskapet likevel bli ansvarlig. Jf. for eksempel Elklagenemndas sak 00-82 hvor nettselskapet ble holdt ansvarlig for overspenning som kom inn på nettet ved innkobling.

Bestemmelsene i §§ 8, 8-1 og 8-2 presiserer den mer generelle bestemmelsen i nettkontraktens § 4-3 (1) og (2), med overskriften ”begrensninger i bruk av nettet”, som gir uttrykk for omtrent det samme.

Utgangspunktet er dermed at ethvert avbrudd som ikke er hjemlet i nettkontrakten §§ 8-1 eller 8-2 innebærer et avvik fra rett oppfyllelse. Det må imidlertid antagelig kreves noe mer enn dette, før man vil karakterisere et avbrudd som et oppfyllelsesavvik. Et avbrudd kan vare i svært kort tid, og knapt være merkbart. Sjeldne, korte avbrudd som ikke er fulgt av spenningsvariasjoner eller lignende kan ligge innenfor grensen av hva man må regne med. Uten enorme investeringer er det omtrent umulig å få til en kraftlevering uten et eneste avbrudd. Naturkrefter og andre fysiske forhold spiller inn. Dette er også sluttbruker kjent med ved kontraktsinngåelsen, og visse avbrudd må man regne med, uten at det er naturlig å snakke om et mislighold av nettkontrakten. Spørsmålet er imidlertid hvor grensen går for hva som er akseptabelt. Problemstillingen er hvor ofte og hvor lenge det kan forekomme avbrudd, før leveringen ikke lenger regnes som kontraktsmessig, og gir rett på prisavslag eller lignende.

Kontrakten inneholder ingen konkrete bestemmelser om hvilken avbruddshyppighet som må aksepteres. I henhold til nettkontrakten § 12-4 skal man se hen til Europanormen for når det foreligger en mangel ved leveringen. Heller ikke denne oppstiller klare grenser. Når det gjelder kortvarige avbrudd (mindre enn 3 minutter, se nedenfor) uttaler normens pkt 2.6 at det under normale forhold kan være korte forstyrrelser fra noen titalls til opptil flere hundre. Omtrent 70 % av de korte avbruddene er ofte under ett sekund. Når det gjelder lengre uanmeldte avbrudd uttales det i punkt 2.7 at dette under normale driftsforhold årlig kan være mindre enn 10 eller opp til 50 avbrudd avhengig av området. Det er videre et poeng at normen kun sier noe om hvordan leveringen skal være ved normale leveringsforhold, jf. normens punkt 1.1.

Europanormen bidrar i liten grad til å belyse kontrakten hva gjelder leveringspålitelighet, men viser iallfall at man må regne med visse avbrudd. Videre må man se dette i forhold til område og nett. En naturlig sammenlikning i det enkelte tilfelle kan være hva andre sluttbrukere på landsbasis må finne seg i.

I henhold til nettkontrakten § 4-1 siste punktum, siste alternativ, skal levering også skje i tråd med relevant bakgrunnsrett. Heller ikke her finner vi direkte regulering, men visse indikasjoner kan likevel utledes.

Tarifforskriften kapittel 9 inneholder bestemmelser om kvalitetsjusterte inntektsrammer ved ikke-levert energi (KILE).¹²³ Alle avbrudd over 3 minutter medfører reduksjon i inntektsrammen. Dette indikerer at lovgiver har ment at iallfall avbrudd utover denne tidsrammen bryter med normene for god leveringskvalitet. Ut fra dette kan det imidlertid ikke slutes at ethvert avbrudd over tre minutter innebærer et kontraktsbrudd, eller at avbrudd under denne tidsrammen ikke kan innebære en kontraktsrettslig mangel.

I mangel av en nærmere regulering i kontrakt eller bakgrunnsrett, må det foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

I Elklagenemndas sak 99-82 gjaldt det spørsmål om prisavslag. Klageren bodde i en liten bygd med ca. 200 innbyggere. Klageren hadde i en periode på over ett år opptil flere ganger daglig hatt uanmeldte strømstanser uten at det hadde vært tegn på utbedringer. Også andre beboere på stedet hadde reagert. Nemnda fant at det var kritikkverdig at innklagede ikke hadde utbedret nettet mer tilfredsstillende. Innklagede anførte at de vurderte en utbedring fortløpende, med henblikk å utbedre antall strømstans på sikt, men dette var ikke tilstrekkelig. Nemnda uttalte at klageren gjennom en utbedring kunne vært spart for mange avbrudd nettselskapet etter nemndas mening var ansvarlig for. Klageren tilkjennes 25 % prisavslag i den perioden han ikke hadde hatt kontraktsmessig leveranse.

Nemnda la i denne saken til grunn at *hyppige, uanmeldte strømbrudd* representerer en mangel ved leveringen. I saken ovenfor var avbruddene relativt hyppige. Også mindre hyppige avbrudd enn dette kan innebære et oppfyllesesavvik.

¹²³ Jf. punkt 2.2.2.2.

Det går imidlertid antagelig en grense for hvilke utbedringer av nettet man kan kreve. I sak 98-51 gjaldt det stadige, sporadiske strømbrydd opp mot ett minutt i et hytteområde. Nettselskapet hadde i løpet av en tiårs periode fornyet hele nettet. Ytterligere forbedringer ville koste om lag 3 millioner kroner. Elklagenemnda tok utgangspunkt i den gamle kontraktens § 1-14.1 og nettselskapets kontrollansvar for tap som forårsakes av den elektriske kraft. Selv om klageren ikke hadde krevd erstatning, la altså nemnda kontrollansvaret til grunn. Fordi nettselskapet hadde gjort alt de kunne, og strømbryddene nå hovedsakelig skyldtes fugl og ekorn, fikk ikke klageren medhold. Han ble for øvrig heller ikke tilkjent prisavslag som ville vært en naturlig misligholdsbeføyelse. Ytterligere utbedringer ville være uforholdsmessig kostbare. Han måtte altså finne seg i visse avbrydd, uten at det ble regnet som et kontraktsbrydd.

En tendens i nemnads praksis synes å være at det ikke kan stilles like strenge krav til kraftforsyningen i hytteområder som i boligområder.¹²⁴ I forhold til leveringskvalitet innebærer dette at det antagelig aksepteres flere avbrydd i forsyningen i hytteområder, før kontrakten anses misligholdt, enn hva som er tilfellet i andre forsyningsområder.

Utover dette, finnes få holdepunkter for hva slags avbryddshyppighet man må godta. Hvorvidt leveringspåliteligheten til sluttbruker er tilfredsstillende, må avgjøres ved en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Hva slags bebyggelse tilslutningen gjelder, hva årsaken til strømbryddene er, hva nettselskapet gjør for å utbedre situasjonen, samt hva slags ulemper sluttbrukeren opplever er momenter Elklagenemnda har vektlagt.

Som en konklusjon kan det fastslås at nettselskapet har en resultatforpliktelse for leveringspåliteligheten i nettet, men det nærmere innhold av denne forpliktelsen er noe uklart.

¹²⁴ Se for eksempel også sak 02-27, 98-51, 01-7.

3.3.4.2 Spenningskvalitet

Begrepet spenningskvalitet består av spenningsens frekvens, effektivverdi og kurveform. Disse begrepene betegner forskjellige sider av den kraft som leveres, men definerer den samlede ytelsen.

Fordi nettselskapets forpliktelse for spenningskvalitet består av ulike forpliktelser i forhold til forskjellige komponenter, er det vanskelig å karakterisere forpliktelsen for spenningskvalitet som sådan. Nettselskapet har ulik innvirkning på de ulike parameterne, og hva man kan kreve av selskapet i relasjon til ulike feil som kan oppstå med spenningen vil variere. I det følgende vil jeg derfor prøve å beskrive hva man rent faktisk kan kreve av nettselskapet i forhold til de ulike parameterne av leveringskvalitet. Vurderingen i forhold til når det foreligger et kontraktsbrudd, vil være om nettselskapet har oppfylt disse forpliktelsene.

Et forbehold må, på samme måte som ved leveringspålitelighet, tas allerede innledningsvis. Paragraf 12-4, som regulerer mangler ved leveringen, oppstiller grenser for deler av spenningskvaliteten kun ved "normale driftsforhold". Dette innebærer at når driftforholdene ikke er normale, vil det ikke nødvendigvis regnes som et kontraktsbrudd, selv om spenningskvaliteten ikke er innenfor kontraktens krav.

Hva som menes med "normale driftsforhold" er usikkert. Det kan være naturlig å se hen til § 4-3 (3), slik at det særlig er når kraft ikke kan leveres i henhold til alle sluttbrukeres behov, at driftforholdene anses å være unormale.¹²⁵ Utover dette gir verken nemndas praksis eller kontraktene for øvrig særlige tolkningsmomenter i denne vurderingen. Dette er et spørsmål som bør avklares ved en nærmere regulering.

I det følgende vil derfor problemstillingen være hvilke krav forbruker kan stille til spenningskvaliteten på den leverte kraft under normale driftsforhold, og hva netteiers forpliktelse er for dette.

¹²⁵ Dette er i tråd med Guttormsens karakterisering av begrepet "unormale forsyningsforhold", jf. Guttormsen, "Elforsyningskontrakten", s. 121.

a) Spenningens frekvens

Spenningens frekvens er et uttrykk for den momentane balansen i kraftsystemet, og uttrykker hvor mange ganger spenningen svinger per sekund om et nullpunkt, jf. punkt 1.4.1. Frekvensen kontrolleres av systemansvarlig, som sørger for at det til enhver tid er momentan balanse i nettet, ved tilse at det produseres energi tilsvarende forbruk inkludert tap i nettet. Dersom dette ikke skjer, vil frekvensen i nettet falle, eller motsatt, svinge raskere dersom produksjonen er for høy i forhold til forbruket. Nettkontrakten inneholder ingen konkrete bestemmelser om hvilken frekvens spenningen skal ha. Det er således nødvendig å utfylle kontrakten med bakgrunnsretten på dette punktet.

Energiloven § 5A-1 (2), annet punktum, pålegger den systemansvarlige å sørge for at det til enhver tid er momentan balanse i nettet. Systemansvarsforskriften regulerer utførlig hvordan Statnett skal utføre sin funksjon med å koordinere aktørene i kraftsystemet. Forskriftens § 10 fastslår at frekvens- og tidsavvik normalt skal ligge innenfor grensene i nordisk systemdriftavtale. Systemdriftsavtalen er inngått mellom de nordiske systemansvarlige og angir et bånd for frekvens- og tidsavvik.¹²⁶ Frekvensen skal ligge innenfor 50Hz +/- 0,1 Hz, og tidsavviket skal ligge innenfor +/- 10 sekunder. Alt utstyr i Norge er tilpasset denne frekvensen, og det er udiskutabelt at dette skal legges til grunn.

Systemansvarsforskriften pålegger *systemansvarlig*, som er Statnett, en resultatforpliktelse for frekvenskvaliteten i kraftnettet.

Spørsmålet av interesse for avhandlingen her, er imidlertid hva slags forpliktelse det *lokale nettselskapet* har i forhold til sluttbrukerne i sitt nett. Selv om Statnett som systemansvarlig styrer frekvenskvaliteten i nettet, har nettselskapet likevel en lovfestet plikt til å delta i Statnetts driftskoordinering, og rette seg etter Statnetts pålegg, jf. el. § 5A-1.

¹²⁶ Jf. Hammer, TfF, s. 369.

Nettkontrakten § 4-1 fastsetter at nettselskapet stiller sitt elektriske anlegg til disposisjon for nettkunden på de vilkår som følger av nettleieavtalen, de gjeldende tariffier, samt lover og forskrifter som måtte ha betydning for forholdet mellom nettselskapet og nettkunden. Dette gjelder også nettselskapets deltakelse i driftskoordineringen.¹²⁷ Etter el § 5A-1 (3), er nettselskapet forpliktet til å rette seg etter den systemansvarliges instruksjoner etter systemansvaret. Dette innebærer at selskapets forpliktelse for frekvenskvaliteten vil bestå i å rette seg etter Statsnetts instruksjoner. Hvor nettselskapet har gjort dette, vil det ikke innebære et kontraktsbrudd, selv om frekvensen i nettet ikke skulle ligge på om lag 50 Hz. Dette er under forutsetning av at frekvensfallet eller økningen ikke skyldes lokal koordinering, eller noe nettselskapet ellers har innvirkning på.

For spennings frekvens kan nettselskapets forpliktelse karakteriseres som en innsatsforpliktelse.

b) Spennings effektivverdi

Spennings effektivverdi reguleres i nettkontrakten. I § 12-4 heter det at:

”Spenningen skal under normale driftsforhold være 230V eller 230/400 V +/- 10% i leveringspunktet. Vedvarende spenningsvariasjoner ved normal belastning utover dette hos nettkunden, anses for en mangel i henhold til denne nettleieavtale. Det vises for øvrig til gjeldende standard EN 50160.”

Nettselskapet har ved dette påtatt seg en forpliktelse for at spennings effektivverdi skal være 230V eller 230/400 V +/- 10% i leveringspunktet under normale driftsforhold. Denne delen av forpliktelsen for spenningskvalitet, har dermed karakter av å være en forpliktelse for resultatet. Det er ikke tilstrekkelig at nettselskapet i forhold til dette gjør en innsats; spenningen må som utgangspunkt være innen disse grenser for at selskapet ikke skal komme i en misligholdssituasjon.

Det er ikke angitt klare krav for hvordan disse verdiene skal måles. Det kan tenkes å være øyeblikksverdier, eller et snitt over et nærmere angitt tidsrom.

¹²⁷ Se Hammer TtF s. 371-372, jf. også punkt 1.3.2.

Hvordan spenningen måles i praksis, var fremme i Elklagenemndas sak 2001-7. Klager hevdet at spenningsforholdene i hans hytteområde var for dårlige. Problemene lå blant annet i sterke lysblunk. Det innklagede nettselskapet hadde foretatt målinger, og det gjøres nærmere rede for hvordan disse har skjedd. Innklagde viste til at *gjennomsnittet* for de spenningsmålinger som ble gjort lå innenfor de tillatte grenser. Det redegjøres nærmere for hvordan disse er gjort:

”Innklagede viser til at den målte spenning ble målt som gjennomsnitt av hvert *ti minutters intervaller*. [min utheving] I tillegg registreres den høyeste og laveste spenningen i en periode (320 ms) i ti minutters intervaller. Dette er i samsvar med EU 50160.Målingen viser dermed tre kurver:

1. Den øverste er den maksimale spenningen som er registrert.
2. Den midterste er gjennomsnittet av spenningen i ti minutter.
3. Den nederste er den minste spenningen som er registrert.

I tillegg registrerte instrumentet avbrudd og hurtige spenningssynkninger (dip)

...

Innklagede opplyser at de registrerte minimumsverdiene er langt lavere enn gjennomsnittsverdiene og dette viser at spenningen synker ca 30 Volt i korte tidsintervaller. Blinking i lyset kan oppfattes ved korte spenningsfall på 5-10 Volt.”

De laveste verdiene var under de tillatte grenser. Om dette fremkommer fra nettselskapets merknader at:

”Innklagede har forståelse for at klageren opplever blinking i lyset da måleresultatet viser at den minste spenningen i denne 10-minutters perioden er rundt 207 Volt. Innklagede viser til at da verken standardvilkårene eller Europeanormen definerer grenser for hurtige spenningssynkninger samt at dette gjelder et hytteområde, kan han ikke prioritere forsterkning i dette området fremfor boligområder.”

Nettselskapet hevder at det er en gjennomsnittsmåling av spenningen innenfor en 10 minutters periode som må legges til grunn. I denne saken uttaler nemnda at:

”Gjennomsnittet for de spenningsmålinger klageren har fått utført ligger innenfor de tillatte grenser ... Dette gjelder også ved tidvis blinking i lyset som klageren opplever. Nemnda legger til grunn at spenningsforholdene kontraktsmessig er akseptable.”

Nemnda kommenterer ikke måten målingen er gjort på, men legger den til grunn for sin avgjørelse. Dette er som nettselskapet peker på i sine merknader, i tråd med Europanormen, jf. dennes punkt 2.3.¹²⁸

Et klart utgangspunkt for at det skal foreligge et oppfyllelsesavvik etter kontrakten, er at spenningen iallfall må være utenfor de tillatte grenser. Selv om spenningen stadig varierer mellom 207 og 253 Volt, er dette som utgangspunkt ikke en mangel. I sak 02-51 gjaldt det erstatning for skader som følge av for lav spenning. Rent generelt om mangelsvurderingen uttaler Elklagenemnda at:

”Nemnda legger til grunn at den spenning som er levert klageren, er lavere enn 207 V, i alle fall i perioder, og at det derfor dreier seg om en mangelfull leveranse fra innklagedes side”.

Etter nettkontrakten § 12-4 er det videre klart at ikke enhver spenningsvariasjon utover de tillatte grenser, innebærer at kontrakten anses misligholdt. Spenningsvariasjonene må være *vedvarende*. Hva som ligger ”vedvarende spenningsvariasjoner”, er ikke nærmere spesifisert. Enhver spenningsvariasjon er ikke nok til at leveringen anses mangelfull. Hurtige spenningsdip vil for eksempel ikke være omfattet av definisjonen, jf. for eksempel nettselskapets merknader i sak 2001-7 ovenfor. Hva slags varighet variasjonene må ha for å kunne regnes som vedvarende, er usikkert. Kortvarige forbigående spenningsvariasjoner er ikke tilstrekkelig. De må iallfall utgjøre en ulempe for sluttbruker, før det er naturlig å snakke om et avvik fra rett oppfyllelse.

At spenningsvariasjonene er vedvarende, behøver likevel ikke bety at de må foreligge kontinuerlig, for at det skal anses å være en mangel ved leveringen. I Elklagenemndas sak 02-17 gjaldt det krav om erstatning for skade som følge av for lav spenning i forbindelse med julaften. Nemnda uttaler at det er en nettselskapets ansvar at nettet til enhver tid er i stand, herunder holder riktig spenning. Det var i standardvilkårene ikke gjort unntak for store belastninger i nettet som kunne forutses, for eksempel på kalde

¹²⁸ Også i sak 01-7 legger nemnda til grunn av *gjennomsnittet* for de målinger som er utført ligger innenfor de tillatte grenser, og at erstatning derfor ikke tilkjennes.

dager og på julaften. At det i dette tilfellet var stor belastning på nettet på julaften, var noe nettselskapet kunne forutsett og gjort noe med ved styrking av nettet. Saken gjaldt erstatning for skade, men den åpner for at spenningsvariasjoner som oppstår gjentatte ganger på bestemte tidspunkt også kan regnes som "vedvarende", og innebære en mangel.

Drøftelsen ovenfor viser at selv om kontrakten synes å pålegge nettselskapet en klar forpliktelse i forhold til resultatet som oppnås hva gjelder spenningens effektivverdi, kan det likevel være grunn til en nærmere presisering av denne. Et annet poeng er at dagens grenser for spenningsvariasjoner, er forholdsvis vide. Dette er for eksempel påpekt av Enfo i kommentarene til de gamle standardkontraktene¹²⁹ Spesifikasjonene var omhandlet i den tidligere tilknytningskontrakten, og var de samme som dagens. Det uttales at:

"Vekselspanning på 230V (400V) +/-10% er overensstemmende med internasjonale normer ... Dette ut fra hensynet til eksisterende spenningstoleranser i de ulike land. *Tendensen her går i retning av innsnevring av toleranseområdet.* [min utheving] Det hadde vært et ønske å presisere nærmere spenningskvalitet. Det er pr i dag vanskelig å si noe mer detaljert om dette, i det NVE foreløpig ikke har tatt stilling til spørsmålet."

Det er fullt mulig å innsnevre grensene for toleranseområdet, men dette vil også være et kostnadsspørsmål. Alt vanlig elektronisk utstyr i dag skal tåle de angitte toleransegrenser, og spørsmålet er selvfølgelig om en slik innsnevring i det hele tatt har noe for seg. Etter hvert som mer sårbart elektronisk utstyr blir utbredt, kan spørsmålet aktualiseres.

Som en konklusjon kan det fastslås at nettselskapets forpliktelse for spenningskvaliteten i relasjon til spenningens effektivverdi, er en resultatforpliktelse. Det er imidlertid i alle tilfeller ikke like klart hva det kontraktsrettslige resultat skal være.

c) Spenningens kurveform

¹²⁹ Kommentarer til distribusjons- og regionalnettkontrakter mv, Publikasjon nr. 5- 1994 fra Energiforsyningens Fellesorganisasjon.

reguleres ikke i nettkontrakten, og heller ikke lov eller forskrifter inneholder eksakt regulering om dette.

Som et utgangspunkt skal spenningens kurveform være en perfekt sinus-kurve, jf. ovenfor. Usymmetri, eller andre problemer med kurveformen, kan føre til skade, men også til ulemper, som lysblinking. At spenningen skal være en perfekt sinuskurve, er gitt av fysiske forhold og er ikke omstridt.

Europanormen inneholder spesifikasjoner i forhold til de ulike problemer som kan oppstå ved kurveformen. Disse er gjennomgått av Seljeseth, Spenningskvalitet – begrep og definisjoner, s. 9 følgende. Jeg finner ikke grunn til å gå gjennom disse her, men viser til denne fremstillingen. Spesifikasjonene er av svært teknisk art, og gir lite dersom man ikke har særlige kunnskaper om den fysiske siden av kraftleveringen. Ved vurderingen om det foreligger en mangel etter nettkontrakten, må man naturligvis se hen til disse grensene, jf. nettkontrakten § 12-4.

Spørsmålet er hva slags forpliktelse nettselskapet har for denne delen av leveringskvaliteten.

Fordi kontrakten er taus, er det naturlig å ta utgangspunkt i hva som rent faktisk påvirker spenningens kurveform, og hvilken innvirkning nettselskapet har på dette, for å karakterisere selskapets forpliktelse. Problemer knyttet til spenningens kurveform ofte forårsaket av andre aktører enn nettselskapet selv. Andre sluttbrukere kan produsere støy, og føre til dårligere kraftlevering for alle sluttbrukere tilknyttet samme del av nettet.

Som et utgangspunkt ligger dette utenfor hva som er kontrollerbart for nettselskapet. Selskapet kan imidlertid stille krav til alle sluttbrukere i nettet i forhold til hva man har adgang til å produsere av reaktiv effekt mv. Ofte vil dette være inntatt i kontraktene med næringskunder som er potensielle ”støykilder”. Også nettkontrakten stiller krav om at sluttbrukerens bruk av nettet ikke skal være til ulempe for andre kunder, eller den

tekniske drift av nettet, jf. § 4-2 (3). Det er i utgangspunktet kun nettselskapet som har mulighet til å lokalisere støykilder, og sanksjonere mot disse.

På bakgrunn av dette, kan man karakterisere nettselskapets forpliktelse for spenningskvaliteten i nettet i tilknytning til spennings kurveform som en slags innsatsforpliktelse. Forpliktelsen består i å sørge for at alle sluttbrukere holder seg innenfor de fastsatte grenser for produksjon av reaktiv effekt, flimmer mv., og stille krav til tiltak dersom grensene overskrides.

3.3.5 Oppsummering

Gjennomgangen ovenfor har vist at hva forbruker kan kreve av leveringskvaliteten på den leverte kraft, er lite regulert i kontraktene. Kontraktene angir visse grenser for spennings effektivverdi, men verken spennings kurveform eller spennings frekvens er regulert. Heller ikke leveringspåliteligheten er berørt i særlig grad.

Man kan karakterisere nettselskapets forpliktelse for leveringspålitelighet som en resultatforpliktelse. De nærmere grenser for hvilket resultat man kan forvente, er imidlertid ikke helt klare. Det må foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Når det gjelder nettselskapets forpliktelse for spenningskvalitet, viser gjennomgangen ovenfor at denne kan karakteriseres på ulike måter avhengig av hvilket parameter det dreier seg om. Dersom frekvenskvaliteten eller spennings kurveform skaper problemer ved leveringen, må man vurdere om nettselskapet har gjort en tilstrekkelig god innsats i forhold til hva man kan kreve. Dersom spennings effektivverdi ligger utenfor grensene i kontrakten, er det ikke nødvendig å gå inn i en nærmere vurdering av selskapets handlinger, fordi kontrakten stiller krav om et konkret resultat.

4 Misligholdsbeføyelser etter nettkontrakten

4.1 Innledning

Problemstillingen i dette kapitlet er hvilke misligholdsbeføyelser en forbruker kan gjøre gjeldende etter nettkontrakten dersom det foreligger et kontraktsbrudd fra nettselskapets side.

Nettkontrakten inneholder bestemmelser om avhjelp, prisavslag og erstatning. Prisavslag og avhjelp er såkalte gjensidighetsbeføyelser. Vilkårene for dette er objektive, og relaterer seg ikke til uaktsomhet eller liknende fra nettselskapet. Det er i utgangspunktet tilstrekkelig at det foreligger en mangel. For at forbruker kan kreve erstatning kreves det i tillegg et ansvarsgrunnlag. Gjensidighetsbeføyelsene og erstatning kalles ved en fellesbetegnelse for misligholdsbeføyelser.

Et felles vilkår for å gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende, er i utgangspunktet at det er reklamert i tide, jf. nettkontrakten § 12-5. Dette behandles derfor først i punkt 4.2. Deretter vil jeg i punkt 4.3 ta for meg forbrukers rett til å kreve avhjelp, før jeg i punkt 4.4. behandler adgangen til å kreve prisavslag. De ulike ansvarsgrunnlagene nettkontrakten gir anvisning på, behandles i punkt 4.5.

4.2 Reklamasjon

4.2.1 Reklamasjonsadgangen

Reklamasjonsreglene er i alminnelighet et uttrykk for et prinsipp om at dersom man ønsker endringer i bestående forhold, må man selv ta initiativet ved å fremsette en reklamasjon. Reglene bygger på ulike hensyn: De hindrer kreditor i å spekulere på debtors bekostning ved å avvente utviklingen, de lar debitor få klarhet, og tvinger videre kreditor til å ta standpunkt så kontraktens videre forløp blir fastlagt.

Nettkontrakten § 12-5 pålegger sluttbrukeren en reklamasjonsplikt:

”Nettkunden taper sin rett til å gjøre en mangel gjeldende hvis han ikke innen rimelig tid etter at han oppdaget eller burde ha oppdaget den, gir nettselskapet beskjed om mangelen.”

Bestemmelsen er samsvarende med alminnelig kontraktsrett, og oppstiller som vilkår for å gjøre mangelen gjeldende at sluttbrukeren gir beskjed om at den er oppstått innen rimelig tid. Spørsmålet som først må drøftes, er om dette er absolutte vilkår. Problemstillingen blir derfor om det kan tenkes tilfeller hvor reklamasjonsadgangen er i behold, selv om grensen for ”rimelig tid” er overskredet.

Det må her skilles mellom to ulike typetilfeller. Det kan oppstå skade som følge av en enkelthendelse, som for eksempel at for høy spenning kommer inn i distribusjonsnettet, eller mangelen kan være vedvarende, ved at for eksempel spenningen konstant er for lav.

Dersom det har oppstått en skade som følge av en enkelthendelse, er det liten grunn til å behandle kraftleveringen annerledes enn andre kontraktsforhold. Innen rimelig tid etter at man oppdaget denne skaden, bør nettselskapet varsles. Hensynene bak reklamasjonsreglene gjør seg her gjeldende, og kontraktens ordlyd må tolkes bokstavelig.

Også når det gjelder en vedvarende mangel, må det kreves en reklamasjon innen rimelig tid for at misligholdsbeføyelser kan gjøres gjeldende for alle skader som *har* oppstått. Alminnelige lojalitetsbetraktninger tilsier at det for eksempel ikke kan være anledning til å pådra nettselskapet et stadig større erstatningsansvar ved å forholde seg passiv over tid mot bedre vitende. Her trer det inn en tapsbegrensningsplikt for motparten.

Hvor det foreligger en vedvarende mangel, skjer leveringen kontinuerlig. Selv om sluttbrukeren ikke gir beskjed før det har gått en tid etter at han har oppdaget problemer med leveringskvaliteten på den leverte kraft, er det likevel lite rimelig at han skal tape retten til å få mangelen rettet for all fremtid, eller få erstatning for skader som befinner

seg innenfor grensen av ”rimelig tid”-begrepet. Dersom en sluttbruker har funnet seg i en redusert leveringskvalitet over tid, uten å varsle nettselskapet om dette, kan dette ses på som en tilfeldig økonomisk fordel for nettselskapet. Det er liten grunn til å premiere dette ytterligere, og det finnes heller ikke grunnlag for det. Reklamasjonsadgangen vil bare være tapt for skader som allerede har inntruffet dersom grensene etter § 12-5 er overskredet, men ikke begrense adgangen til å gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende ved fortsatt mislighold.

4.2.2 Varselet

Sluttbruker må ”gi beskjed” til nettselskapet innen rimelig tid for at reklamasjonsadgangen ikke skal være tapt. Det stilles ikke nærmere krav til dette varselet, som for eksempel at det skal være skriftlig. Det må derfor være tilstrekkelig at det gis beskjed per telefon eller e-post, for eksempel. Det avgjørende er at nettselskapet gjøres oppmerksom på problemet på en forsvarlig måte.

Det er tilstrekkelig at sluttbruker gjør nettselskapet oppmerksom på hva problemene i kraftleveringen består i rent praktisk, ved at det for eksempel er avbrudd, at lys blinker, sikringer går eller lignende. Det kan vanskelig kreves at en vanlig forbruker skal ha noen formening om hvorfor dette skjer, eller hva problemet nærmere består i. Nettselskapet må selv finne ut av dette, eventuelt be kunden selv om å skaffe elektriker eller lignende, dersom selskapet mener problemet ligger hos sluttbruker selv. Det kreves imidlertid at reklamasjonen har form av en klage, og ikke en mer generell mishagsytring.

4.2.3 Fristen

I alminnelig kontraktsrett deles fristproblematikken tradisjonelt opp i to delproblemer; fristens utgangspunkt og fristens lengde.¹³⁰

a) Fristens utgangspunkt

¹³⁰ Simonsen, JV nr. 5/6 1999, ”Kreditors mangelsbeføyelser – særlig for tilvirkningskontraktene”, s. 324-325.

Man klassifiserer fristreglene i henholdsvis absolutte og relative reklamasjonsfrister. Den første typen kjennetegnes ved at de har et objektivt, ytre konstatert starttidspunkt, som for eksempel overlevering i kjl. § 32 (2). Ved de relative reklamasjonsfristene er kunnskapstidspunktet hos kreditor avgjørende for fristens begynnelse, slik det er i nettkontrakten § 12-5.¹³¹

Nettkontrakten angir ikke noen absolutt reklamasjonsfrist, slik som for eksempel kjl. § 32 (2), håndverkertjenesteloven¹³² (hvtjl.) § 22 (2) eller avhendingslova¹³³ (avhl) § 4-19 (2). Reglene i disse lovene er typisk positivrettslige, og det er derfor grunn til å være tilbakeholden med analogier fra disse. I mangel av andre bestemmelser, vil de alminnelige foreldelsesreglene da komme til anvendelse. Den alminnelige foreldelsesfrist er 3 år, jf. foreldelsesloven¹³⁴ (fl.) § 2. Fristens utgangspunkt ved krav som oppstår av mislighold, er den dagen misligholdet inntreffer, jf. fl. § 3 nr 2. Dersom kravet ikke er gjort gjeldende fordi kreditor manglet nødvendig kunnskap om fordringen, for eksempel at man ikke har vært klar over at en skade skyldes kraftleveringen, inntreffer foreldelse tidligst ett år etter den dag da han fikk eller burde fått kunnskap til den. Dog kan ikke denne fristen forlenges mer enn til sammen 10 år, jf. § 10 nr. 1 og 3. Fristens utgangspunkt for den absolutte reklamasjonsfrist etter nettkontrakten, vil være den dag skaden oppstår. For tilfeller etter fl. § 10 nr 1, er utgangspunktet den dagen sluttbruker fikk eller burde fått kunnskap om fordringen.

Nettkontrakten § 12-5 gir utgangspunktet for den relative reklamasjonsfrist, og angir dette som når sluttbruker oppdaget, eller burde oppdaget, mangelen. Når dette er, er gjenstand for en konkret vurdering.

b) Fristens lengde

¹³¹ Simonsen, "Kreditors mangelsbeføyelser – særlig for tilvirkingskontrakter" (JV) s. 325.

¹³² Jf. Lov om håndverkertjenester m.m. for forbrukere av 16. juni 1989 nr. 63.

¹³³ Jf. Lov om avhending av fast eiendom av 3. juli 1992 nr. 93.

¹³⁴ Jf. Lov om foreldelse av fordringer av 18. mai 1979 nr. 18.

Nettkontrakten § 12-5 angir den relative reklamasjonsfristen som ”innen rimelig tid”, etter at sluttbruker oppdaget eller burde oppdaget mangelen. Kontrakten inneholder ingen nærmere bestemmelser om hva som ligger i begrepet ”rimelig tid”. Kontrakten må her tolkes. En rekke momenter vil spille inn i tidsfastsettelsen av fristens lengde, og dette kan være momenter som kontraktgjenstandens beskaffenhet og hvilken kunnskap kreditor har om denne, hvem som er kreditor i avtaleforholdet mv. Videre kan et moment være hvorvidt debitor lider tap ved unnlatt reklamasjon.¹³⁵

Ved kraftforsyningsforhold som er tema for denne avhandlingen, er det snakk om en ytelse de færreste av kreditorene har noe særlig kunnskap om. Kreditor er som regel også en vanlig forbruker, mot debitor som er et profesjonelt selskap, med ekspertise på området. Årsaksforhold bak skader som følge av feil ved elektrisitet er kompliserte, og selv ikke fagfolk kan bestandig fastslå en sikker årsak bak en mangel.¹³⁶ I mange tilfeller vil debitor heller ikke lide særskilte tap, utover de misligholdsbeføyelser kreditor kan gjøre gjeldende. Det er på bakgrunn av disse forhold naturlig at grensen for hva som regnes som ”rimelig tid”, er ganske romslig.

Det er naturlig i denne sammenhengen og sammenlikne kontraktsforholdet med et forbrukerkjøp. Forbrukerkjøpsloven setter som en minimumsgrense at dette aldri vil være under to måneder. I en høringsuttalelse gjengitt i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven uttaler forbrukerrådet at

”I dagens samfunn inngår hver forbruker svært mange kjøps- og tjenesteavtaler. De gjenstander vi kjøper blir stadig mer teknisk kompliserte. Samtidig opplever mange at hverdagen er blitt mer travel enn før. Det kan ta tid å få undersøkt f.eks med kyndige personer man kjenner om man bør reklamere. Det kan også være naturlig å se an hvordan noe som kan være en mangel utvikler seg. Hvis problemet ikke forverrer seg er det ofte ikke grunn til å reklamere. De fleste ønsker ikke å oppsøke butikken før de er noenlunde sikre på at det foreligger en mangel og at butikken vil akseptere dette. Det er ikke vanskelig å se at tomånedersfristen fort kan løpe ut, selv om forbrukeren har handlet på en måte som synes naturlig og forsvarlig.”

¹³⁵ Simonsen, JV, s. 337.

¹³⁶ Jf. punkt 1.4.2.

Disse argumentene gjør seg gjeldende i forsterket grad på kraftmarkedet, nettopp fordi systemet er komplisert og sluttbruker mangler kunnskap om ytelsen som blir levert. Som et utgangspunkt kan man iallfall si at hva som regnes som ”rimelig tid” må være forlenget i forhold til vanlige kjøp. Det må iallfall gis tilstrekkelig tid til undersøkelser fra fagfolk og lignende. På den annen side er det imidlertid ikke grunn til at dette skal ta altfor lang tid, da nettselskapet selv ofte vil være nærmest til å undersøke eventuelle feil i nettet.

Hvorvidt det er reklamert innen rimelig tid, må avgjøres etter en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

4.3 Rett til avhjelp

4.3.1 Innledning

Etter alminnelig kontraktsrett består rett til avhjelp av en rett til retting eller omlevering.¹³⁷ Omlevering er klart nok uaktuelt ved kraftforsyning. Når det gjelder retting, er spørsmålet ikke like opplagt. Ved vanlig kjøp vil retting gjelde en fysisk gjenstand som lett kan repareres etter at den er levert. Ved kraftforsyningen stiller det seg annerledes. Den allerede leverte kraft kan aldri endres eller ”repareres”. Marianne Dragsten¹³⁸ skriver om dette at:

”I kjøpsforhold vil en mangel ofte bare innebære feil på selve kjøpsgjstanden. I nettleieforhold vil mangelen derimot føre til skade på en annen ting enn elektrisiteten. Nettkunden vil dermed ikke være skadefri selv om netteieren retter opp feilen i nettet.”

Dette er et viktig poeng. Avhjelp er ikke en relevant misligholdssanksjon der et enkelttilfelle har ført til redusert leveringskvalitet, som igjen har ført til skade på ting. Der mangelen vedvarer, vil det imidlertid stille seg noe annerledes. Avhjelp kan aldri være en sanksjon mot kraftlevering som allerede har skjedd, men dersom leveringen til enhver tid er mangelfull, kan årsaken til dette fjernes. Oppfyllelessvikten kan avhjelpes

¹³⁷Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 2, s. 65.

¹³⁸ Dragsten, ”Netteiers erstatningsansvar for feil i strømmettet med spesiell vekt på spenningsfeil.”

for den fremtidige delen av leveringen. Rettingsplikten omfatter selvsagt ikke skadene på kundens gjenstander, men forholdene som har ført til denne.

Nettkontrakten § 12-6 fastsetter en slik rett til avhjelp:

”Nettselskapet har en rett og plikt til å avhjelpe mangelen uten kostnad for nettkunden innen rimelig tid etter at nettkunden har gitt beskjed om mangelen. Utbedring av mangel avskjærer ikke rett til erstatning.”

Bestemmelsen inneholder både en rettighet og en forpliktelse for nettselskapet. Selskapet har *rett* til å rette feilen, uavhengig av hva sluttbruker ønsker. Dette er for så vidt en opplagt løsning, som uansett ville være en konsekvens av nettselskapets eiendomsrett til nettet.

Jeg kan heller ikke se situasjoner hvor det skulle foreligge noen særskilt grunn for sluttbruker til å nekte nettselskapet en slik rett, med mindre man mener å bli spesielt plaget i perioden utbedring foregår eller lignende.

Paragraf 12-6 pålegger også nettselskapet en *plikt* til utbedring. Partene har med dette avtalt en begrensning i nettselskapets frie rådighet over egen eiendom. Selv om selskapet heller ønsker å gi sluttbrukeren et prisavslag, kan kunden velge å kreve utbedring. Ordlyden synes å gi en ubetinget plikt til retting, men spørsmålet er om dette utgangspunktet likevel må modifiseres.

4.3.2 Er retten til avhjelp ubegrenset?

I likhet med kjøpsloven, synes nettkontrakten å gi nettkunden et objektivt betinget krav på reparasjon. Betingelsen er at det foreligger en mangel. Det er ikke oppstilt som en forutsetning at selgeren kan bebreides for feilen.¹³⁹ I kjøpsloven er likevel denne objektive forpliktelsen avgrenset fra å gjelde i tilfeller hvor retting er umulig, eller urimelig, jf. kjl. § 34.

Problemstillingen er om det kan innfortolkes en lignende begrensning i avhjelpsplikten etter nettkontrakten.

¹³⁹ jf. Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 2, 65.

En slik begrensning vil i så tilfelle tre inn i to situasjoner, etter mønster fra kjøploven: For det første der retting er umulig, og for det annet der retting vil medføre urimelig store kostnader for nettselskapet i forhold til hva man oppnår for sluttbrukeren.

Retting vil typisk være umulig hvor mangelen skyldes årsaker utenfor nettselskapets kontroll, eksempelvis forhold i overliggende nett. Retting kan vanskelig kreves i slike tilfeller, fordi forpliktelsen vil være umulig å oppfylle for nettselskapet. Det må i forhold til dette innfortolkes en modifikasjon i rettingsplikten.

Det må presiseres at nettselskapet ikke kan unnlate å rette feil i nettet som oppstår som følge av en hendelse utenfor nettselskapets kontroll, dersom *selve rettingen* vil ligge innenfor selskapets kontrollsfære. Forårsaker for eksempel lynnedslag en skade på distribusjonsnettet, er det klart nok nettselskapets ansvar å rette opp denne feilen, selv om det ikke kan lastes for at den har oppstått. En annen løsning ville gi urimelige resultater. Nettselskapet er nærmest til å bære risikoen for retting av denne type feil, fordi nettet ligger under deres rådighet. Denne retteplikten er for øvrig presisert i § 12-1 (3), som fastslår nettselskapet skal utbedre alle skader og feil på det elektriske anlegg så fort som mulig, uten at det settes begrensninger i denne utbedringsplikten.

Spørsmålet er om det også gjelder en begrensning i rettingsplikten hvor det blir *urimelig tyngende* å pålegge nettselskapet dette, sett i lys av hva man oppnår ved rettingen, altså en misforholdsbegrensning. Det er her snakk om tilfeller hvor retting er fysisk mulig, men derimot svært belastende for nettselskapet.

Simonsen skriver om dette at en misforholdsbegrensning normalt *må* innfortolkes i avtaler som tilsynelatende pålegger debitor en ubegrenset rettingsplikt. Det må i tilfelle kreves temmelig klare holdepunkter i avtalen for at en slik grense ikke skal kunne gjøres gjeldende mellom partene.¹⁴⁰ Samtlige nyere kontraktsrettslige lover inneholder en slik begrensning.¹⁴¹

¹⁴⁰ Simonsen, JV, s. 347.

Ordlyden i § 12-6 synes å gi en ubetinget rett til avhjelp. I henhold til Simonsen er dette imidlertid ikke avgjørende. Han hevder derimot at det må finnes klare holdepunkter i avtalen for *ikke* å innfortolke en slik begrensning. Jeg kan ikke se at slike holdepunkter finnes i nettavtalen. Spørsmålet er om det er særskilte forhold ved kraftleveringen som gjør at dette likevel bør behandles annerledes enn utgangspunktet i alminnelig kontraktsrett.

Når det gjelder vanlige kjøp, kan ofte en annen misligholdssanksjon oppveie for de ulemper man opplever ved mangelen. I stor grad kan omlevering skje, eller eventuelt et prisavslag. Uansett vil man som regel kunne foreta et dekningskjøp, eller iallfall få erstattet sine økonomiske tap. Problemet med en vedvarende mangel ved kraftleveringen, er imidlertid at nye tap kan oppstå hele tiden, i tillegg til at man kan oppleve en del ulemper et prisavslag vanskelig kan avbøte, som for eksempel lysblinking og lignende. Problemene knytter seg heller ikke til en enkelt ting som ved et vanlig kjøp, men derimot til en rekke gjenstander som belysning, elektriske apparater, oppvarming mv. Sluttbrukeren er helt prisgitt sitt nettselskap, og har ikke mulighet til å velge en annen leverandør.

Gode grunner kan imidlertid tale for en misforholdsbegrensning også i nettkontrakten. Redusert leveringskvalitet kan i visse tilfeller skyldes forhold det krever store investeringer å utbedre. Dersom forbrukeren kun opplever bagatellmessige ulemper, kan det være lite rimelig å pålegge nettselskapet denne type investeringer. Et eksempel på dette kan man kanskje finne i El-klagenemdas sak 98-51.¹⁴² Kunden opplevde stadige, sporadiske strømbrudd opp mot ett minutt i et hytteområde. Selskapet hadde i løpet av en tiårs periode fornyet hele nettet. Ytterligere forbedringer ville koste om lag 3 millioner kroner. Tema for saken var om sluttbruker kunne kreve erstatning eller prisavslag for disse manglene. I forhold til retteplikten er dette interessant fordi man her kom til at skadene lå utenfor nettselskapets kontroll, fordi det hadde gjort det man

¹⁴¹ Jf. for eksempel kjl. § 34 (1), fkl. § 29 (1), hvtjl. § 24 (1) og avhl. § 4-10 (2)

¹⁴² Jf. punkt 3.3.4.1.

kunne kreve av dem. Med dette fastsetter nemnda at det heller ikke ville være aktuelt å kreve manglene rettet. Denne avgjørelsen er imidlertid ikke klar, fordi hovedparten av problemene skyldtes fugl og ekorn på linjene, mens kun et mindre antall av strømbryddene skyldtes feil i nettet. Det er ikke sikkert at det i det hele tatt ville foreligget et kontraktsbrudd dersom de øvrige strømbryddene tenkes borte. Avgjørelsen indikerer likevel at det kan tenkes å gå en grense for hvor store anstrengelser man kan kreve fra nettselskapet ved bagatellmessige problemer.

Den svenske ellagen¹⁴³ oppstiller en slik misforholdsbegrensning. Det heter at:

”En nätkoncessionshavare är skyldig att avhjälpa brister hos överföringen i den utsträckning kostnaderna för att avhjälpa bristerna är rimliga i förhållande till de olägenheter för elanvändarna som är föorkippade med bristerna.”

Den svenske loven er ikke direkte relevant for tolkningen av den norske kontrakten, men belyser iallfall at det kan være gode grunner for å oppstille en misforholdsbegrensning.

Mot en begrensning i avhjelpsansvaret av denne typen, kan det anføres at disse momentene uansett vil komme inn i en vurdering av hva som er å regne som ”rimelig tid” for avhjelp. Dersom mangelen kun er bagatellmessig, vil man akseptere at manglene utbedres over lengre tid. Dersom det i slike tilfeller foreligger planer om styrking av nettet over en gitt tidsperiode, er antagelig dette tilstrekkelig til å oppfylle kravet til rimelig tid. Fordi hensynet til nettselskapet ivaretas gjennom denne vurderingen, er det mindre grunn til å frita selskapet for avhjelpsplikten som sådan.

Et poeng er også at dersom det blir altfor tyngende for nettselskapet å levere kraft til de berørte sluttbrukerne, kan selskapet søke om fritak fra leveringsplikten etter el. § 3-3 (2). Så lenge dette ikke er gjort, eller NVE ikke har funnet grunn til å innvilge en slik søknad, har nettselskapet en lovpålagt plikt til å sørge for tilfredsstillende leveringskvalitet.

¹⁴³ Ellag 1997:857.

Etter min mening må det likevel innfortolkes en misforholdsbegrensning i nettkontrakten § 12-6. I enkelte tilfeller vil det være så kostbart å utbedre årsaken til en mangel, sett hen til hva man oppnår, at dette både i lys av bedrifts- og samfunnsøkonomiske betraktninger ikke kan kreves. Misforholdsbegrensningen vil for boligområder bare kunne påberopes unntaksvis, hvor forbrukers plager kun er bagatellmessige.

4.3.3 Kravet til rimelig tid

Nettkontrakten § 12-6 gir forbruker rett til å få utbedret en eventuell mangel innen rimelig tid etter at han har gitt beskjed om dette. I det følgende vil jeg ta for meg hva som kan regnes som ”rimelig tid”.

Fkjl. § 30 (1) inneholder et tilsvarende krav til at avhjelp skal skje innen rimelig tid.

Forarbeidene uttaler om kravet til rimelig tid i forbrukerkjøpsloven at:

”Avhjelpen må skje *innen rimelig tid*. ... Kravet vil innebære en oppfordring til selgeren om å sørge for avhjelpen raskt. Selgeren kan ikke ventes å være i stand til å avhjelpe enhver mangel umiddelbart, men kan ha behov for en viss tid til å foreta det som er nødvendig, jf. Ot. prp.nr.80 (1986-1987) s. 89 annen spalte. Hva som er rimelig tid, må blant annet vurderes ut fra varens art og forbrukerens formål med å anskaffe varen, jf. forbrukerkjøpsdirektivet artikkel 3 nr. 3 (3). Det må også tas hensyn til mangelens art.

... Kurante reparasjoner bør kunne utføres ganske omgående, for eksempel innen noen dager. Det må ellers naturlig nok tas hensyn til at det ved mer kompliserte mangler kan være nødvendig å foreta nærmere undersøkelser mv. Avgjørende i slike tilfeller må være hva som er normalt i bransjen.

Fristen må regnes fra det tidspunktet kjøperen krever retting eller omlevering, eventuelt fra det tidspunktet kjøperen aksepterer selgerens tilbud om retting eller omlevering.”¹⁴⁴

De samme vurderingene gjør seg gjeldende på kraftsektoren. Som et utgangspunkt kan man si at dette iallfall må innebære at nettselskapet gis tid til å undersøke feilen, til å vurdere mest hensiktsmessig rettingsmåte, og til selve utbedringen. Hvor lang tid dette er, vil avhenge av hvilken type feil som foreligger. I enkelte tilfeller kan det være svært vanskelig å fastslå hva en mangel ved leveringskvaliteten skyldes, eller retting kan

¹⁴⁴ Ot. prp.nr.44 (2001-2002) s. 188.

kreve planlegging og investeringer. Hvor raskt man kan kreve retting, vil også påvirkes av hvilke ulemper sluttbruker påføres.

Også § 12-1 (3) som gjelder erstatning, synes å ha en bestemmelse om avhjelp. Det er her fastsatt at nettselskapet skal utbedre feil og mangler på det elektriske anlegg ”så hurtig som mulig.” Dette kan for så vidt bidra til en viss presisering av hva det ligger i ”rimelig tid”. I de fleste tilfeller vil antagelig ”rimelig tid” være så hurtig som mulig. Det er imidlertid uklart om denne bestemmelsen har noen selvstendig betydning i forhold til rettingsplikten.

Plasseringen i kontrollansvaret kan indikere at bestemmelsen er ment å uttrykke noe om hva som regnes for å være innenfor nettselskapets kontrollsfære, i motsetning til å regulere selve avhjelpsforpliktelsen. Antagelig er den imidlertid kun ment som en presisering av at utbedringsplikten foreligger selv om erstatning ikke kan kreves, også når årsaksforholdene ligger utenfor nettselskapets kontrollsfære. Det er tvilsomt om den er ment å ha selvstendig betydning utover dette.

Elklagenemnda har likevel ikke skilt helt klart mellom tilsvarende bestemmelser. Den tidligere kontraktens erstatningsbestemmelse i § 1-14.1 inneholdt tilsvarende formulering som § 12-1 (3). I tillegg inneholdt også 1-14.3 (3) en avhjelpsforpliktelse innen rimelig tid etter at brukeren hadde klaget på mangelen, altså en omtrent likelydende regulering som dagens § 12-6.

I sak 02-27 var for eksempel spørsmålet hvor lenge en må finne seg i å være strømløs uten at det får erstatningsmessige konsekvenser eller at det gis prisavslag. Saken gjaldt et hytteområde som hadde vært uten strøm i to måneder uten at elverket hadde foretatt nødvendige utbedringer. Nettselskapet hadde nedprioritert området til fordel for industrikunder. Fordi prisavslag er en subsidiær beføyelse der avhjelp ikke skjer, ville det naturlige utgangspunkt være å gå ut fra avhjelpsbestemmelsen, og vurdere om retting var skjedd innen rimelig tid. Elklagenemnda tok imidlertid utgangspunkt i erstatningsbestemmelsen som sier at nettselskapet skal utbedre skader og feil så hurtig som mulig. Det ble lagt vekt på at nedprioriteringen av en kundegruppe ikke var

akseptabel, så lenge det hadde vært mulig å utbedre begge feilene på en gang. At det var mangel på montører var ikke en tilstrekkelig grunn til å utsette reparasjon, fordi dette kunne vært leid inn. Utbedringen var dermed ikke skjedd så hurtig som mulig, og kunden ble tilkjent prisavslag. Avgjørelsen bærer preg av at det ikke er avgrenset klart mellom erstatning og prisavslag. Dette synes også å være tilfelle i flere av nemndas avgjørelser. Selv om denne avgjørelsen knytter seg til erstatningsbestemmelsen, ville det antagelig blitt vurdert på samme måte etter bestemmelsen om avhjelp. I lys av dette kan momentene som ble vektlagt i avgjørelser i forhold til den tidligere kontraktens § 1-14.1 også være relevante i en vurdering av hva som regnes som "rimelig tid".

Sak 02-20 gjaldt også erstatning etter § 1-14.1. Det ble vurdert om retting var skjedd så hurtig som mulig. Retting var skjedd i løpet av 40. minutter, noe som etter nemndas mening i utgangspunktet ikke var lang tid. Nettselskapet hadde imidlertid ikke, tross at de var blitt gjort spesielt oppmerksom på at dette burde gjøres, forklart tidsbruken. Det ble derfor ikke ansett godtgjort at dette var så hurtig som mulig. I forhold til vurderingen av "rimelig tid", vil det være et moment om nettselskapet kan forklare tidsbruken frem til retting skjer.

I sak 97-9 ble 1,5 måned ansett å være rimelig tid for utbedring. De nærmere saksforhold fremgår ikke av sammendraget fra årsmeldingen, men det dreide seg om et krav hvor det ikke kunne dokumenteres at spenningen hadde vært for lav, og en påstand om elektriske apparater med noe begrenset levetid ble heller ikke underbygget. Mangelen har i så tilfelle vært bagatellmessig, og klageren fikk ikke medhold.

I sak 97-2 ble klageren utsatt for kortvarige spenningsfall på grunn av sveisevirksomhet hos en annen sluttbruker. Nettselskapet forsøkte med en utbedring kort tid etter muntlig henvendelse. Etter en ny klage installerte nettselskapet ny transformator. Dette tok til sammen tre uker, og ble ansett å være "innen rimelig tid".

Sak nr 98-45 gjaldt det en forholdsvis spesiell sak. En sluttbruker hadde dårlig spenning. I løpet av 4 år gjorde nettselskapet en rekke mislykkede utbedringsforsøk, uten at forholdene bedret seg. Selv om selskapet uttalte at de nå ville utbedre nettet, var ikke dette tilstrekkelig. Avgjørelsen viser at selv om lang tidsbruk kan forklares, og ikke

skyldes at nettselskapet har ignorert klager, går det en ytre grense for hva man må finne seg i.

Avgjørelsene ovenfor viser at hva som er akseptabel rettingstid vil variere svært fra sak til sak. Det må foretas en konkret helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle, hvor en rekke momenter kan tillegges vekt. Det avgjørende vil antagelig være om det foreligger en forklaring på tidsbruken som er akseptabel ut fra forholdene ellers.

4.4 Prisavslag

4.4.1 Vilkår

Ved mangelfull oppfyllelse har kreditor i kontraktsretten gjennomgående et ubetinget krav på prisavslag. Dette er uavhengig av mangelens størrelse, og om realdebitor kan bebreides eller ikke. Prisavslag kan i realiteten anses som en regel om objektivt ansvar begrenset til det verdiminus mangelen utgjør, som et utgangspunkt.¹⁴⁵

For nettkontraktens vedkommende gir § 12-7 gir rett til prisavslag der retting ikke skjer:

”Nettkunden har rett til å kreve prisavslag for mangelfull ytelse, dersom mangelen ikke avhjelpes etter bestemmelsene i forrige ledd [§ 12-6 om avhjelp] Prisavslag kan komme i tillegg til erstatning.”

Bestemmelsen stiller for det første et vilkår om at det må foreligge en mangel. Dette er en objektiv betingelse, i likhet med utgangspunktet etter alminnelig kontraktsrett, og stiller ikke krav om at nettselskapet kan bebreides. Ordlyden i § 12-7 setter ingen betingelser for mangelens art, omfang eller lignende. Etter tradisjonell kontraktsrettslig lære er det normalt en betingelse at mangelen reduserer omsetningsverdien (markedsverdien) av gjenstanden. Noen reduksjon i markedsverdi vil det åpenbart ikke være snakk om for nettleien, fordi denne ikke blir fastsatt etter markedsmekanismer. Leveringen vil likevel representere en verdireduksjon for sluttbrukeren, fordi kraften ikke kan utnyttes så effektivt som forutsatt i kontrakten. Elektronisk utstyr kan få

¹⁴⁵ Jf. Selvig/Hagstrøm hefte 2, s. 83.

kortere levetid, det kan tenkes at man må benytte mer kraft for å oppnå samme effekt, kort sagt – sluttbrukeren får en dårligere vare enn han betaler for, som igjen blant annet kan føre til forhøyede kraftregninger.

For det annet er det et vilkår at avhjelpsplikten i § 12-6 ikke er oppfylt. Prisavslag er med andre ord en subsidiær mangelsbeføyelse, og vil ikke etter ordlyden være aktuell der nettselskapet ikke er gitt mulighet til å utbedre feilen. Det er dermed et vilkår for prisavslag at nettselskapet er gitt en slik rettingsmulighet.

Hvor feilen skyldes forhold nettselskapet ikke kan innvirke på, er slik utbedring umulig. Elklagenemnda har da i noen tilfeller drøftet om hindringen ligger innenfor nettselskapets kontroll, før man har tilkjent prisavslag. Dette gjelder også i tilfeller hvor nettselskapet har påtatt seg en resultatforpliktelse, som for leveringspåliteligheten. Etter alminnelig kontraktsrett skulle et slikt prisavslag vært tilkjent ubetinget, så sant man ikke er i en rasjoneringssituasjon eller lignende, jf. nettkontrakten § 4-3 (3).

I sak 99-82 uttaler for eksempel nemnda at ”når en ser bort fra strømstans, som antagelig skyldes fugl på linjetrasen/isolatoren, og som innklagde ikke er ansvarlig for i hht. til standarvilkårenes § 1-14 om ansvarsforhold [tilsvarer omtrent dagens § 12-1], er det likevel for mange avbrudd som nemnda mener ligger innenfor nettselskapets kontroll, og som nettselskapet er ansvarlig for. Disse avbruddene er en mangel som innklagde iht. §1-14 er ansvarlig for.” Nemnda legger *derfor* til grunn at klageren gis 25% *prisavslag* for den perioden han ikke har hatt kontraktsmessig leveranse”.

Også i sak 99-103 heter det i sammendraget fra klagenemnda i årsmeldingen at nemnda kom til at det var innklagedes ansvar at forholdene ikke var tilfredsstillende. Klageren burde *derfor*, etter nemndas mening, få prisavslag inntil utbedring var skjedd. Sak 01-60 trekker i samme retning. Nemnda drøfter først hvorvidt forholdene som ledet til mangelen ved leveringen ligger innenfor nettselskapets kontroll, som de gjorde, før de tilkjenner prisavslag. Nemnda uttaler at prisavslaget er ”kompensasjon for skader og bryderi som klageren har hatt”, altså også en slags skjønnsmessig erstatning. at nemnda krever at mangelen skyldes forhold innenfor nettselskapets kontroll, men kan indikere dette.

Det kan spørres om ikke Elklagenemnda her har oppstilt et ytterligere vilkår om at mangelen må skyldes forhold innenfor selskapets kontroll, for at prisavslag skal tilkjennes.

Avgjørelsene bærer imidlertid preg av at man ikke har skilt klart mellom erstatning og prisavslag, men behandlet dette samlet. Særlig avgjørelsen i sak 01-60, jf. petitavsnittet ovenfor, viser dette. Det er heller ikke grunnlag for et slikt vilkår i nettkontrakten.

Hvor mangelen skyldes forhold nettselskapet ikke kan innvirke på, er det desto større grunn til å tilkjenne sluttbrukeren prisavslag. Retting kan ikke skje, samtidig som erstatning er utelukket. Et poeng er det dog at KILE-ordningen, jf. punkt 2.2.2.2, til en viss grad sikrer sluttbruker en redusert nettleie på sikt ved avbrudd. Samtidig vil den delen av nettleien som relaterer seg til forbruk, reduseres. For problemer med spenningskvaliteten er det derimot ingen kompensasjonsordninger. Det er derfor grunn til å fastholde det alminnelige utgangspunkt.

Det er i utgangspunktet ikke et vilkår for prisavslag at mangelen skyldes forhold innenfor nettselskapets kontroll. Det er tilstrekkelig at det foreligger en kontraktsrettslig mangel, samtidig som nettselskapet er gitt en mulighet til å rette opp denne feilen.

4.4.2 Fastsettelsen av prisavslaget

Nettkontrakten regulerer ikke nærmere hvordan prisavslaget skal beregnes. Fordi partene ikke har behandlet dette, må kontrakten suppleres med alminnelig kontraktsrett på dette punktet.

Hvordan prisavslaget beregnes, varier i ulike kontraktstyper.¹⁴⁶ Etter kjøpsloven kan kjøperen kreve prisavslag slik at forholdet mellom nedsatt og avtalt pris svarer til forholdet mellom tingens verdi i mangelfull og kontraktmessig stand på leveringstiden, altså et *forholdsmessig* prisavslag, jf. kjl. § 38. Et slikt forholdsmessig prisavslag følger

¹⁴⁶ For en kortfattet oversikt over hvordan prisavslaget beregnes i ulike kontraktssituasjoner, se for eksempel Holdø, "Realkreditors adgang til å kreve prisavslag ved mangelfull realytelse", i *MarIus* nr. 301, 2003.

også av flere andre kontraktrettslige lover.¹⁴⁷ I forhold til nettkontrakten vil dette være et vanskelig utgangspunkt. Nettleien er ikke en markedsregulert størrelse, og kraften i seg selv har ikke ulik verdi i kontraktsmessig og mangelfull stand. Dersom man skulle regne ut nøyaktig hvor stor reduksjon i verdi en mangelfull kraftlevering representerer for forbrukeren, kunne man risikere å måtte foreta svært vanskelige utregninger, med usikre og skiftende tekniske forutsetninger til grunn. Et forholdsmessig prisavslag av denne typen synes lite hensiktsmessig for nettkontraktens del.

I bustadoppføringslova (buofl)¹⁴⁸ og håndverkertjenesteloven for eksempel¹⁴⁹, fastsettes prisavslaget lik kostnadene ved å utbedre mangelen. En slik løsning kan vanskelig gjennomføres for nettkontraktens del. Sluttbrukeren har ingen mulighet til å utbedre feil i nettet på eget initiativ, og kan heller ikke skaffe andre enn nettselskapet til gjøre denne jobben. Nettet er selskapets eiendom, og sluttbrukeren har ikke disposisjonsrett over denne.

En tredje måte å beregne prisavslag på, kommer til uttrykk i fkjl. § 31 (2). I henhold til denne bestemmelsen kan prisavslaget i særlige tilfeller fastsettes ut fra mangelens betydning for forbrukeren. Ifølge forarbeidene er bestemmelsen først og fremst ment å fange opp de tilfellene hvor kjøperen ikke kan påvise noen verdireduksjon som følge av mangelen. Etter hovedregelen i § 31 (1) vil det da ikke være grunnlag for å utmåle noe prisavslag overhodet. Unntaksbestemmelsen er imidlertid i prinsippet ikke begrenset til tilfeller hvor tingens verdi ikke er redusert som følge av mangelen. Det kan også være aktuelt å anvende unntaksbestemmelsen i tilfeller hvor en er nødt til å fastsette verdireduksjonen mer skjønnsmessig.¹⁵⁰ Dette kan i henhold til forarbeidene være situasjoner hvor kostnadene ved retting generelt vil bli urimelige i forhold til mangelens

¹⁴⁷ Jf. Pakkereiseloven (lov av 25. august 1995 nr. 57, pakrl.) § 6-2 (3), fbkjl. § 31 (1), husleieloven (lov av 26. mars 1999 nr. 17) § 2-11 (2) og avhl. § 4-12 (1).

¹⁴⁸ Jf. Lov om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m. av 13. juni 1997 nr. 43.

¹⁴⁹ Jf. buofl. § 33 (2), og hvtjl. § 25 (2), jf også pakrl. § 6-2 (3).

¹⁵⁰ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002), s. 188.

betydning for forbrukeren, jf. også hvtjl. § 25 (2) annet punktum. Bestemmelsen i forbrukerkjøpsloven er ment å være en snever unntaksregel.

Heller ikke bakgrunnen for fkjl. § 31 (2) tilsvarende helt forholdene nettkontrakten regulerer. Selv om kraften ikke prises etter markedsmessige prinsipper, vil kraften også *objektivt* ha en redusert verdi, og ikke bare i forhold til den enkelte sluttbruker. Bestemmelsen åpner imidlertid for at prisavslag kan fastsettes mer skjønnsmessig, der eksakt verdi er vanskelig å fastslå. En slik løsning synes å måtte bli resultatet etter nettkontrakten. Fordi det er vanskelig å komme fram til en eksakt økonomisk verdi, samtidig som sluttbruker ikke har mulighet til å utbedre feil på egenhånd, er det vanskelig å tenke seg noen annen utmålingsmetode.

I Elklagenemndas avgjørelser sies det lite om hvordan prisavslaget rent faktisk beregnes i praksis. I sak 2000-8 uttaler nemnda at når det gjelder prisavslagets omfang, settes dette *skjønnsmessig*, etter de opplysninger som er gitt av klager og innklagede. Utover dette har jeg ikke funnet nærmere begrunnelser i nemndas praksis. 25 % reduksjon på nettleien synes gjennomgående å være resultatet,¹⁵¹ selv om også andre prosentsatser benyttes.¹⁵²

Prisavslaget synes etter dette å fastsettes skjønnsmessig, etter en konkret vurdering på bakgrunn av sakens opplysninger, så som mangelens art, nettselskapets opptreden mv. Det må i tillegg ses hen til hvor stor reduksjon som oppstår ”automatisk” som følge av at forbruk ikke avregnes når det er avbrudd.

¹⁵¹ Jf. for eksempel Elklagenemndas saker 98-45, 99-103, 00-8 og 01-60.

¹⁵² I sak 2000-50 ble klageren tilkjent 50 % avslag, men her hadde allerede nettselskapet innrømmet han en rabatt på 50 % på regningen. I sak 96-62 ble klageren bare tilkjent 10 %).

4.5 Erstatning

4.5.1 Innledning

Problemstillingen i dette avsnittet er hvilke tap og skader forbruker kan kreve erstattet med hjemmel i nettkontrakten.

Nettkontrakten gir anvisning på ulike ansvarsgrunnlag for erstatning i forhold til forbrukere; kontrollansvar for direkte tap etter § 12-1, uaktsomhetsansvar for indirekte tap etter § 12-2, samt alternativt ansvar etter produktansvarsloven for sikkerhetsmangler, jf. § 12-3. For næringsdrivende sluttbrukere kreves forsett fra nettselskapets side før erstatning for indirekte tap og skader tilkjennes. Personskader faller utenfor nettkontraktens område, jf. kontraktens § 12-9, og behandles derfor ikke.

Erstatningsreglene er utformet på bakgrunn av ulike hensyn. Erstatningsregler er generelt ment å sikre at den som blir utsatt for et mislighold settes i den samme økonomiske situasjon som om riktig oppfyllelse hadde funnet sted. Den skadelidende part skal med andre ord kompenseres for det tap han påføres som følge av misligholdet, samtidig som det også må tas hensyn til misligholderen. Dette kan gi grunnlag for ansvarsbegrensninger. Videre fungerer trusselen om erstatning preventivt som et insentiv for riktig oppfyllelse, iallfall innenfor debtors kontrollsfære. Dessuten er pulveriserings- og forsikringsmessige hensyn relevante ved fastleggelsen av erstatningsansvaret, og gjennom dette, vurderingen av hvem som er nærmest til å forsikre de ulike skader og tap. Når det gjelder kraftsektoren, kommer videre særskilte hensyn inn i vurderingen, som at nettselskapet er i en monopolsituasjon, samtidig som han har en leveringsplikt. Dette gjør at visse insentiver som oppstår i en konkurransesituasjon, ikke får gjennomslag i samme grad.¹⁵³

¹⁵³ For mer om dette, se Dragsten, "Netteiers erstatningsansvar for feil i strømmettet ...", s. 32 flg.

Etter den alminnelige kontraktsrettslige lære, skal erstatning ved mislighold fastsettes med utgangspunkt i den positive kontraktsinteresse og det konkrete individuelle tap den enkelte kreditor har blitt påført. Erstatningen beskrives som differansen mellom et hypotetisk og det faktiske hendelsesforløpet.¹⁵⁴ Kjl. § 67 gir uttrykk for den alminnelige regel for hva som omfattes av erstatningsansvaret. Erstatningen skal blant annet dekke ”utlegg, prisforskjell og tapt fortjeneste” (såkalt direkte tap), samt indirekte tap.¹⁵⁵ Det indirekte tapet blir imidlertid ikke dekket i alle situasjoner. Etter nettkontrakten må det for eksempel foreligge uaktsomhet fra nettselskapets side, før sluttbruker kan kreve dette kompensert, jf. punkt 4.5.4.

I det følgende vil jeg gjennomgå de ulike ansvarsgrunnlagene, og gi anvisning på hvilke skader og tap sluttbruker kan kreve erstattet i ulike situasjoner. Skillet mellom direkte og indirekte tap blir avgjørende for hvilket ansvarsgrunnlag som må være til stede for at de ulike tapsposter kan kreves dekket. Jeg vil derfor først behandle hva som nærmere ligger i disse begrepene, og skillet mellom dem.

4.5.2 Skillet mellom direkte og indirekte tap og skader

Det direkte tapet er primært utgifter som følger direkte av kontraktsbruddet. Kontrollansvaret omfatter i nettkontrakten § 12-1 direkte skader og tap som den elektriske kraft forårsaker, samt direkte skader og tap som skyldes avbrudd, driftsstans og innskrenkninger i driften. Tap og skader i forbindelse med mangler ved både leveringspåliteligheten og spenningskvaliteten er dermed i utgangspunktet omfattet.

Nettkontrakten gir ingen direkte definisjon av begrepet ”direkte tap”, men det avgrenses negativt gjennom § 12-2 siste ledd, som gjør rede for hva som regnes som indirekte tap. Som indirekte skade og tap (følgeskader) regnes

”- tap som følge av minsket eller bortfalt produksjon eller omsetning.

¹⁵⁴ Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 2, s. 178-179.

¹⁵⁵ *ibid.*

- tapt fortjeneste som følge av at en kontrakt med tredjemann faller bort eller ikke blir riktig oppfylt.
- tap som anleggseiers/brukers kunder har lidt
- tap som følge av skade på annet enn anleggseiers/brukers anlegg, apparater eller annet enn gjenstander som har nær og direkte sammenheng med anlegget eller apparatenes forutsatte bruk.”

Alt tap som skyldes andre forhold enn dette, vil forutsetningsvis være direkte tap.

Etter alminnelig kontraktsrettslig lære vil direkte tap som regel være skade ved den gjenstanden kontrakten gjelder, og utgifter og lignende en har i forhold til denne skaden. Ved kraftsektoren er det visse særtrekk som gjør at dette ikke passer like godt. Selve den leverte kraft kan opplagt ikke skades, men derimot *gjøre* skade i to relasjoner. For det første kan det oppstå skade på sluttbrukers elektriske anlegg. For det annet kan skade oppstå på elektriske apparater, i tillegg til skade på person, og sluttbrukerens øvrige ting.

Utgifter som følge av skade på brukerens elektriske anlegg vil klart være et direkte tap, da dette har nær sammenheng med mangelen ved selve kraften. Brukerens anlegg er direkte koblet sammen med nettselskapets anlegg. Når det gjelder skade på apparater tilknyttet dette igjen, kunne det tenkes å være et spørsmål om ikke dette er å regne som en følgeskade. Spørsmålet er imidlertid løst gjennom nettkontrakten § 12-2 som fastslår at tap som følge av skade på *annet enn* anleggseiers/brukers anlegg, apparater eller annet enn gjenstander som har nær og direkte sammenheng med anlegget eller apparatenes forutsatte bruk er indirekte tap. Skader på gjenstander som da har nær og direkte sammenheng med anlegget eller apparatenes forutsatte bruk, er dermed å regne som direkte tap. Partene har her benyttet sin avtalefrihet, og gjort en presisering av det som ville vært utgangspunktet etter alminnelig kontraktsrett.

Utgifter ved skade på tv-apparat, kjøleskap osv. er dermed å regne som et direkte tap. På samme måte vil da skader på for eksempel tøy i vaskemaskinen eller mat i kjøleskap/fryser også i utgangspunktet være dekket, fordi dette har direkte sammenheng

med apparatenes forutsatte bruk.¹⁵⁶ En kan tenke seg utgifter til å fastslå om det foreligger en mangel¹⁵⁷, reparasjonskostnader, utgifter ved dekningskjøp med mer.

Indirekte tap er tap som ikke oppstår direkte ved kontraktsbruddet, men som er en avledet følge av det.¹⁵⁸ Bestemmelsen i § 12-2 regner, som gjengitt ovenfor, opp hva som er å regne som indirekte tap. Dette er antagelig ment å være en uttømmende liste. I Tapsposter som kun er aktuelle for næringsdrivende sluttbrukere, vil i det følgende kun kommenteres summarisk. Det er ikke nødvendig i forhold til avhandlingens tema å gå nærmere inn på disse punktene.¹⁵⁹

”Tap som følge av minsket eller bortfalt produksjon eller omsetning” er indirekte tap, men vil neppe være særlig praktisk i forhold til forbrukere som ikke også er næringsdrivende. Det samme er tilfellet for *”tapt fortjeneste som følge av at en kontrakt med tredjemann faller bort eller ikke blir riktig oppfylt.”* Det er bare tapt fortjeneste som omfattes av bestemmelsen, slik at andre tap sluttbrukeren påføres i forbindelse med kontrakt med tredjemann i utgangspunktet vil være direkte tap. Fortjenestetap vil i all hovedsak være aktuelt bare for næringsdrivende sluttbrukere. *Tap brukers kunder har lidt*, er også avhengig av at det foreligger næringsvirksomhet, og er helt uaktuelt for forbrukere som ikke samtidig driver næringsvirksomhet.

¹⁵⁶ Jf. for eksempel Elklagenemndas sak 00-55.

¹⁵⁷ I Elklagenemndas sak 02-82 gis dekning for utgifter til installatør da det var mest nærliggende å anta at feilen lå i sluttbrukers eget anlegg. Da det ble klart at dette ikke var tilfelle, burde kunden henvendt seg til nettselskapet. Utgifter utover feilsøking ble derfor ikke omfattet av erstatningsansvaret.

¹⁵⁸ Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 2, s. 183.

¹⁵⁹ Det kan tenkes at sluttbrukere som regnes som forbrukere, likevel kan ha en liten næringsinntekt som er avhengig av kraftleveringen. Det kan for eksempel tenkes en frilansjournalist som bruker sin hjemme-pc i arbeidet. I forhold til nettselskapet handler sluttbrukeren etter kontrakten hovedsakelig som privatperson, men det kan oppstå tap i forhold til næringsvirksomheten. Dette faller imidlertid utenfor de problemstillinger oppgaven er ment å belyse. For nærmere gjennomgang av disse viser jeg til Dragsten, ”Netteiers erstatningsansvar ...”, punkt 6.3.2. Denne drøftelsen omhandler de eldre kontraktene, men ordlyden er i det vesentligste likelydende.

Når det gjelder ”*tap som følge av skade på annet enn anleggseiers/brukers anlegg, apparater eller annet enn gjenstander som har nær og direkte sammenheng med anlegget eller apparatets forutsatte bruk*” vil dette være aktuelt også i forhold til alminnelige forbrukere. Skader på apparater som tv, kjøleskap, vaskemaskin osv., vil som nevnt være direkte tap. Med begrepet ”i nær og direkte sammenheng med” disse apparatene, ligger det at det må være en funksjonell sammenheng mellom apparatenes forutsatte bruk, og vedkommende ting.¹⁶⁰ Vasker man annet enn klær i vaskemaskinen, eller benytter fryseren til lagring av annet enn mat, vil dette ligge utenfor hva som er apparatenes forutsatte bruk. Tap i sammenheng med dette vil være indirekte tap.

Tap på annet enn forbrukerens anlegg eller gjenstander knyttet til dette, vil i praksis stort sett oppstå som følge av brann i nettopp det elektriske anlegg eller gjenstander i tilknytning til det.¹⁶¹

Det har vært diskutert hvorledes skade på bygninger og innbo skal defineres. Når det gjelder innbo har ikke dette en funksjonell sammenheng med strømmettet eller apparater tilknyttet dette, dersom man ser bort fra innbo som er elektriske apparater i seg selv. Et brannskadet møbel vil derfor være et indirekte tap. Hva gjelder selve bygningen, er det en nær fysisk sammenheng mellom den og det elektriske anlegget. Det kreves imidlertid i tillegg at det er en *funksjonell* sammenheng, før tapet regnes som direkte. Rent funksjonelt for kraftforsyningen har bygningen lite med det elektriske anlegget og gjøre- selv om det motsatt nok ville være naturlig å karakterisere det elektriske anlegget som en del av bygningen. At skade på fast eiendom og innbo regnes som indirekte tap, forutsettes også i forarbeidene til endringene i produktansvarsloven.¹⁶²

Et annet eksempel på et indirekte tap finnes i Elklagenemndas sak 02-65. Kostnader på grunn av utrykning fra et alarmselskap etter strømbrydd ble ansett som en følgeskade. Klageren ble for øvrig ikke gitt medhold i sin klage,

¹⁶⁰ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-87) s. 124-125 om den tilsvarende bestemmelsen i kjøpsloven § 67.

¹⁶¹ Jf. Ot. prp. nr. 72 (1991-1992) Om lov om lovvalg i forsikring, lov om gjennomføring i norsk rett av EØS-avtalens vedlegg V punkt 2 om fri bevegelighet for arbeidstakere m.v innenfor EØS og lov om endringer i enkelte lover som følge av EØS-avtalen, s. 29.

¹⁶² Jf. Ot. prp. nr. 72 (1991-1992) s. 29.

fordi man mente det ikke var tilstrekkelig årsakssammenheng. Årsaken synes å være at klageren kunne hindret uttrykning hvis han hadde vært hjemme.

4.5.3 Nettselskapets ansvar for direkte tap. Kontrollansvaret.

4.5.3.1 Innledning

Nettkontrakten § 12-1 regulerer ansvaret for sluttbrukerens direkte tap, og legger et kontrollansvar til grunn.

”Nettselskapet er ansvarlig for direkte skade og tap som den elektriske kraft forårsaker, samt for direkte skader og tap som skyldes avbrudd, driftsstans og innskrenkninger i driften. Dette gjelder likevel ikke så langt nettselskapet godtgjør at skaden eller tapet skyldes årsaker utenfor hans kontroll, som han ikke med rimelighet kunne ventes å unngå eller overvinne følgene av.

Ansvarsfrihet gjelder så lenge hindringen virker. Faller hindringen bort, kan ansvaret gjøres gjeldende dersom nettselskapet unnlater å stille ytelsen til disposisjon i henhold til kontrakten.

Nettselskapet utbedrer alle skader og feil på det elektriske anlegg så hurtig som mulig.”

Utgangspunktet er etter dette at nettselskapet er ansvarlig for alt direkte tap sluttbrukeren påføres som følge av mangler ved leveringskvaliteten. Nettselskapet kan likevel fritas for ansvar dersom fire vilkår er oppfylt. Det må foreligge en *hindring* for oppfyllelse på den avtalte måte, og denne hindringen ligge *utenfor selgerens kontroll*. Videre må hindringen være slik at selgeren *ikke* med rimelighet *kunne ventes å ha tatt den i betraktning på avtaletiden*, og ikke med rimelighet *kunne ventes å unngå eller overvinne følgene av hindringen*. Kontrollansvaret er utarbeidet etter mønster fra kjøpsloven, og for tolkningen av vilkårene i § 12-1 er det naturlig å se hen til forarbeider og praksis i forbindelse med denne. Videre er ordlyden identisk med den tidligere forbrukerkontrakt. Praksis i forhold til denne er derfor også relevant.

I punkt 4.5.3.3 t.o.m. punkt 4.5.3.5 vil jeg ta for meg hva som ligger i de ulike kumulative vilkårene for ansvarsfritak. Dersom disse betingelsene ikke er oppfylt, vil nettselskapet være ansvarlig for forbrukerens tap. Vurderingen etter de ulike vilkårene,

vil i noen grad gå over i hverandre. Innledningsvis vil jeg først kort behandle kravet til bevis i nettkontrakten § 12-1.

4.5.3.2 Kort om beviskravet i nettkontrakten § 12-1

Bestemmelsen krever at nettselskapet må "godtgjøre" at de ovenfor nevnte vilkårene er oppfylt for at han skal kunne fritas fra ansvar. Dette innebærer av nettselskapet har bevisføringsplikten, men også bevisbyrden for at vilkårene foreligger.¹⁶³ Hvor stor sannsynlighetsovervekt som kreves, er usikkert. I enkelte saker har Elklagenemnda brukt begrepet "sannsynliggjort" som synonym for "godtgjort".¹⁶⁴ Dette begrepet belyser i liten grad hvor stor sannsynlighet som kreves. Jeg har ikke funnet nemndsavgjørelser som direkte behandler dette spørsmålet. For å finne det nærmere innholdet av begrepet "godtgjort", er det naturlig å se hen til hvordan dette tolkes i kjøpsloven, og ellers i lovgivningen.

Forarbeidene til kjøpslovens § 27 tar ikke stilling til hva slags sannsynlighetsovervekt som kreves etter denne bestemmelsen, men uttaler at dette må utledes gjennom praksis.¹⁶⁵ Det finnes få avgjørelser som direkte uttaler seg om beviskravet i kjøpsloven. I Rt. 2000 s. 845 som gjaldt i opphevelse av arrest, uttaler kjæremålsutvalget generelt at "i teorien og lovgivningen brukes "godtgjør" ofte for å markere et strengere beviskrav enn sannsynlighetsovervekt ..." Utvalget viser til fremstillinger i sivilprosessen¹⁶⁶, samt Rt. 2000.199, hvor begrepet "vert godtgjort" i avhendingsloven § 4-12 ble tolket slik at det lå noe mer i dette enn vanlig sannsynlighetsovervekt. Uttalelsene hadde imidlertid sterk støtte i forarbeidene til bestemmelsen, slik at man ikke nødvendigvis kan trekke analogier fra denne.

Hov skriver om begrepet i tilknytning til kontrollansvarsbestemmelsene at det bare legges til grunn at begivenheter ligger utenfor selgerens kontroll, dersom dette er "*klart mer sannsynlig*" enn det motsatte. Det er ikke tilstrekkelig med en viss

¹⁶³ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 74.

¹⁶⁴ Jf. for eksempel saker 00-79, 00-82, 00-104.

¹⁶⁵ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 74.

¹⁶⁶ Hov: "Rettergang i sivile saker" (1994) s. 433-434, Skoghøy: "Tvistemål" (1998) s. 665 og 664.

sannsynlighetsovervekt. Han gir videre uttrykk for at dette i dag er alminnelig oppfatning.¹⁶⁷

Det kan på grunnlag av dette være grunn til å kreve mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt for at noe skal anses som ”godtgjort” også etter nettkontrakten. Hvorvidt noe anses som ”godtgjort” må avgjøres etter en vurdering av alle momenter som kommer frem i den aktuelle sak.

4.5.3.3 Hindring som ikke kan overvinnes

Et første vilkår for ansvarsfrihet er at det må foreligge en hindring for riktig oppfyllelse som nettselskapet ikke med rimelighet kunne ventes å unngå eller overvinne følgene av. De to kravene går over i hverandre, og må ses i sammenheng.¹⁶⁸

Vilkåret om at det må foreligge en hindring er klart innfridd når det er fysisk umulig å prestere. Forarbeidene til kjøpsloven, som nettkontrakten er utarbeidet etter mønster fra, uttaler at det kan foreligge forhold som ikke gjør oppfyllelsen umulig, men som likevel gjør det så ekstraordinært tyngende å oppfylle at forholdet etter en objektiv vurdering må sies å utgjøre en hindring for oppfyllelse.¹⁶⁹

Som eksempel på forhold som kan utgjøre en hindring for oppfyllelse av avtalen, nevner forarbeidene krig, naturkatastrofer eller alvorlige brann- eller eksplosjonsulykker som rammer selgerens bedrift, streik, eksport- eller importforbud eller andre myndighetstiltak. På kraftmarkedet kan myndighetstiltak typisk være rasjonering. De øvrige momenter forarbeidene trekker frem, kan forekomme også i kraftmarkedet.

Videre kan forhold av ren økonomisk art etter forarbeidene til kjøpsloven også i prinsippet tenkes å utgjøre hindring for oppfyllelse. I henhold til kjøpslovens

¹⁶⁷ Jf. Hov, ”Avtalebrudd og partsskifte”, s. 147 og 148.

¹⁶⁸ Jf. Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 2, s. 144, jf Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 37.

¹⁶⁹ Hagstrøm/Selvig hefte 2, s. 145, jf Ot. Prp. nr. 80 (1986-1987) s. 72.

forarbeider er det ikke tilstrekkelig at oppfylling vil medføre ulemper og kostnader som ikke står i rimelig forhold til kjøperens interesse i oppfyllelsen. For at det skal foreligge en hindring etter § 27 må kostnadsøkningen være så omfattende at oppfyllelse av avtalen påfører selgeren en belastning som objektivt sett ligger utenfor forutsetningene ved et kjøp av den aktuelle art.¹⁷⁰

Forhold som omtalt ovenfor er imidlertid ikke i seg selv fritaksgrunner. Det er en forutsetning at de faktisk hindrer selgeren i å oppfylle det aktuelle kjøpet. Dette ses i sammenheng med vilkåret om at *hindringen ikke skal kunne unngås eller overvinnes*. Begrepet gir anvisning på en grense for hvor stor innsats som kan kreves av debitor, her nettselskapet, for å unngå eller overvinne en hindring. Hva som vil være en tilstrekkelig innsats, må ses i sammenheng med at hindringen må være ekstraordinært tyngende, jf. ovenfor.

Selgerens mulighet for å unngå følgene av en hindring kan ligge i at han på forhånd tar visse forholdsregler.¹⁷¹ Dersom for eksempel nettet i et område er underdimensjonert i forhold til normale toppe i forbruket, vil man antagelig si at hindringen kunne vært unngått.¹⁷² Det kan også tenkes at følgene kunne vært overvunnet i ettertid, for eksempel ved hurtigere retting av oppståtte feil.

Vilkåret vil ikke lenger være oppfylt når hindringen faller bort, ganske enkelt fordi det da ikke lenger foreligger en hindring. Dette er også eksplisitt fastsatt i annet ledd, som presiserer at nettselskapet da er pliktig til å stille ytelsen til sluttbrukers disposisjon, dersom det fortsatt skal være fri for erstatningsansvar.

¹⁷⁰ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 72.

¹⁷¹ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 74.

¹⁷² For generelle fremstillinger om dette vilkåret, se for eksempel "Selvig/Hagstrøm, "Kontraktsrett til studiebruk", hefte 2, s. 147, og Hov, "Avtalebrudd og partsskifte", s. 141 flg.

4.5.3.4 Hindringen burde ikke vært tatt i betraktning på avtaletiden

Uttrykksmåten er ment å markere at det ikke er nødvendig at sannsynligheten for at oppfylleleshindringen skulle inntre, var så stor at hindringen burde vært *forutsett*, for at sluttbruker kan tilkjennes erstatning.¹⁷³ Det er tilstrekkelig at hindringen burde vært tatt i betraktning. Forarbeidene til kjøpsloven nevner som eksempel et kjøp der muligheten for å levere avhenger av været. Dersom selgeren ikke tar dette i betraktning og sørger for nødvendige forbehold i avtalen, kan han ikke uten videre fritas for erstatningsansvar. De samme hensynene gjør at et nettselskap for eksempel må ta høyde for, og dimensjonere nettet i forhold til, snøfall noe utover hva som er vanlig i området, tatt i betraktning at det enkelte år vil være topper i nedbøren. En mer fjerntliggende mulighet for et helt ekstremt snøfall kombinert andre naturforhold utenom det vanlige, er kanskje noe nettselskapet kan hevde at det ikke burde forutsett. Det avgjørende er i henhold til kjøpslovens forarbeider hva man kunne vente at selgeren skulle forutse muligheten av og ta i betraktning.¹⁷⁴

4.5.3.5 Hindringen må ligge utenfor nettselskapets kontroll

Nettselskapet er ansvarlig for forhold som ligger innenfor dets kontrollsfære, uavhengig av om han kan bebreides for at de har oppstått eller ikke. Det er tilstrekkelig at årsakene til kontraktbruddet kan sies å ligge innenfor det som i prinsippet er kontrollerbart for nettselskapet.¹⁷⁵ Kontrollansvaret forutsetter dermed at det har vært en påvirknings- eller kontrollmulighet¹⁷⁶, i motsetning til et rent objektivt ansvar.

En hindring anses etter alminnelig kontraktsrett som utgangspunkt å være innenfor debtors kontroll dersom det gjennom planlegging og styring ville vært mulig å eliminere den, selv om det i og for seg ikke er noe konkret å bebreide debitor for.¹⁷⁷ Nettselskapet er ansvarlig for eget driftsopplegg og egen forretningsvirksomhet. Kjøpslovens forarbeider uttaler at selgeren derfor alltid blir ansvarlig dersom årsakene

¹⁷³ Jf. Selvig/Hagstrøm, "Kontraktsrett til studiebruk", hefte 2, s. 147.

¹⁷⁴ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 73.

¹⁷⁵ Se Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 72 flg.

¹⁷⁶ Jf. Selvig/Hagstrøm, "Kontraktsrett til studiebruk", hefte 2, s. 151.

¹⁷⁷ Hov, "Avtalebrudd og partsskifte", s. 143.

til hindringen bunner i den måten virksomheten drives på. Det kan for eksempel dreie seg om sviktende beregning av produksjonskapasitet eller tekniske problemer med maskiner og lignende. Også rene uhell rammes, med mindre årsakene til disse ligger utenfor det selgeren kan kontrollere.¹⁷⁸ Dersom nettselskapet ikke har dimensjonert sitt nett tilstrekkelig, eller ikke sørger for tilstrekkelig vedlikehold, fritas ikke nettselskapet for ansvar dersom leveringen bryter sammen. Planlegging og styring er sentralt for at kraftleveringen i det hele tatt kan opprettholdes, og unnlatelse av dette fritar ikke for erstatningsansvar.

Tekniske feil i distribusjonsnettet vil som et utgangspunkt alltid ligge innenfor nettselskapets kontrollsfære, med mindre årsaken til disse er forhold utenfor dets kontroll. Dette er ganske gjennomgående lagt til grunn av Elklagenemnda, jf. for eksempel sakene 01-27, 01-31 og 01-37. I sak 01-27 anså man for eksempel at en feil ved en klemme i et sikringsskap lå innenfor nettselskapets kontrollsfære. Det uttales at det ikke er noen betingelse for ansvar at nettselskapet har 100 % kontroll over den aktuelle delen av nettet til enhver tid. I sak 01-84 synes imidlertid nemnda å avvike fra sin tidligere praksis. Her fant man at avbrudd som følge av vanngjennomtrengning i en utett kabelkappe var utenfor nettselskapets kontroll.

Etter mitt skjønn går denne avgjørelsen noe langt. Risikoen for at alle deler av nettet virker som forutsatt, veltes i så fall delvis over på sluttbruker. Selv om nettet er omfattende og nettselskapet ikke kan ha oversikt over nettet til enhver tid, er dette heller ikke en nødvendig betingelse for ansvar, jf. sak 01-27 ovenfor. Det er etter min mening god grunn til å anse tekniske feil i nettet, som følge av feil på enkelte komponenter, for å ligge innenfor nettselskapets kontrollsfære. Nettselskapet vil være nærmest til å bære risikoen for dette.

Innenfor nettselskapets kontroll ligger videre dets egne økonomiske forhold. Insolvens og annen svikt i betalingsevnen fritar ikke for ansvar.¹⁷⁹ Om nettselskapet for eksempel

¹⁷⁸ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 73.

¹⁷⁹ Jf. Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 73.

på grunn av sviktende økonomi ikke er i stand til å vedlikeholde nettet, kan han ikke unngå ansvar under henvisning til dette.

Videre vil som regel typiske force majeure-begivenheter ligge utenfor selgerens kontrollsfære. Dette kan for eksempel være krig, naturkatastrofer, branner eller eksplosjons- og kjernekraftulykker.¹⁸⁰ Dersom en brann eller lignende skyldes nettselskapets eget forhold, kan det imidlertid stille seg annerledes.

Et eksempel på noe som kan representere en force majeure-liknende begivenhet, er saltbelegg og ising som kan føre til kortslutning eller linjefall, jf. punkt 1.4.2. Spørsmålet om dette er kontrollerbart for nettselskapet vil avhenge av situasjonen. Dersom feilen oppstår i nettselskapets eget nett, må dette vurderes konkret. Skyldes det eventuelle linjefallet helt ekstraordinære værforhold, vil det antagelig regnes å være utenfor nettselskapets kontroll. Er derimot værforhold av denne typen vanlig på det aktuelle stedet, kan det hende nettet er underdimensjonert i forhold til å tåle dette. En slik underdimensjonering vil kunne elimineres ved bedre kalkyler og lignende fra nettselskapets side, og egentlig være et resultat av dårlig planlegging, fremfor den ekstraordinære begivenheten. Det vil her være nær sammenheng med de øvrige vilkår, som spørsmålet om det foreligger en hindring som kunne vært overvunnet.

Ofte er det mindre dramatiske ting enn ekstreme værforhold som skaper problemer for leveringskvaliteten i nettet. Både fugl, ekorn og trefall på linjen kan påvirke kraftforsyningen. Hva gjelder fugl og ekorn som forårsaker kortslutninger, kunne det være grunn til å spørre om ikke nettselskapet burde sikre bedre mot dette. Elklagenemnda har imidlertid konsekvent lagt til grunn at dette ligger utenfor nettselskapets kontroll. Dette synes ikke bestridt, og jeg legger derfor dette til grunn.

Hva gjelder trefall på linjene, er spørsmålet mer komplisert. Et tre plassert langt unna nettet, som i en storm blåses mot linjene vil ligge utenfor nettselskapets

¹⁸⁰ Jf. Hov, "Avtalebrudd og partsskifte", s.143, jf Ot. prp. nr. 80 (1986-1987) s. 72.

kontrollsfære.¹⁸¹ Trefall på linjene kan imidlertid også skyldes manglende vedlikehold. DSB rapporterer at det de to-tre siste årene har vært en tendens til at nettselskapene bruker stadig mindre beløp på vedlikehold og rehabilitering¹⁸². Et nettselskap kan vanskelig høres med at trefall som følge av manglende trefrydding ligger utenfor deres kontrollsfære. At trær som står for nærmere linjene kan utgjøre et problem, vil for øvrig være noe nettselskapet måtte ta i betraktning på avtaletiden.

Direktoratet har satt særlig fokus på trefrydding, som er en del av nettselskapenes vedlikeholdsplikt. Enkelte steder har man til og med måtte ta tvangsmidler i bruk for å få nettselskapene til å ta linjerydding på alvor.¹⁸³ I følge DSB har en del nettselskap rapportert at de har hatt vesentlig mindre driftsavbrudd etter linjerydding.

I punkt 1.4.2 påpekte jeg at leveringspåliteligheten kunne tenkes å bli påvirket av andre ytre forhold som sabotasje, enten mot nettet som sådan, eller mot styringssystemene. Spørsmålet er om slik sabotasje ligger innenfor nettselskapets kontrollsfære. I utgangspunktet er dette ikke noe nettselskapet har kontroll- eller påvirkningsmulighet over. Vurderingen må antagelig være om det faktum at nettet er sårbart for sabotasje eller hærverk, er innenfor kontrollsfæren.

Dette vil ha nær sammenheng med vilkåret om at hindringen ikke burde vært forutsett. Nettselskapet kan gjøre en del foranstaltninger for å forhindre at enkelte situasjoner oppstår. Nettet er altfor stort og omfattende til at man kan kreve at selskapet skal ha fysisk overvåkning av hele nettet, utover de feilmeldinger som gis automatisk via nettet selv. Dette vil innebære kostnader langt utover hva som vil være samfunnsøkonomisk lønnsomt. For svært sårbare og kritiske punkter i forsyningen, må man imidlertid iallfall kreve en slags minstestandard for hva som er akseptabel sikring.

¹⁸¹ Se for eksempel Elklagenemndas sak 00-92, hvor et tre som sto ca. 8 meter fra linjen blåste over denne og forårsaket avbrudd. Dette var for langt unna til at man kunne forvente at nettselskapet hadde fjernet treet, og skadene som oppsto ble ansett å være utenfor nettselskapets kontroll.

¹⁸² Se ”DSB-Rapport fra strømbrydd i Sverige og Danmark 23. september 2003”, s. 7.

¹⁸³ Ifølge rapporten er et nettselskap ilagt en tvangsmulkt på mer enn en million kroner for mangel på linjerydding.

Dette må opplagt være tilfelle med IKT-systemene. Det må kunne kreves at det ivaretas en høy grad av datasikkerhet. Nettselskapet har en rekke virkemidler innenfor sin kontrollsfære som minsker risikoen for datainnbrudd, og bør sikre at denne risikoen er minimalisert. Driftstyringssystemene baserer seg på datateknologi, og det kan teoretisk sett tenkes at disse systemene bryter sammen, også uten at det trenger å ligge sabotasje bak. I et slikt tilfelle vil det være mer nærliggende å pålegge nettselskapet ansvar dersom skaden oppstår i distribusjonsnettet, så sant noe ekstraordinært ikke ligger bak.

Et spørsmål som reiser seg i forhold til ulike årsaksforhold, er hva man kan kreve at nettselskapene i distribusjonsnettet skal ta høyde for i sin drift og forretningsvirksomhet. Sårbarhetsutvalget uttaler at det ligger premisser i markedsreformen for en teknologiutvikling der funksjonalitet vektlegges på bekostning av sikkerhet. I dette ligger ingen oppmuntring til å bygge robuste infrastrukturer som tåler belastninger utover det fredssituasjoner tilsier. Dette bidrar, i henhold til utredningen, i stedet til ensidig fokusering på kostnadsbesparelser som øker sårbarheten i nettet fordi tidligere reserver i personell og materiell bygges ned, fagkompetansen svekkes og kompleksiteten økes.¹⁸⁴

Spørsmålet man kan stille etter dette, er om en slik nedbygging utvalget peker på skal være sluttbrukers risiko. Dette kan tenkes å være en aktuell problemstilling i områder hvor det nå skal mindre til før mangel oppstår enn tidligere, selv om selve mangelen skyldes et forhold som isolert sett ligger utenfor nettselskapets kontroll. Sett i et større perspektiv vil mangelen egentlig være et resultat av hvordan nettselskapet driver sin virksomhet, og følgelig innenfor nettselskapets kontroll. Det må antagelig foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, hvor man må vurdere hensynet til forbruker opp mot hva det er rimelig å kreve av nettselskapet, sett hen til hva som er ansvarlig forretningsmessig drift.

Selv om en feil i nettet opprinnelig skyldes et forhold utenfor nettselskapets kontrollsfære, kan ikke selskapet forbli uten ansvar for alle skader denne feilen senere måtte forårsake hos sluttbrukerne, uten noen tidsbegrensning. Nettselskapet må på et tidspunkt foreta seg noe for å rette feilen, og begrense skadene hos sluttbruker.

¹⁸⁴ NOU 2000: 24, s. 58

Nettkontrakten § 12-1 (3) poengterer dette. Det heter at *”nettselskapet utbedrer alle skader og feil på det elektriske anlegget så hurtig som mulig.”*

Paragraf 12-1 (3) kan ses i sammenheng med bestemmelsens annet ledd om at ansvarsfrihet kun gjelder så lenge hindringen virker. Når det ville vært mulig å rette opp feilen, kan man si at hindringen ikke lenger gjør seg gjeldende. Det kan også ses på som et utslag av vilkåret om at følgene av hindringen ikke må kunne overvinnes eller unngås. Dersom manglene fører til en del skader som kunne vært unngått ved raskere reparasjon, for eksempel, vil ikke nettselskapet være ansvarsfritt.

Fordi nettsystemet er så sammensatt og så mange forhold kan innvirke på leveringskvaliteten, vil det ofte reise seg et spørsmål om hvilke subjekter som omfattes av nettselskapets kontrollsfære. Dette behandles derfor særskilt i det følgende.

4.5.3.6 Hvilke aktører omfattes av nettselskapets kontrollsfære?

Nettkontrakten regulerer ikke eksplisitt hvilke aktører som er omfattet av nettselskapets kontrollsfære. Fordi kontraktsbestemmelsen er utarbeidet etter mønster fra kjøpsloven §§ 27 og 41, vil det være et naturlig utgangspunkt å se hen til hvem som er omfattet av selgers kontrollsfære der. Nettkontrakten § 12-1 (1) tilsvarer omtrent kjøpsloven § 27 (1).

Kjøpsloven § 27 (1) omfatter i tråd med alminnelig kontraktsrett *”typisk slikt som kan henføres til hans tilsatte eller andre personer som han etter alminnelige regler svarer for.”*¹⁸⁵ De *”alminnelige”* reglene det her vises til, er reglene om kontraktshjelperidentifikasjon.¹⁸⁶

Utgangspunktet er derfor at nettselskapet svarer for mangler som skyldes feil fra dets egne ansatte, og eventuelle kontraktshjelpere man måtte benytte seg av. I forhold til

¹⁸⁵ Jf. Ot. prp. nr. 80 s. 73.

¹⁸⁶ Jf. Hagstrøm, *”Knophs oversikt over Norges rett”*, s. 345.

egne ansatte er det bærende synspunkt at debitor i kraft av sin instruksjonsmyndighet har tilstrekkelig påvirkningsmulighet overfor egne folk, og at han derfor bør ha risikoen for hendelige uhell i sin organisasjon.¹⁸⁷

a) Kontraktshjelperidentifikasjon

Hva gjelder ansvaret for kontraktshjelpere, er det avgjørende hensyn at nettselskapet ikke skal kunne fri seg fra sine forpliktelser og forskyve risikoforholdene i kontrakten, ved å sette sine kontraktsforpliktelser bort til tredjemenn. Også selvstendige oppdragstakere som utfører nettfunksjoner for nettselskapet, for eksempel vedlikehold, er dermed omfattet av kontrollsfæren. Et motsatt resultat kunne lede til arrangementer som overlot de mer krevende delene av forpliktelsene til tredjemenn, for å slippe unna erstatningsansvar.¹⁸⁸ Det går imidlertid en grense for identifikasjonen. Hagstrøm skriver at dersom hjelpere brukes til *bestemte kontraktsforpliktelser*, bør hovedregelen være identifikasjon. Motsatt bør identifikasjon ikke skje hvor realdebitor bruker hjelpere til overholdelse av generelle sikkerhetskrav, eller i forhold hvor han i realiteten ikke har frihet til å velge eller mulighet for å kontrollere oppfyllelshjelpere.¹⁸⁹

Spørsmålet som reiser seg er om andre aktører som systemansvarlig, kraftprodusenter, andre nettselskaper eller kraftprodusenter i eget nett, kan regnes som oppfyllelshjelpere for nettselskapet og således omfattes av dets kontrollsfære.

Selv om nettselskapet er avhengig av aktører i de overliggende nettnivåene, samt av enkelte små kraftprodusenter i eget nett for å oppfylle sine kontraktsforpliktelser, harmonerer det etter mitt skjønn dårlig med alminnelig begrepsbruk å kalle disse aktørene for nettselskapets oppfyllelshjelpere. Reglene er ment å sikre at kreditor ikke stilles dårligere, ved at debitor skyver sin risiko over på tredjemann. Dette hensynet begrunner ikke en subsumsjon her. Nettselskapet har ikke gitt disse aktørene ansvar for noen del av sine kontraktsforpliktelser overfor sluttbruker. Selskapet er derimot

¹⁸⁷ Hagstrøm, "Knophs oversikt over Norges rett", s. 345.

¹⁸⁸ Hagstrøm, "Knophs oversikt over Norges rett", s. 340-341, jf. også Hammer, Tff s. 376.

¹⁸⁹ Hagstrøm, "Knophs oversikt over Norges rett", s. 341.

avhengig av å være tilkoblet de høyereliggende nettnivåer for å kunne oppfylle sine egne forpliktelser overfor sluttbruker. Selskapet kan ikke velge alternative nett å koble seg til, eller skaffe kraft utenfor nettsystemet. Som Hagstrøm påpeker, jf. ovenfor, bør identifisering ikke skje hvor realdebitor ikke har frihet til å velge eller mulighet for å kontrollere oppfyllelseshjelpere.

Elklagenemnda har også lagt en slik løsning til grunn i sin praksis. I sak 01-41 heter det for eksempel at det ble godtgjort at utløsende feil lå i regionalnettet, og at skaden *derived* lå utenfor nettselskapets kontrollsfære.

Forarbeidene til forbrukerkjøpsloven synes likevel å forutsette at sluttbrukeren kan gå direkte på nettselskapet. I diskusjonen om kraftleverandøren eller nettselskapet skal være det sentrale ansvarssubjektet uttales det at:

”Årsakene til at det foreligger en forsinket eller mangelfull ytelse vil i mange tilfeller naturlig kunne føres tilbake til den lokale netteieren som forbrukeren står i et kontraktsforhold til. Det er dermed naturlig å gjøre netteieren til det primære ansvarssubjektet. I tilfeller hvor det er andre netteiere, systemansvarlig eller andre som er årsak til feilen, vil den lokale netteieren kunne kreve regress av disse.”¹⁹⁰

Dette synes imidlertid ikke å være en entydig oppfatning fra departementet. I redegjørelsen for ansvarsforholdene i dagens standardkontrakter heter det at:

”En kan merke seg at den lokale netteieren som utgangspunkt også hefter for feil som har sin årsak i andre deler av nettet enn det netteieren selv eier. Men her vil det gjerne foreligge grunnlag for fritak fra erstatningsplikten etter kontrollansvarsregelen som gjelder etter standardkontrakten.”¹⁹¹

Det kan derfor ikke utledes noen klar konklusjon i forhold til departementets fortolkning av kontraktene. Etter mitt skjønn kan det vanskelig fortolkes inn et så omfattende ansvar etter nettkontrakten som det første sitatet kan indikere. Hammer legger også dette til grunn i sin artikkel i Tff, og konkluderer med at sluttbruker er henvist til å kreve erstatning av den aktør som rent faktisk forårsaket mangelen.

¹⁹⁰ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 70.

¹⁹¹ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 68.

Løsningen synes derfor å måtte bli at forbruker er henvist til å gå på ansvarlig aktør for å få erstatning, dersom det oppstår skader som følge av årsaksforhold hos kraftprodusenter, systemansvarlig, eller andre nettselskaper. Nettselskapet identifiseres ikke med disse aktørene.

Eierstrukturene i nettet kan kanskje modifisere dette utgangspunktet noe. Dersom nettselskapet forbrukeren er knyttet til, også eier regionalnettet hvor feilen oppstår, er det mindre grunn til å begrense nettselskapets ansvar, såfremt feilen skyldes forhold innenfor hans kontroll. Videre er det et spørsmål om hva konsekvensen er dersom en mangel i distribusjonsnettet er forårsaket av en annen aktør innenfor samme konsern. Dette reiser en del kompliserte selskapsrettslige og kontraktsrettslige spørsmål. Det vil falle utenfor oppgavens ramme å foreta en inngående drøftelse av. Jeg nøyer meg med å peke på problemstillingen her.

b) Omfattes andre sluttbrukere av nettselskapets kontrollsfære?

I henhold til undersøkelsene Kaggestad viser til, jf. punkt 1.4.2, skyldes hele 60,9 % av manglene ved spenningskvaliteten sluttbrukernes anlegg. Et spørsmål som reiser seg i forlengelsen av dette, er om nettselskapet er erstatningsansvarlig for feil av denne typen.

Andre sluttbrukere vil normalt ikke være oppfyllelshjelpere for nettselskapet, og et ansvar vil ikke følge av de alminnelige identifikasjonsreglene. Dersom nettselskapet skal gjøres ansvarlig for årsaksforhold hos andre sluttbrukere, må dette være fordi man anser at denne typen mangler er innenfor hva som er kontrollerbart for nettselskapet.

Elklagenemnda har lagt til grunn at et slikt årsaksforhold ligger utenfor nettselskapets kontroll. I sak 01-57 var det for eksempel etter nemndas oppfatning fastslått at feil i vaskemaskin hos nabo forårsaket utfall av jordfeilbryter hos klager. Ut fra dette fant nemnda at det inntrufne lå utenfor innklagedes kontroll, og klageren fikk følgelig ikke erstatning for utgifter til feilsøk. Fordi Elklagenemndas praksis gir uttrykk for forhandlingspartenes mening, og ikke synes å være omstridt i praksis, må antagelig dette legges til grunn.

Etter mitt skjønn er dette imidlertid ikke en like opplagt løsning hvor feil ved en annen sluttbrukers anlegg fører til *vedvarende* mangler ved leveringskvaliteten hos en forbruker. Nettkontrakten § 4-3 (3) fastslår at kundens bruk av nettet ikke må virke

forstyrrende for andre nettkunder eller den tekniske drift av nettet. Videre gir § 8-1 nettselskapet rett til å koble fra installasjonen dersom den kan føre til skade for nettet eller andre sluttbrukere. En tilsvarende rett følger av tilknytningskontrakten § 7-1. Dersom nettselskapet ikke følger opp et problem hos en annen sluttbruker, er det mindre grunn til å fritta selskapet for erstatningsplikten. Nettselskapet vil på bakgrunn av nettkontraktens bestemmelser her ha kontroll- og påvirkningsmuligheter. I praksis vil denne problemstillingen antagelig sjelden være aktuell, men det kan iallfall ikke kategorisk avvises at mangler oppstått hos sluttbrukere i nettet, kan ligge innenfor nettselskapets kontroll.

c) Kort om nettselskapets ansvar for underleverandører

Nettkontrakten § 12-1 (1) tilsvarer langt på vei kjl. §§ 27 (1) og 40 (1), men kontrakten har ingen bestemmelse tilsvarende kjl. § 27 (2). Denne bestemmelsen regulerer blant annet ansvar for forhold hos underleverandører. Dette kan indikere at man ikke har ønsket å gjøre underleverandører til en del av nettselskapets kontrollsfære.

Hammer behandler kort omfanget av kontrollansvaret. Han legger til grunn at siden ansvaret er formulert etter mønster av kjl. §§ 27 (1) og 40 (1), omfatter bestemmelsen da kontraktsmedhjelpere, men derimot ikke generelle leverandører og underleverandører som nevnt i kjl. § 27 (2).¹⁹² Han går ikke videre inn i drøftelsen av dette.

Det kan imidlertid diskuteres om dette skillet har praktisk betydning i forhold til nettselskapets erstatningsansvar. Ved løsørekjøp vil man ofte trenge underleverandører for å kunne fremstille sitt endelige produkt. Nettselskapets produkt er den elektriske kraften som leveres sluttbruker. For å få denne frem til forbruker, er man avhengig av andre aktører i nettet, som systemansvarlig og kraftleverandører m.fl. Ovenfor slo jeg fast at forhold hos disse aktørene ligger utenfor nettselskapets kontrollsfære, og at nettselskapet ikke identifiseres med disse. Det er derfor ikke grunn til å diskutere om disse aktørene skal anses som nettselskapets leverandører.

¹⁹² Jf. Hammer, TfF, s. 375.

I tillegg til andre aktører, er nettselskapet avhengig av sitt eget nett for å få kraften frem til sluttbruker. Til dette nettet vil det typisk trenges underleverandører som leverer kabler, deler til trafostasjoner osv. Dersom disse komponentene svikter, vil det typisk oppstå en teknisk svikt i nettet. Ovenfor slo jeg fast at slike tekniske feil i nettet i utgangspunktet ligger innenfor nettselskapets kontrollsfære. Det er derfor liten grunn til å gå inn i en drøftelse av om nettselskapet skal identifiseres med disse leverandørene.

Det synes etter dette som om det i praksis har liten betydning at nettkontrakten ikke eksplisitt omfatter en bestemmelse om ansvar for leverandørenes forhold. Jeg drøfter derfor ikke dette videre.

4.5.4 Uaktsomhetsansvaret for indirekte tap

Nettselskapets kontrollansvar omfatter bare sluttbrukerens direkte tap. For det indirekte tap som oppstår som følge av en mangel, har nettselskapet kun et uaktsomhetsansvar. Culpaansvaret vil være mest praktisk i forhold til næringsdrivende sluttbrukere. For forbrukere vil kun utgifter til skader på gjenstander eller annet som ikke har nær tilknytning til nettet, eller nær sammenheng med gjenstander knyttet til dette, være praktisk som indirekte tap. Dette vil stort sett være skader som følge av brann i det elektriske anlegget, eller i elektriske apparater. Mangler av en type som medfører brann, vil i de fleste tilfeller medføre en sikkerhetsmangel, og følgelig er et alternativt ansvarsgrunnlag produktansvarslovens regler.

I praksis er det relativt sjelden skader skyldes nettselskapets uaktsomhet. I henhold til undersøkelsene Kaggestad viser til,¹⁹³ stammer de fleste problemer med leveringskvaliteten fra utenforliggende forhold, eller sluttbrukernes anlegg. Hvor det oppstår tekniske feil i nettet, eller andre feil som skyldes andre forhold innenfor nettselskapets kontrollsfære, og det som følge av dette oppstår et indirekte tap, vil spørsmålet om uaktsomhet likevel oppstå.

Fordi uaktsomhetsansvaret sjelden aktualiseres i forbrukerforhold, jeg kun behandle dette summarisk. Jeg viser til Dragestens avhandling for en mer utførlig behandling av dette.¹⁹⁴

Hvorvidt nettselskapet har utvist erstatningsbetingende uaktsomhet, må i mangel av andre holdepunkter, avgjøres etter alminnelige erstatningsrettslige prinsipper. Culpaansvar krever skyld, og er altså et ansvar for klanderverdig opptreden. Det er tilstrekkelig at det etter en alminnelig vurdering *burde* ha vært handlet annerledes. Det er også en betingelse at det *kunne* ha vært handlet annerledes. Forelå det ingen handlingsalternativer ved at det var umulig å opptre på en annen måte, er det ikke culpa,

¹⁹³ Jf. Kaggestad, "Produktspesifikasjoner for elkraft", s. 16.

¹⁹⁴ Jf. Dragsten, "Netteiers erstatningsansvar for feil i strømmettet med spesiell vekt på spenningsfeil".

fordi det ikke er grunnlag for klander. Ved alminnelig uaktsomhet, som er tilstrekkelig for ansvar, har ikke debitor anstrengt seg nok for å oppfylle kontraktsmessig.¹⁹⁵ Når kontrakt slutes som ledd i næringsvirksomhet, som er tilfellet for nettselskapet, er det en profesjonell og ikke en individuell vurdering som skal foretas. Fagets eller bransjens standard er retningsgivende.¹⁹⁶

Uaktsomhet kan være utvist allerede ved avtaleinngåelsen, for eksempel ved at nettselskapet burde vært klar over at det ville by på store problemer å levere kraften, uten at det er tatt forbehold om dette, eller opplyst sluttbruker om de eventuelle risikoer dette innebærer. Det ansvarsbetingende forhold kan videre være utvist mens avtalen løper, for eksempel at valg av hjelpere har vært uaktsomt, at det kan ha sviktet i instruksjoner til dem, eller oppfølging av disse. Nettselskapet kan også tenkes å ha forsømt å foreta nødvendige oppfyllellesforberedelser i tide, for eksempel ved å unnlate å oppgradere nettet, selv om det er åpenbart at det er nødvendig.¹⁹⁷

Det må foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak. Ved vurderingen av forsvarligheten i handlinger generelt, har domstolene lagt vekt på en rekke forhold. Utgangspunktet er om skadevolder har oppført seg slik man med rimelighet kan kreve av han. Hvor det har utviklet seg sedvaner for forsvarlig adferd innenfor en bransje, vil handlinger i tråd med dem som regel ikke være erstatningsbetingende. Dersom man har handlet i strid med lov eller forskrift som direkte er gitt for å hindre den skade som er voldt, vil resultatet normalt bli ansvar. Overholder for eksempel nettselskapet ikke de sikkerhetskrav som stilles til virksomheten, vil man antagelig anse dette å være uaktsomt dersom skade oppstår. Videre vil et viktig moment i en alminnelig culpavurdering være risikoen for skade, altså handlingens skadeevne. Kravet til aktsomhet skjerpes når man beveger seg på risikofylte områder. Dessuten er det et moment hvilket omfang en skade kan tenkes å ha. Ved arbeid i kraftnettet for eksempel, er risikoen for skade stor, samtidig som skadene kan bli svært omfattende dersom de

¹⁹⁵ Hagstrøm i ”Knophs oversikt over Norges rett”, s. 341.

¹⁹⁶ ”Kontraktsrett til studiebruk”, s. 124.

¹⁹⁷ Jf. Selvig/Hagstrøm, ”Kontraktsrett til studiebruk”, hefte 2, s. 124 og 125.

rette forholdsreglene ikke tas. Det er derfor god grunn til å stille strenge krav til nettselskapets aktsomhet. Et annet moment som har vært anvendt i vurderingen, er hva man har gjort for å forebygge eller avverge en skade. Er vedlikeholdet av nettet dårlig, kan det for eksempel være grunn til å fastslå uaktsomhet.¹⁹⁸

Jeg har ikke funnet saker fra Elklagenemnda som belyser uaktsomhetsansvaret ytterligere.

4.5.5 Ansvar for sikkerhetsmangel

Dersom det foreligger en sikkerhetsmangel, gjelder produktansvarsloven, jf. nettkontrakten § 12-3. Nettselskapet kan anses som produsent etter loven fordi elektrisiteten er ”satt i omsetning som ledd i hans yrke, ervervsvirksomhet eller dermed likestilt virksomhet”, jf. pal. § 1-1. Ansvar etter produktansvarsloven er objektivt, og kan ikke fraskrives eller begrenses, jf. § 2-6.

Den nærmere behandling av produktansvarslovens regler faller utenfor denne avhandlingens ramme. Det vises til mer generelle fremstillinger av emnet.¹⁹⁹

Det er likevel nødvendig å fastslå når produktansvarslovens regler kommer til anvendelse, og kontraktens forhold til disse. Ansvarsgrunnlaget etter produktansvarsloven finnes i dennes § 2-1 (1):

”Produsenten plikter å erstatte skade som hans produkt volder og som skyldes at det ikke byr den sikkerhet som en bruker eller allmennheten med rimelighet kunne vente (heretter kalt sikkerhetsmangel). Ved vurderingen av den sikkerhet som kunne ventes, tas hensyn til alle forhold som har sammenheng med produktet, dets presentasjon, markedsføring og påreknelige bruk.”

Det er en betingelse for ansvar at det foreligger en sikkerhetsmangel, og at skadene skyldes denne mangelen. Kravet til årsakssammenheng må alltid være oppfylt for å pålegge ansvar, og forstås på samme måte som ellers i erstatningsretten.²⁰⁰

¹⁹⁸ Jf. Lødrup, ”Lærebok i erstatningsrett”, s. 142.

¹⁹⁹ Jf. for eksempel Rognlien, ”Produktansvaret”, (Oslo, 1992) og Nygaard, ”Skade og ansvar”, s. 440 flg.

Avgjørende for om produktansvarslovens regler kan komme til anvendelse, er i tillegg om det foreligger en sikkerhetsmangel. Det foreligger en sikkerhetsmangel når det er avvik mellom den faktiske skadehendelsen og den forventede relevante sikkerheten mot at produktet skulle gjøre skade.²⁰¹ Denne forventningen kan oppsummeres med at elektrisitet ikke skal ha skadevoldende evner ved vanlig bruk i husholdningene.²⁰² Den svenske ”ellagen” som bygger på de samme europarettslige reglene, og derfor kan være relevant i tolkningen, uttaler at ”med en säkerhetsbrist avses att elen inte är så säker som skäligen kan förväntas.”

Når det gjelder hva en sikkerhetsmangel innebærer i forhold til kraftlevering, finnes indikasjoner på dette i forarbeidene til tilpasning av produktansvarsloven til EØS-reglene.

Det uttales at:

Det bør presiseres at ansvar etter produktansvarsloven forutsetter at det foreligger en sikkerhetsmangel ved produktet, se loven §2-1. I denne sammenheng må det dermed foreligge en sikkerhetsmangel ved den elektriske strømmen som sådan. Departementet antar at dette i første rekke kan være tilfelle ved *vesentlige spenningsavvik* [min utheving]. Andre uregelmessigheter, f.eks kortere eller lengre avbrudd i strømlleveringen, kan ikke falle inn under begrepet sikkerhetsmangel. Ansvarsforholdene i slike tilfeller må bygge på kontraktsrettslige regler.

Ansvar for skader som oppstår som følge av feil ved ledningsnettets eller andre elektriske installasjoner, vil normalt heller ikke kunne bygge på produktansvaret for elektrisk strøm, med mindre en slik feil igjen fører til en sikkerhetsmangel ved den elektriske strømmen som sådan. I slike tilfeller kan det imidlertid foreligge produktansvar for produsenten av det aktuelle produktet, f.eks ledningsutstyr, en transformator eller en sikring. Etter norsk rett foreligger allerede et vidtrekkende ansvar for skader forvoldt av elektrisitet.²⁰³

²⁰⁰ Jf. Lødrup, ”Lærebok om erstatningsrett”, tredje kapittel.

²⁰¹ Jf. Nygaard, ”Skade og ansvar”, 5. utgave, s. 447.

²⁰² Jf. Ot. prp. nr. 48 (1987-1988), ”Produktansvar”, s. 127 som uttaler dette generelt.

²⁰³ Jf. Ot. prp. nr. 72 (1991-1992) s. 28-29.

Det er etter dette særlig vesentlige spenningsavvik som vil utgjøre en sikkerhetsmangel. Skade som følge av avbrudd vil ifølge forarbeidene ikke omfattes. Dette er for så vidt i tråd med alminnelig språklig forståelse. Utkobling av strømmen er som regel ikke umiddelbart skadevoldende i seg selv. Idet leveringen opphører, når ikke ”produktet” sluttbruker, og det er derfor ikke selve produktet som gjør skaden. Kun spenningskvaliteten sier noe om produktet når det rent faktisk blir levert.

Enhver spenningsvariasjon vil ikke være relevant. Det kreves etter forarbeidene at denne er ”vesentlig”. Typisk vil være hvis høyspenning kommer inn i lavspenningsnettet. Tradisjonelt har det vært statuert et objektivt ansvar for skader som følge av dette, se blant annet Rt. 1932 s. 416 og RG. 1952 s. 643. Disse tilfellene vil i dag også favnes av produktansvarsloven, dog med et fradrag på 4000 kr, jf. pal. § 2-3 (3). Dersom det oppstår brann som følge av mangelen, uten at det er feil på anlegget eller utstyr tilknyttet dette, vil det også typisk være en sikkerhetsmangel. Etter nettkontrakten er dette indirekte tap, som kun gir rett på erstatning ved uaktsomhet fra nettselskapets side. En forbruker har opplagt en berettiget forventning om at elektrisiteten ikke medfører brann så lenge det ikke foreligger feil ved anlegg og utstyr.

Motsatt vil neppe små spenningsvariasjoner som kun medfører en noe redusert levetid på elektrisk utstyr være en sikkerhetsmangel. Kanskje kan man sette grensen ved spenningsvariasjoner som medfører akutte skader på anlegg eller utstyr, men dette må utledes i praksis. Så vidt jeg har kunnet bringe på det rene, foreligger det foreløpig ingen avgjørelser på området.

Ansaret etter produktansvarsloven er objektivt, og knytter seg ikke til en vurdering av årsakene bak mangelen. Nettselskapets subjektive forhold er således uten betydning. Det avgjørende er hva man kan forvente av elektrisiteten som et produkt. De momenter som inngår i ansvarsvurderingen etter den tradisjonelle skyldregel, er prinsipielt uten betydning for bedømmelsen av om det foreligger en sikkerhetsmangel. Produktet kan med andre ord ha en sikkerhetsmangel selv om nettselskapet har gjort hva man med rimelighet kan forlange av det for å hindre at skade inntreffer. Ansvar pålegges etter loven

selv om det er teknisk umulig å hindre at produktet fra tid til annen volder skade, slik det er tilfelle ved elektrisitet.²⁰⁴

Dersom det foreligger en sikkerhetsmangel som er årsak til skader hos sluttbruker, blir spørsmålet hvorledes bestemmelsene i produktansvarsloven forholder seg til nettkontrakten. Sikkerhetsmangler omfattes også av mangelsbegrepet etter denne. Nettkontrakten kan ikke forstås som en ansvarsbegrensning i forhold til produktansvaret. Dette er det ikke adgang til å avtale, jf. § 2-6, og en slik begrensning har heller neppe vært partenenes intensjon. Kontraktsbestemmelsene hadde i så tilfelle måtte kjennes ugyldige. Produktansvarsloven begrenser heller ikke retten til å kreve erstatning på annet grunnlag, jf. § 1-1 (2).

Nettkontrakten § 2-6 indikerer istedenfor at produktansvarsloven er et alternativt ansvarsgrunnlag. Etter kontrollansvaret foretas det en vurdering av *hvorfor* en mangel har oppstått, og hva som er årsaken til dette, mens det etter produktansvarsloven kun er det leverte produkt som er av interesse. I tilfeller hvor erstatning kan tenkes påberopt etter begge grunnlag, står nettkunden fritt til å velge.

Fordi det i erstatningssummen etter produktansvarsloven gjøres et fradrag på kr. 4000, vil det ofte være mest hensiktsmessig for sluttbrukeren å kreve ansvar med hjemmel kontrakten. Nettkontrakten gir også enklere saksbehandling, ved at klage alternativt kan fremmes til Elklagenemnda, istedenfor de alminnelige domstoler.

Det vil antagelig være mest aktuelt for sluttbruker å påberope seg produktansvaret hvor årsaken til mangelen ligger utenfor nettselskapets kontroll. Fordi avbrudd i forsyningen ikke er en sikkerhetsmangel, er det spenningsvariasjoner med årsak utenfor nettselskapets kontroll som er aktuelle. Hele 60,9 % av mangler ved spenningskvaliteten skyldes feil i sluttbrukerens egne anlegg. Hvor feilen skyldes en annen sluttbruker, vil skaden antagelig regnes å ligge utenfor nettselskapets kontroll, og det kan således være

²⁰⁴ Jf. Ot. prp. nr. 48 (1987-1988). s. 125.

aktuelt for sluttbruker å søke erstatning i henhold til produktansvarsloven i disse tilfellene, så fremt tapet utgjør over 4000 kr.

I praksis vil det antagelig være mest aktuelt for forbrukere å påberope seg produktansvaret der det kun foreligger et indirekte tap. Nettkontrakten begrenser ansvaret for slikt tap til situasjoner hvor selskapet har handlet uaktsomt. Særlig i tilfeller hvor en sikkerhetsmangel som følge av et hendelig uhell har ført til brann, kan tapet bli stort, uten at forbruker kan søke dekning for dette med hjemmel i nettkontrakten. Dog er forbruker gjerne forsikret mot denne type tap, slik at det i så fall er regress fra forsikringsselskapet som er et aktuelt spørsmål.

4.5.6 Kort om erstatningens omfang

Sluttbruker kan med hjemmel i nettkontrakten søke erstatning for sitt direkte og indirekte tap, dersom ansvarsgrunnlagene for dette er til stede. Utgangspunktet er at nettselskapet er ansvarlig for alt tap den elektriske kraft forårsaker, samt for skader og tap som skyldes avbrudd, driftsstans og innskrenkninger i driften. Det indirekte tapet dekkes dog bare dersom nettselskapet har utvist uaktsomhet. Et viktig poeng i forhold til erstatningens omfang både i forhold til direkte og indirekte tap, er at mange av skadene som kan oppstå, vil omfattes av forbrukerens innboforsikring. Hvor dette er tilfellet, vil det være egenandelen av forsikringen som kan kreves erstattet.

Grensen mellom direkte og indirekte tap er behandlet i punkt 4.5.2. For at hver enkelt tapspost skal kunne kreves erstattet, kreves det i tillegg etter alminnelig erstatningsrett at de står i adekvat årsakssammenheng med kontraktsbruddet. Videre skal ikke kreditor tjene på misligholdet, samtidig som han har en tapsbegrensningsplikt.

At det må foreligge en adekvat årsakssammenheng innebærer at tapet må ha oppstått som en følge av misligholdet, og at det ikke må være upåregnelig, det vil si en fjern og avledet følge.²⁰⁵

²⁰⁵ Jf. Hagstrøm, i ”Knophs oversikt over Norges rett”, s. 349.

Årsakskravet har kommet til uttrykk i § 12-1 som fastslår at nettselskapet er ansvarlig for det direkte tap som den elektriske kraft *forårsaker*, eller tap som *skyldes* avbrudd mv. Selv om det for eksempel kommer for høy spenning inn i nettet, vil ikke nettselskapet være ansvarlig for skader som oppstår som følge av produksjonsfeil i elektriske apparater. Skaden er ikke forårsaket av den elektriske kraft. I erstatningsretten tas det i drøftelsen av årsakskravet gjerne utgangspunkt i den såkalte betingelseslæren, som fastslår at A er årsak til B dersom A er en nødvendig forutsetning for Bs inntreden, eller formulert på en annen måte; enhver nødvendig betingelse for en begivenhet er årsak til den.²⁰⁶ For det nærmere innhold av årsakskravet, henviser jeg til nærmere drøftelse av dette i mer generelle fremstillinger, jf. for eksempel Lødrup.²⁰⁷

Et kuriøst eksempel på en type skade hvor årsakskravet neppe er oppfylt, finner vi i forbindelse med et strømbrudd i Sverige. Brannvesenet fikk inn flere meldinger om branner som følge av at folk hadde prøvd å grille (!) inne i stuene sine. Selv om man gjorde dette fordi strømforsyningen var bortfalt, vil man neppe bli hørt med at brannskadene skyldes strømbruddet.²⁰⁸

Hva gjelder adekvanskravet, må både selve skaden og tapets omfang være påregnelig. I kjøpsloven § 67 (1) er dette uttrykt eksplisitt ved at erstatningsansvaret likevel bare gjelder *”tap som en med rimelighet kunne ha forutsett som en mulig følge av kontraktbruddet.”* Selv om nettkontrakten ikke inneholder en likelydende bestemmelse, må en lignende påregnelighetsvurdering legges til grunn her, i tråd med alminnelige erstatningsrettslige regler.

For nettselskapet vil iallfall skader på elektriske apparater være påregnelig i en de fleste tilfeller. Spørsmålet kan tenkes å bli aktuelt i forhold til sluttbrukere som har særlig kostbare eiendeler, langt utover hva som er vanlig. Det kan tenkes at man iallfall vil kreve mer av sluttbrukers medvirkning, jf. nedenfor. Videre vil spørsmålet komme opp ved såkalte følgeskader, altså ved indirekte tap. Spørsmålet vil være når tapet er så fjernt

²⁰⁶ Jf. Lødrup, ”Lærebok i erstatningsrett”, s. 296.

²⁰⁷ Jf. Lødrup, ”Lærebok i erstatningsrett”, s. 291 flg.

²⁰⁸ Jf. ”DSB-Rapport fra strømbrudd i Sverige og Danmark 23. september 2003”, s. 6.

og avledet at det ikke lenger kan regnes som påregnelig. Kontraktene behandler ikke disse spørsmålene nærmere, og utgangspunktene må derfor finnes i alminnelig kontraktsrett.

I visse tilfeller i kontraktsretten anser man at kreditor gjennom sin opptreden har gjort de voldte skader upåregnelige, for eksempel ved at man ikke har gjort tilstrekkelig for å begrense et tap, eller har særlig utsatt utstyr uten å beskytte dette nærmere. Sluttbrukers forhold kan innvirke på erstatningskravet på forskjellige måter. Kreditor har en tapsbegrensningsplikt. Forpliktelsen til å ivareta egne interesser, gir seg blant annet utslag i kreditors medvirkningsansvar, som også er direkte regulert i nettkontrakten § 12-8. Unntaksvis sier man også at debitor har akseptert risikoen ved inngåelsen av kontrakten, eller at kreditor selv har risikoen for skader etter prinsippene om objektiv egenrisiko.²⁰⁹

4.5.6.1 Objektiv egenrisiko. Særlig om ømfintlig utstyr.

Objektiv egenrisiko går ut på at kreditor har risikoen for ting som er uventet verdifulle eller uventet sårbare. Prinsippet om objektiv egenrisiko har særlig fått gjennomslag i transport og forvaringsforhold, hvor vederlaget er beskjedent i forhold til verdiene det tas hånd om.²¹⁰ Sentralt for læren om de uventet store verdier står dommen Rt. 1912 s. 299 om Henrik Lunds raderplater. Platene var lagt i en ulåst skuff i et skrivebord. Bordet var satt til oppbevaring hos et transportbyrå, uten at det var opplyst om innholdet. Da platene ble stjålet, slapp byrået erstatningsansvar, fordi det ikke var gjort oppmerksom på de store verdiene.

Praktisk for kraftleveringen vil særlig være hvor man har uventet sårbart utstyr. Spørsmålet er i forlengelsen av adekvanskravet om dette er påregnelig for nettselskapet, eller om sluttbruker må bære risikoen for skade på dette selv. Særlig sårbart utstyr kan tenkes å være spesielt datautstyr, musikkanlegg eller annen finelektronikk. Dette er utstyr som tåler normal nettdrift, men som vil være spesielt sårbart overfor svingninger

²⁰⁹ Selvig/Hagstrøm, "Kontraktsrett til studiebruk", hefte 2, s. 191-192.

²¹⁰ Selvig/Hagstrøm, "Kontraktsrett til studiebruk", hefte 2, s. 197.

og spenningsfall mv. En mindre mangel vil dermed kunne gjøre større skade enn hva som ellers er vanlig.

Nettkontrakten § 4-2 (2) uttaler at

Nettet skal tåle vanlig bruk av godkjent utstyr fra nettkunden, inkludert bruk av ny teknologi /utstyr som er utbredt i husholdninger.

Bestemmelsen i § 4-2 omhandler hva slags bruk *nettet* skal tåle, men det følger forutsetningsvis av dette at heller ikke utstyret skal ta skade av å kobles til strømmettet. Dette inkluderer også ny teknologi som er utbredt i husholdninger, i henhold til kontrakten. PC og ISDN- telefoner for eksempel vil være omfattet, fordi dette etter hvert er svært utbredt. For at nettselskapet skal kunne hevde at noe er sluttbrukers risiko, må det motsetningsvis gjelde ny teknologi som ikke er utbredt, eller at bruken av utstyret er atypisk.

Elklagenemnda uttaler seg om dette i sak 01-84. Saken gjaldt en ødelagt pumpe, men skaden ble ansett å være utenfor nettselskapets kontroll. Nemnda vurderte likevel innklagedes synspunkter om tilleggsbeskyttelse av utstyr. For vanlig forbrukerutstyr var nemnda av den oppfatning at dette ikke kan kreves i sin alminnelighet når anlegget er i forskriftsmessig stand, og utstyret brukes på vanlig måte. For spesielt utstyr av enten stor verdi, eller utstyr hvor konsekvensene av spenningsvariasjoner kunne bli store, mente nemnda at spørsmålet om å kreve tilleggsbeskyttelse etter omstendighetene kunne være relevant, men gikk ikke videre inn i drøftelsen, fordi skaden likevel lå utenfor nettselskapets kontroll.

Hvor utstyret er av særlig stor verdi, eller konsekvensene av mangler kan bli særlig store, samtidig som sluttbruker kan sikre seg mot dette på enkel og rimelig måte, kan det være grunn til å lempe nettselskapets ansvar. Dette kommer også uttrykk i skal § 5-1 (2), jf. nedenfor, som fastslår at det regnes som medvirkning dersom den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren har latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden. Spørsmålet om objektiv egenrisiko og skadelidtes medvirkning, går således noe over i hverandre.

4.5.6.2 Sluttbrukers medvirkning

Nettselskapets ansvar kan settes ned eller bortfalle hvor nettkunden har medvirket til skaden ved egen skyld. Nettkontrakten fastslår i § 12-8 at

”Dersom nettkunden har medvirket til skaden eller tapet ved egen skyld, kan nettselskapets ansvar settes ned eller falle bort, jf. skadeserstatningsloven av 13. juni 1969 § 5-1.”

Det henvises til den generelle bestemmelsen for skadelidtes medvirkning i skal § 5-1. Dersom skadelidte har medvirket til skaden ved egen skyld, kan erstatningen med hjemmel i denne bestemmelsen settes ned eller falle bort for så vidt det er rimelig når en tar hensyn til adferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers. Som medvirkning reknes det også når skadelidte har latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden, jf. skal § 5-1 (1) og (2).

I selve medvirkingskriteriet ligger et krav om en årsakssammenheng mellom sluttbrukerens adferd og den skade som har inntrådt. Denne adferden må normalt ha vært en nødvendig betingelse for *skadens inntreden*.²¹¹

Ifølge forarbeidene omfatter bestemmelsen både forsettlig medvirkning fra skadelidtes side og alle grader av relevant uaktsomhet (grov/simpel og liten). Ved vurderingen må det tas hensyn til adferden på begge sider. Også andre forhold enn de som er særskilt nevnt, vil det etter forholdene kunne være rimelig å ta i betraktning. Dette gjelder således det forhold at skaden er utslag av driften av en risikofylt virksomhet. Videre vil det kunne tas i betraktning om skadevolderen har ansvarforsikring eller om han – hensett til vanlig praksis – burde hatt en slik forsikring.²¹²

²¹¹ Jf. Lødrup, ”Lærebok i erstatningsrett”, s. 364.

²¹² Ot. prp. nr. 75 (1983-1984), ”Om lov om endringer i erstatningslovgivningen (ansvar for dyr, regress, lemping m.m. og endringer i bilansvarlova)”, s. 64.

Avgjørende for skyldkravet er om sluttbrukerens opptreden er av en slik karakter at den bør få betydning for hans erstatningskrav.²¹³ Spørsmålet er om han burde handlet annerledes, og om han utviste den forsiktighet som situasjonen tilsa.²¹⁴

Som eksempel kan tenkes at man unnlater å trekke ut stikkontakter, selv om man er kjent med det har oppstått problemer med spenningskvaliteten i nettet, og får oppfordring om dette av nettselskapet. Dersom man ikke medvirker til at nettselskapet kan foreta reparasjoner og lignende på sin egen eiendom, kan man også vanskelig nå frem med et erstatningskrav.

Medvirkning fra sluttbruker vil bare unntaksvis være aktuelt, så lenge brukerens anlegg er i forskriftsmessig stand, og elektrisk utstyr brukes på forskriftsmessig måte. Spørsmålet om egenrisiko for særlig ømfintlig utstyr, er diskutert ovenfor. Dette kan også ses på som et uttrykk for sluttbrukerens medvirkningsansvar.²¹⁵

²¹³ Ot. prp. nr. 75 (1983-1984) s. 75.

²¹⁴ Jf. Lødrup, "Lærebok i erstatningsrett", s. 365.

²¹⁵ Det vises til Lødrup, "Lærebok i erstatningsrett", s. 262 flg., for ytterligere behandling av dette.

5 Oppsummering og mulig utvikling

5.1 En kort oppsummering av dagens regulering av leveringskvalitet i distribusjonsnettet

Denne avhandlingen har vist at dagens regulering av leveringskvalitet på kraft i distribusjonsnettet, samt hvilke misligholdsbeføyelser en forbruker eventuelt kan gjøre gjeldende, i visse tilfeller er sparsommelig.

Når det gjelder hvilke kvalitetskrav forbrukeren kan stille til den kraft han mottar, gir verken nettkontrakten eller bakgrunnsretten en fullstendig beskrivelse av disse. Visse gitte krav kan utledes med utgangspunkt i kontrakten, men i mange tilfeller må man foreta en helhetsvurdering for å fastslå om ytelsen er kontraktsmessig. Kontrakten fastsetter ikke klart definerte grenser for verken leveringspålitelighet eller alle deler av spenningskvaliteten. Fordi kravene til leveringskvalitet er vage, er det vanskelig for en forbruker å fastslå når han kan gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende mot nettselskapet.

Når det gjelder hvilke misligholdsbeføyelser som eventuelt kan gjøres gjeldende, reguleres dette i nettkontrakten. Lovgivningen gir ikke forbruker ytterligere vern. Det synes å være enighet om at standardkontrakten i de fleste tilfeller fungerer godt og gir rimelige løsninger.²¹⁶ At Elklagenemnda ikke behandler flere saker om ansvar for feil og mangler per år, kan tyde på at slike tvister løses tilfredsstillende mellom partene. Under høringsrunden i forbindelse med vedtagelsen av forbrukerkjøpsloven, ble det imidlertid uttrykt uenighet om forbrukers rett til erstatning fungerte tilfredsstillende. Det ble særlig påpekt at risikoen for feil i overføringsnettet i mange tilfeller ble lagt på forbruker.²¹⁷ Det kan synes som om Elklagenemndas praksis i noen henseende fritar

²¹⁶ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 68.

²¹⁷ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 69.

nettselskapene for ansvar i større utstrekning enn hva som gjøres etter andre kontraktsrettslige lover.

5.2 Er det behov for ytterligere regulering?

5.2.1 Reguleringen av kvalitetskravene

Som påpekt i punkt 5.1 er reguleringen av kvalitetskravene ikke fullstendig. I visse tilfeller vil det være vanskelig for forbruker å påvise når det foreligger et kontraktsbrudd fra nettselskapets side. Dette er et tungtveiende argument for en nærmere regulering.

En slik regulering er allerede i gang. NVE er i ferd med å avslutte sitt arbeid med nye forskrifter om leveringskvalitet, som vil stille minimumskrav til leveringskvaliteten i nettet.²¹⁸ Det er derfor liten grunn til å diskutere hvorvidt det er behov for en form for offentligrettslig regulering av kravene til leveringskvalitet eller ikke. Dette vil komme uansett.

Et spørsmål som kan diskuteres er om en slik forskriftsregulering er tilstrekkelig, eller om kvalitetskravene også bør komme nærmere til uttrykk i partenes avtale, eller eventuelt i lovs form. Begrunnelsen for dette måtte i så tilfelle være at dette ville gjøre kravene til ytelsen lettere tilgjengelig for forbrukeren.

Det ligger i den elektriske kraftens natur at slike spesifikasjoner nødvendigvis må bli svært tekniske. På grunn av dette er det ikke gitt at krav til leveringskvalitet direkte inntatt i lov eller kontrakt vil virke klargjørende i seg selv. Det viktigste for forbrukeren vil være at slike grenser finnes, og at det ved hjelp av nettselskapet vil være forholdsvis enkelt å konstatere når leveringskvaliteten på den leverte kraft ikke er god nok.

Forutsatt at forskriftene oppstiller denne typen minimumskrav, ser jeg liten grunn til å innta tilsvarende krav i kontrakten. Det er etter min mening heller ikke hensiktsmessig å innta krav til leveringskvalitet i lovs form. Lovteknisk passer denne typen tekniske

²¹⁸ Jf. punkt 2.2.2.2 a).

spesifikasjoner i henhold til norsk rettstradisjon best i forskrifter. Videre vil det da heller ikke være nødvendig å gå veien om en lovendring dersom kravene til leveringskvalitet skulle endre seg.

Etter min mening er det på bakgrunn av dette ikke grunn til ytterligere regulering av kravene til leveringskvalitet, under forutsetning av at de varslede forskriftene inneholder minimumsgrenser som er akseptable for forbrukerne.

Et annet spørsmål som kan diskuteres, er om det bør være adgang til å fravike kvalitetskravene i den varslede forskriften. I utgangspunktet vil dette være lite praktisk i forhold til den enkelte forbruker, fordi den samme kvaliteten vil leveres til alle som er tilknyttet samme del av nettet. Det kan imidlertid tenkes at enkelte grupper av sluttbrukere, som for eksempel i hytteområder, vil akseptere en lavere leveringskvalitet mot å betale lavere nettleie. Dersom det er enighet om man i enkelte deler av nettet vil godta slike avtaler, kan det være grunn til å dispensere fra minimumsgrensene. I boligområder vil dette sjelden være aktuelt. Avtaler om en forhøyet leveringskvalitet vil antagelig ikke være praktisk i forhold til vanlige forbrukere. Dispensasjonsadgangen bør av hensyn til vern av forbruker likevel være restriktiv.

5.2.2 Reguleringen av misligholdsbeføyelser

Det neste spørsmål som bør vurderes er om også andre sider av avtaleforholdet bør lovreguleres nærmere, på samme måte som man har gjort med andre kontraktsforhold hvor forbrukere typisk vil være part. Det aktuelle spørsmålet i forhold til denne avhandlingen, vil være om det er grunn til å regulere nærmere forbrukers vern når det foreligger kontraktsbrudd fra nettselskapets side.

Selv om nettkontrakten i de fleste tilfeller gir forbruker tilstrekkelig vern, vil en lovregulering kunne styrke dette ytterligere. Ufravikelige lovregler kan representere en ytterligere garanti for forbruker, noe som også ble påpekt av Justisdepartementet i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven.²¹⁹ Når man har funnet at det er behov for å verne

²¹⁹ Ot. prp. nr. 44 (2001-2002), s. 69.

forbrukeren særskilt i kontraktsforhold som gjelder kjøp, håndverkertjenester, kjøp- og oppføring av fast eiendom, pakkereiser mv., er det vanskelig å se at et så viktig område som kraftleveringen, ikke skal være gjenstand for det samme vernet.

Et motargument fra bransjen i Norge har vært at en nærmere lovregulering er unødvendig og uheldig. I en høringsuttalelse i forbindelse med vedtagelsen av forbrukerkjøpsloven uttaler Enfo (nåværende EBL) at man ser viktigheten av forbrukervern, men at dette ikke trenger lovregulering. Man viste til at kontraktene antagelig gir et sterkere vern for sluttbruker enn om kjøp av strøm hadde vært omfattet av kjøpsloven. Videre hevdet Enfo at standardkontraktene er det beste redskapet for å holde tritt med den virkelighet reglene skal virke i. Enfo uttalte at en lovregulering kunne bidra til å sementere og stanse den raske utviklingen av kraftmarkedet.²²⁰

Jeg kan ikke se at dette er motargumenter mot en viss regulering av forbrukers stilling ved nettselskapets kontraktsbrudd. Selv om kraftmarkedet er i endring, vil forbrukers behov for vern være det samme.

En nærmere lovregulering kan bidra til å klargjøre hva forbruker har krav på dersom nettselskapet ikke oppfyller i henhold til kontrakten. Særlig i forhold til nettselskapets erstatningsansvar, kan det være grunn til nærmere spesifisering av hva dette skal omfatte. Slik forarbeidene til forbrukerkjøpsloven påpeker, og denne avhandlingen viser, ligger risikoen for mangler ved leveringen i mange tilfeller på sluttbruker.²²¹ En lovregulering vil styrke forutberegneligheten for forbruker. Det er i dag til dels uklart hva kontrollansvaret omfatter.

Etter min mening er det nærliggende med en nærmere lovregulering av visse sider av forbrukers stilling i nettleieforholdet. Dette synes også å bli konklusjonen fra Justisdepartementets arbeidsgruppe, uten at jeg kjenner det nærmere innholdet av dette.

²²⁰ Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 63.

²²¹ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 69.

Et spørsmål som kan diskuteres, er om en lovregulering ikke også etter hvert vil bli *nødvendig* for å ivareta våre forpliktelser etter EØS-avtalen. I det nå vedtatte "Bilag 1" til det endrede kraftmarkedsdirektivet²²², pålegges medlemsstatene forpliktelser som det kan diskuteres om dagens lovgivning oppfyller i tilstrekkelig grad. Fordi dette faller utenfor oppgavens sentrale tema, som er dagens stilling på kraftmarkedet, vil jeg ikke gå inn i en drøftelse av dette.

5.3 Hvordan bør en nærmere regulering skje?

5.3.1 Plassering av lovreguleringen

Spørsmålet blir videre hva som vil være den mest hensiktsmessige lovreguleringen for å styrke forbrukervernet på området. Alternativene synes å være å la nettleie omfattes av hele eller deler av forbrukerkjøpsloven, opprette en egen lov, eller føye til særbestemmelser i energiloven.

Gjennom diskusjonen i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven kom man frem til at det iallfall var nettleiedelen som egnet seg for å omfattes av loven, og ikke avtalen med kraftleverandøren.²²³ Jeg er enig i denne vurderingen. Kraftavtalen er først og fremst en finansiell avtale som gjelder avregning av forbruk, og det synes som en dårlig løsning å pålegge en aktør ansvar for forhold den overhodet ikke har innvirkning på.

Løsningen ville derfor være å la nettdelen være omfattet, mens avtalen med kraftleverandøren reguleres på annen måte. Det kan diskuteres om dette i seg selv er en heldig løsning, eller om det beste ville være en lovregulering som favnet begge avtaleforholdene. Jeg går ikke videre inn i denne diskusjonen her, men nøyer meg med å påpeke at dette er et relevant hensyn.

Særlig interessant er imidlertid hvorvidt reglene i forbrukerkjøpsloven er egnet for regulering av nettleieforholdet. Jeg vil ikke gjennomgå hver enkelt bestemmelse i loven, men her nøyer meg med å peke på enkelte punkter som kan være problematiske. Fordi det særlig er nettselskapets erstatningsansvar som har skapt uenighet, vil jeg behandle dette særskilt i punkt 5.3.2.

²²² 2003/54/EC.

²²³ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002), s. 69-70.

Et første poeng er at forbrukerkjøpsloven er utarbeidet med fysiske gjenstander for øyet. Loven omfatter riktignok både vannlevering og kjøp og salg av fordringer, men primært passer reglene best hvor det er snakk om kjøp av en fysisk gjenstand som en kaffetrakter eller et møbel, for eksempel. Den leverte energi er ikke en gjenstand, men et fysisk fenomen, som består av partikler i bevegelse. Kraftleveringen kan for eksempel ikke forsinkes, jf. punkt 1.2, fordi ytelsen er momentan. Av misligholdsbeføyelser vil for eksempel omlevering være uaktuelt, det samme vil retting av en allerede levert vare være. Regler om selgers hevingsrett, eller en ubetinget tilbakeholdelsesrett for selger, kan også få særlig uheldige konsekvenser, og vil ikke være praktiske.

Rent generelt passer forbrukerkjøpsloven som sådan etter min mening dårlig ved netttjenester. Dette kan løses ved å innta et særskilt kapittel eller enkeltbestemmelser som særlig regulerer nettleieforholdet, samtidig som man positivt angir hvilke deler av loven som for øvrig skal gjelde for avtaleforholdet. For forbrukeren vil det være enklere å forholde seg til lovbestemmelser som rent faktisk gjenspeiler det kontraktsforholdet man er part i. Det synes å være liten grunn til å "presse" kraftleveringen inn i rammene for et alminnelig løsørekjøp, når man antagelig kan oppnå bedre løsninger ved å regulere dette særskilt.

Et annet alternativ er å innta et særskilt kapittel i energiloven eller regulere dette i en egen lov. Man kan da eventuelt kombinere nærmere regulering av mangler og erstatningsansvar, for eksempel. Rent umiddelbart synes energiloven å være dårlig egnet til å gi konkrete rettigheter. Energiloven er per i dag først og fremst en rammelov, og fremstår som en ressursforvaltningslov, jf. punkt 2.2.2.2. Det er likevel ingenting i veien for å endre på dette.

Hva som vil være den beste løsningen, vil avhenge av hvor detaljert man ønsker at reguleringen skal være. Dersom man ønsker en regulering på linje med annen kontraktsrettslig regulering, kan en egen lov om levering av elektrisk energi til forbrukere, eller lignende, være en fornuftig løsning. Man vil her kunne nytte erfaringene man har gjort gjennom anvendelsen av standardkontraktene og ta

utgangspunkt i disse, men heller gjøre justeringer ved bestemmelser som har vist seg å være problematiske.

På den annen side fungerer dagens ordning stort sett tilfredsstillende. Man kan nøye seg med å nedfelle særbestemmelser i forbrukerkjøpsloven og klargjøre hvilke deler av loven som ellers skal gjelde. Dette vil antagelig ivareta hensynet til forbruker i tilstrekkelig grad.

Etter min mening vil bestemmelsene passe bedre i tilknytning til forbrukerkjøpsloven enn i energiloven. Forbrukerkjøpsloven er, i motsetning energiloven, en kontraktsrettslig lov. Kjøp av netjtjenester er et forbrukerkjøp, om enn av spesiell karakter. De viktigste forskjellene fra løsøre kjøp vil kunne avhjelpes av visse særbestemmelser. Bestemmelser om kraftlevering vil fremstå som en naturlig forlengelse av denne loven.

Hva som lovteknisk vil være den beste løsningen, vil avhenge av hva slags særbestemmelser som utformes.

5.3.2 Nærmere om regulering av nettselskapets erstatningsansvar

Et forhold som vil kreve særlig grundig behandling før man eventuelt skulle velge å implementere salg av netjtjenester til forbruker i forbrukerkjøpsloven, eller regulere forholdet på annen måte, er hva slags erstatningsansvar nettselskapet skal ha. Alternativene synes å være at man gir nettselskapet et objektivt mangelsansvar i tråd med forbrukerkjøpsloven, eller opprettholder dagens ordning med et kontrollansvar.

Fordelen med en regel om objektivt erstatningsansvar for mangler, er at dette vil være enkelt for forbruker å forholde seg til, samtidig som det vil sikre denne en rett til erstatning, uavhengig av hva som er årsak til mangelen. Fra forbrukers synspunkt vil dette som et utgangspunkt være den beste løsning, iallfall dersom man ser bort fra eventuelle konsekvenser dette vil få for nettleien. I forarbeidene til forbrukerkjøpsloven

gir Forbrukerombudet uttrykk for en slik oppfatning.²²⁴ Hensynet til nettselskapet må imidlertid også vurderes.

Før man eventuelt statuerer et objektivt erstatningsansvar, bør de økonomiske konsekvensene vurderes nøye. Som vist i punkt 1.5.2 kan en rekke forhold påvirke leveringskvaliteten i nettet, og kostnadene kan bli svært høye dersom et avbrudd eller eventuelle spenningsvariasjoner omfatter et stort område. Man kan risikere at et nettselskap blir ansvarlig for skader hos hundretusenvise av sluttbrukere, forårsaket av forhold selskapet overhodet ikke har innvirkning på. Dersom man pålegger nettselskapene en slik byrde, må dette kompenseres for. Særlig for små nettselskaper, kan kostnadene i verste fall bli uhåndterlige. Ved normal drift vil det neppe være snakk om særlig store summer, men hendelser både i Skandinavia, i Italia og USA og Canada i løpet av 2003, viser at spesielt avbrudd potensielt kan få ekstraordinære dimensjoner.

Man kan tenke seg en ordning hvor nettselskapet kan kreve regress fra ansvarlig aktør. De samme problemene vil imidlertid kunne gjøre seg gjeldende for denne aktøren, sett hen til omfanget av konsekvensen av manglene. Dessuten viste undersøkelsene Kaggestad referer til, jf. punkt 1.4.2, at et flertall av avbrudd skyldes forhold utenfor nettet. Regress vil da i de fleste tilfeller være upraktisk.

Dersom man gjør nettselskapets ansvar objektivt, bør det i så fall samtidig være mekanismer som gjør at hver enkelt aktørs endelige ansvar ikke blir større enn hva det er mulig å håndtere. Dette kan for eksempel gjøres ved hjelp av ansvarsbegrensninger, eller en form for fonds- eller forsikringsordninger. Hva innholdet i slike ordninger eventuelt skulle være, eller hvordan de kan organiseres, vil bli altfor omfattende å drøfte innenfor denne oppgavens ramme. Jeg nøyer meg her med å peke på at det vil være nødvendig med en eller annen form for regulering som sikrer at nettselskapenes erstatningsansvar blir håndterbart.

²²⁴ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 64.

De økonomiske konsekvensene bør vurderes inngående av lovgiver, før man bestemmer seg for hva som skal være den endelige regulering av erstatningsansvaret. Også dagens ordning har svakheter. I forarbeidene til forbrukerkjøpsloven ble det hevdet ”at standardkontaktenes regler om kontrollansvar har fungert dårlig og skapt uklarhet, og at resultatet har vært at risikoen for nettfeil langt på vei legges på forbrukeren”.²²⁵

Premissene for den videre regulering av nettselskapets forpliktelse overfor forbruker, vil legges av de nye forskriftene for leveringskvalitet, samt gjennom rapporten som utarbeides av arbeidsgruppen i Justisdepartementet om relevante spørsmål.²²⁶ Gjennomgangen i denne avhandlingen har iallfall vist at det kan være grunn til å styrke vernet av forbruker på visse områder, for eksempel i forhold til nettselskapets erstatningsplikt.

²²⁵ Jf. Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) s. 69.

²²⁶ Jf. punkt 1.1.

6 Litteraturliste

Litteratur:

Conradi Andersen/Høisveen, Per. *Energiloven med forskrifter og kommentarer*. Per Conradi Andersen og Per Håkon Høisveen. 2. utg. Oslo, 1995.

Dragsten, Marianne. *Netteiers erstatningsansvar for feil i strømmettet med spesiell vekt på spenningsfeil*. Upublisert studentavhandling. Oslo, 2000.

DSB-Rapport fra Strømbrudd i Sverige og Danmark 23. september 2003 – direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. 24. september, 2003.

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5.utg. ved Jan Helgesen. Oslo, 2001.

ENFO. *Kommentarer til distribusjons- og regionalkontrakter og kraftomsetningskontrakter*. Publikasjon nr 5 – 1994. Oslo, 1994.

Faktahefte 2001. *Energi og vassdragsvirksomheten i Norge*. Utgitt av Olje- og Energidepartementet.

Fredriksen, Inge A. *EBLs standard avtale for levering av elektrisk kraft. EBLs standard avtale for nettleie og vilkår for tilknytning. Kommentartutgave*. Publikasjon nr: 110-2003. Oslo, 2003.

Guttormsen, Guttorm. *Elforsyningskontrakten*. Oslo, 1968.

Hagstrøm, Viggo. *Alminnelig kontraktsrett - § 48. Alminnelig obligasjonsrett*. I: Knophs oversikt over norsk rett. 11. utg. Oslo, 1998.

Hammer, Ulf. *Tilrettelegging av kraftmarkedet*. Oslo, 1999.

Hammer, Ulf. *Kraftlevering i et kontraktsrettslig perspektiv: Hvem er ansvarlig for leveringskvaliteten overfor sluttbruker?* I: Tidsskrift for Forretningsjus. Nr 3, 2002.

Hammer, Ulf. *Kraftmarked og nettmonopol*. I: Vassdrags- og energirett. Thor Falkanger og Kjell Haagenen (red.). Oslo, 2002.

Holdø, Håvard H. *Realkreditors adgang til å kreve prisavslag ved mangelfull realytelse*” I: MarIus. Nr 301. Oslo, 2003.

Hov, Jo. *Avtalebrudd og partskifte*. Oslo, 1997.

Hov, Jo. *Avtaleslutning og ugyldighet*. Oslo, 1998.

Huser, Kristian, *Avtaletolking*. Bergen, 1983.

Haaskjold, Erlend. *Kontraktsforpliktelser*. Oslo, 2002.

Kaggestad, Erik. *Kommersiell produktspesifikasjon for elkraft*. Upublisert diplomoppgave. NTNU. Trondheim, 2002.

Lødrup, Peter. *Lærebok i erstatningsrett*. 4. utg. Oslo, 1999.

Nygaard, Nils. *Skade og ansvar*. 5. utg. Bergen, 2000.

Referansegruppe for feil og avbrudd. *Definisjoner knyttet til feil og avbrudd i det elektriske kraftsystemet*. Versjon 2. 2001.

Seljeseth, Helge. *Spenningskvalitet – Begrep og definisjoner*. SINTEF Energiforskning. Trondheim, 2001.

Selvig, Erling. *Alminnelig kontraktsrett - § 47. Kontraktsrettens rettskildelære*. I: Knophs oversikt over norsk rett. 11.utg. Oslo, 1998.

Selvig/Hagstrøm. *Kontraktsrett til studiebruk, Hefte 1*. Erling Selvig og Viggo Hagstrøm. Oslo, 1997.

Selvig/Hagstrøm. *Kontraktsrett til studiebruk, Hefte 2*. Erling Selvig og Viggo Hagstrøm. Oslo, 1997.

Selvig/Hagstrøm. *Kontraktsrett til studiebruk, Hefte 3*. Erling Selvig og Viggo Hagstrøm. Oslo, 1997.

Simonsen, Lasse. *Kreditors mangelsbeføyelser – særlig for tilvirkningskontrakter*. I: JV 1999, hefte 5-6, s. 305-398.

Stridbeck, Ulf. *Från kontrakt till social rättighet – En analys av förhållandet mellan eldistributör og abonnent*. Lund, 1992.

Trondal, Charlotte Heberg. *Kontraktsregulering av kraftleveranser til større industrielle sluttbrukere*. Upublisert studentavhandling. Oslo, 2003.

Woxholth, Geir. *Avtaleinngåelse, ugyldighet og tolkning*. 4 utg. Oslo, 2001.

Forarbeider:

Ot. prp. nr. 75 (1983-1984) Om lov om endringer i erstatningslovgivningen (ansvar for dyr, regress, lemping m.m. og endringer i bilansvarslova).

Ot. prp. nr. 80 (1986-87) Om kjøpslov.

Ot. prp. nr. 48 (1987-1988) Produktansvar.

Ot. prp. nr. 43 (1989-1990) Om lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi m.m. (Energiloven).

Ot. prp. nr. 72 (1991-1992) Om lov om lovvalg i forsikring, lov om gjennomføring i norsk rett av EØS-avtalens vedlegg V punkt 2 om fri bevegelighet for arbeidstakere m.v. innenfor EØS og lov om endringer i enkelte lover som følge av EØS-avtalen.

Ot. prp. nr. 44 (2001-2002) Om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven).

Ot. prp. nr. 56 (2000-2001) Lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi m.m. (Energiloven) (endringslov).

NOU 1976: 61 Standardkontrakter.

NOU 1998: 11 Energi- og kraftbalansen mot 2020.

NOU 2000: 24 Et sårbart samfunn, Utfordringer for sikkerhets- og beredskapsarbeidet i samfunnet.

Regjeringens proposition 1996/97: 135 Ny ellag. (Svensk)